

Onsdagen den 26 april

Kl. 10.00

*Försvarspolitiken,
m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1977/78:184 till skatteutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:1939–1942 till näringsutskottet

1977/78:1943–1946 till civilutskottet

1977/78:1947 till kulturutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:38

Skatteutskottets betänkande 1977/78:47

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:24

Kulturutskottets betänkande 1977/78:20

Utbildningsutskottets betänkande 1977/78:21

Jordbruksutskottets betänkande 1977/78:26

Näringsutskottets betänkanden 1977/78:53, 54 och 56

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:31

§ 5 Försvarspolitiken, m. m.

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:19 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser anslag m. m. för budgetåret 1978/79 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och propositionen 1977/78:95 jämte motioner.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Onsdagen den
26 april 1978

Försvarspolitiken,
m. m.

Punkten 1 (Säkerhets- och försvarspolitiken)

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bilaga 7 (s. 8–10) berett riksdagen tillfälle att yttra sig över vad föredragande statsrådet försvarsmministern Eric Krönmark anförde om säkerhets- och försvarspolitiken.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
beträffande säkerhets- och försvarspolitiken inriktning och genomförande

1977/78:289 av Alf Lövenborg (apk) och Rolf Hagel (apk), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade sig för en ny försvarsordning byggd på neutralitetens och folkförsvarets principer,
2. att riksdagen i enlighet därmed uttalade sig för en minskning av militärkostnaderna med 50 %,

1977/78:429 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandet 1 att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om den svenska säkerhetspolitiken,

1977/78:687 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkandena

1. att riksdagen hos regeringen hemställde att den försvarskommitté som skulle tillsättas 1978 fick direktiv att framlägga förslag om svensk nedrustning,
2. att riksdagen uttalade sig för omedelbara nedskärningar av det militära försvaret i enlighet med vad som föreslagits i motionen,

beträffande förberedelserna för nästa beslut om försvarets långsiktiga utveckling

1977/78:1043 av Maj Britt Theorin m. fl. (s) samt

1977/78:1490 av Maj Britt Theorin (s) och Lena Öhrsvik (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:289 och 1977/78:687, yrkandena 1 och 2, om inriktning mot en ny försvarsordning,
2. att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:429, yrkandet 1, lämnade utan erinran vad föredragande statsrådet hade anförde om säkerhets- och försvarspolitiken,
3. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1043 och 1977/78:1490 om förberedelserna för nästa försvarsbeslut.

Reservation hade avgivits

1. av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa
att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1977/78:429, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen hade anförts om den svenska säkerhetspolitiken.

Punkten 4 (Det militära försvarets fortsatta utveckling)

Regeringen hade i propositionen (s. 56–71) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som föredragande statsrådet angett.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
beträffande planeringsfrågor

1977/78:288 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats att riksdagen beslutade att icke inköpa attackflygplanet B3LA och att vidare utredning och forskning kring detta projekt avbröts,

1977/78:429 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandet 2 att riksdagen godkände de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som angetts i motionen,

1977/78:1038 av Hans Lindblad m. fl. (fp),

1977/78:1768 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att avslå propositionen 1977/78:95 och att hos regeringen hemställa om ett nytt förslag i enlighet med de riktlinjer som förordats i motionen,

1977/78:1773 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandet 1 att riksdagen beslutade att pågående forsknings- och utvecklingsarbete med B3LA avbröts.

beträffande värnpliktsutbildning m. m.

1977/78:326 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag som gav de värnpliktiga rätt att bilda fackföreningar enligt de riktlinjer som framförts i motionen,

1977/78:428 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandet 4 att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om inflytandefrågor för de värnpliktiga,

1977/78:1036 av Arne Fransson m. fl. (c),

1977/78:1047 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade hos regeringen begära att de värnpliktigas arbetstid reglerades till 40 timmar i veckan och att kompensation i ledighet gavs för vakt, beredskap och övningar, samt

1977/78:1487 av Hans Petersson i Röstånga (fp) och Bonnie Bernström (fp) såvitt avsåg yrkandet 1.

Utskottet hemställde

beträffande planeringsfrågor

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:288 och 1977/78:1773, yrkandet 1, om avbrytande av flygplanprojektet B3LA.

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1768 såvitt avsåg nytt förslag av regeringen angående flygplananskaffning m. m.,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1038 om totalförsvarets personalplanering.

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

4. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:429, yrkandet 2, godkände de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som föredragande statsrådet angett, beträffande värnpliktsutbildning m. m.

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:326 om fackföreningar för värnpliktiga,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:428, yrkandet 4, om inflytande frågor för värnpliktiga,

7. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1036, 1977/78:1047 och 1977/78:1487, yrkandet 1, om tjänstgöringstiden för värnpliktiga.

Reservation hade avgivits

2. av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 1, 4 och 6 bort hemställa

1. att riksdagen skulle bifalla motionerna 1977/78:288 och 1977/78:1773, yrkandet 1, om avbrytande av flygplanprojektet B3LA,

4. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:429, yrkandet 2, godkände de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som utskottet hade förordat,

6. att riksdagen skulle bifalla motionen 1977/78:428, yrkandet 4, om inflytande frågor för värnpliktiga.

Punkten 5 (Ramberäkning för budgetåret 1978/79 m. m. – militära försvaret)

Regeringen hade i propositionen (s. 75–80) föreslagit riksdagen att

1. för budgetåret 1978/79 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 11 513 740 000 kr. i prisläge februari 1977,

2. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

3. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 med den del av ökade kostnader för vissa förmåner åt värnpliktiga vilka översteg vad nettoprisindex gav,

4. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1977/78,

5. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1978/79 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret om det behövdes av konjunktur- eller beredskapsskäl,

6. godkänna vad föredragande statsrådet hade förordat beträffande förmåner åt värnpliktiga m. fl.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
beträffande utgiftsram m. m.

1977/78:429 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandena

att riksdagen beslutade fastställa utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 till 11 208 400 000 kr., i prisläge februari 1977 (yrkandet 3),

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om förändringar av bemyndiganderamar och betalningsmedel för budgetåret 1978/79 (yrkandet 4),

att riksdagen skulle avslå regeringens hemställan om bemyndigande att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 med den del av ökade kostnader för förmåner åt värnpliktiga vilka översteg vad nettoprisindex gav (yrkandet 5),

1977/78:687 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkandet 3 att riksdagen beslutade om en sänkning av försvarskostnaderna för budgetåret 1978/79 med 2,954 miljarder kronor, innebärande

- a. att anslaget under A. Försvarsdepartementet fastställdes till 36 380 000 kr.,
- b. att anslaget under B. Arméförband fastställdes till 3 651 000 kr.,
- c. att anslaget under C. Marinförband fastställdes till 1 438 800 kr.,
- d. att anslaget under D. Flygvapenförband fastställdes till 3 429 200 kr.,

1977/78:1773 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandet 2 att riksdagen gav regeringen som sin mening till känna vad i motionen anförts om justering av betalningsmedel och bemyndiganderamar,

beträffande värnpliktsförmåner

1977/78:428 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandena

att riksdagen beslutade att utryckningsbidraget höjdes från 1 000 kr. till 1 500 kr. (yrkandet 1),

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om värnpliktsekonomisk undersökning (yrkandet 2),

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om systemet med fria resor m. m. för värnpliktiga (yrkandet 3),

1977/78:533 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade att de värnpliktigas dagersättning höjdes till 30 kr.,
2. att riksdagen beslutade höja utryckningsbidraget till 1 500 kr.,

1977/78:535 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c),

1977/78:1046 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala

1. att dagpenningen till värnpliktiga borde utgå med följande belopp:

- 0–230 dagars tjänstgöring 30 kr./dag
- 231–300 dagars tjänstgöring 35 kr./dag
- 300– dagars tjänstgöring 42 kr./dag,

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

2. att utryckningsbidraget höjdes till 1 500 kr.,
3. att fria resor infördes för värnpliktiga på statliga och kommunala kommunikationsmedel samt fria flygresor för fjärrkryterade värnpliktiga,

1977/78:1487 av Hans Petersson i Röstånga (fp) och Bonnie Bernström (fp) såvitt avsåg yrkandet 2 samt

1977/78:1489 av Ivan Svanström (c) och Bengt Bengtsson (c).

Utskottet hemställde
beträffande utgiftsram m. m.

1. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1977/78:429, yrkandena 3 och 4, samt 1977/78:687, yrkandet 3, för budgetåret 1978/79 fastställde utgiftsramen för det militära försvaret till 11 513 740 000 kr. i prisläge februari 1977,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1773, yrkandet 2, om justering av betalningsmedel och bemyndiganderamar,

3. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

4. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:429, yrkandet 5, bemyndigade regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 med den del av ökade kostnader för vissa förmåner åt värnpliktiga som översteg vad nettoprisindex gav,

5. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1977/78,

6. att riksdagen bemyndigade regeringen att under budgetåret 1978/79 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret om det behövdes av konjunktur- eller beredskapsskäl,

beträffande värnpliktsförmåner

7. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:533, yrkandet 1, och 1977/78:1046, yrkandet 1, om dagersättningen för värnpliktiga,

8. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:428, yrkandet 1, 1977/78:533, yrkandet 2, och 1977/78:1046, yrkandet 2, om en ökning av utryckningsbidraget till värnpliktiga,

9. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1046, yrkandet 3, och 1977/78:1489 om fria resor för värnpliktiga,

10. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:428, yrkandet 3, om reseförmånssystemet för värnpliktiga,

11. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:535 om ersättning vid repetitionsutbildning för hemmaman som vårdade minderårigt barn,

12. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1487, yrkandet 2, om att riksdagen skulle uttala sig för successiva förbättringar,

13. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1977/78:428, yrkandet 2, hade anfört om en

undersökning beträffande unga värnpliktigas ekonomiska förhållanden,

14. att riksdagen godkände vad föredragande statsrådet hade förordat beträffande förmåner åt värnpliktiga m. fl.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

Reservation hade avgivits

3. av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 1, 2, 4, 8 och 10 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen, med bifall till motionen 1977/78:429, yrkandena 3 och 4, samt med avslag på motionen 1977/78:687, yrkandet 3, för budgetåret 1978/79 fastställde utgiftsramen för det militära försvaret till 11 208 400 000 kr. i prisläge februari 1977,

2. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1773, yrkandet 2, begärde att regeringen justerade utnyttjandet av betalningsmedel och bemyndiganderamar för olika anslag,

4. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:429, yrkandet 5, skulle avslå regeringens förslag om bemyndigande att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 med den del av ökade kostnader för vissa förmåner åt värnpliktiga som översteg vad nettoprisindex gav,

8. att riksdagen skulle bifalla motionerna 1977/78:428, yrkandet 1, 1977/78:533, yrkandet 2, och 1977/78:1046, yrkandet 2, om ökning av utryckningsbidraget från 1 000 kr. till 1 500 kr.,

10. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:428, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna hade anfört om systemet med fria resor för värnpliktiga.

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Punkten 6 (Anslagsfrågor för det militära försvaret)

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bilaga 7 och i propositionen 1977/78:95 föreslagit riksdagen att för budgetåret 1978/79 anvisa medel, lämna beställningsbemyndiganden m. m. enligt närmare angiven sammanställning.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1977/78:95 anfördes följande:

”I propositionen läggs fram slutligt förslag beträffande anslaget Flygvapenförband: Forskning och utveckling, som har tagits upp med beräknat belopp i budgetpropositionen. Därvid behandlas också frågan om framtida anskaffning av attack- och skolflygplan samt vissa robotfrågor.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:686 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hemställde hos regeringen om förslag till omorganisation av underrättelsetjänsten till ett civilt organ, som skulle lyda direkt under försvarsdepartementet,

2. att riksdagen beslutade om en omorganisation av underrättelsenämnden, som innebar representation för samtliga riksdagspartier, samt att nämnden gjordes ansvarig inför riksdagen och dess konstitutionsutskott,

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

3. att riksdagen, om yrkandena under punkterna 1 och 2 inte bifölls, skulle avslå yrkandet i budgetpropositionen bil. 7, p. F 20 om anslag till Insatsberedskap m. m. på 52 500 000 kr., och

1977/78:1768 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att avslå propositionen 1977/78:95 och att hos regeringen hemställa om ett nytt förslag, i enlighet med de riktlinjer som förordats i motionen.

Utskottet hemställde

i fråga om fjärde huvudtiteln

1. att riksdagen till Försvarsdepartementet för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 19 860 000 kr.,

2. att riksdagen till Vissa nämnder m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 11 820 000 kr.,

3. att riksdagen till Kommittéer m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 3 700 000 kr.,

4. att riksdagen till Extra utgifter för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.,

5. att riksdagen till Reglering av prisstegringar för det militära försvaret för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 2 030 000 000 kr.,

6. att riksdagen till Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 2 893 000 000 kr.,

7. att riksdagen beträffande Arméförband: Materielanskaffning skulle
a. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband fick läggas ut inom en kostnadsram av 1 095 000 000 kr.,

b. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 760 000 000 kr.,

8. att riksdagen för Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 68 950 000 kr.,

9. att riksdagen beträffande Arméförband: Forskning och utveckling skulle

a. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för arméförband fick beställas inom en kostnadsram av 90 000 000 kr.,

b. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 89 000 000 kr.,

10. att riksdagen till Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 971 500 000 kr.,

11. att riksdagen till Marinförband: Materielanskaffning för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 54 300 000 kr.,

12. att riksdagen till Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 27 600 000 kr.,

13. att riksdagen beträffande Marinförband: Forskning och utveckling skulle

a. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för marinförband fick beställas inom en kostnadsram av 60 000 000 kr.,

b. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 43 000 000 kr.,

14. att riksdagen till Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 1 714 130 000 kr.,

15. att riksdagen beträffande Flygvapenförband: Materielanskaffning skulle

a. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband fick läggas ut inom en kostnadsram av 2 330 000 000 kr.,

b. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 1 888 425 000 kr.,

16. att riksdagen till Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 41 600 000 kr.,

17. att riksdagen beträffande Flygvapenförband: Forskning och utveckling med bifall till propositionen 1977/78:95 och med avslag på motionen 1977/78:1768 i denna del skulle

a. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband fick beställas inom en kostnadsram av 368 000 000 kr.,

b. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 392 000 000 kr.,

18. att riksdagen till Försvarsstaben för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 67 700 000 kr.,

19. att riksdagen till Arméstaben för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 45 325 000 kr.,

20. att riksdagen till Marinstaben för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 38 035 000 kr.,

21. att riksdagen till Flygstaben för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 44 400 000 kr.,

22. att riksdagen till Militärområdesstaber m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 227 800 000 kr.,

23. att riksdagen till Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 7 900 000 kr.,

24. att riksdagen beträffande Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning m. m. skulle

a. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för vissa staber fick läggas ut inom en kostnadsram av 68 000 000 kr.,

b. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 37 700 000 kr.,

25. att riksdagen till Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 10 700 000 kr.,

26. att riksdagen beträffande Försvarets civilförvaltning skulle

a. godkänna de riktlinjer för patentverksamheten som föredragande statsrådet hade förordat,

b. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 35 150 000 kr.,

27. att riksdagen till Försvarets sjukvårdsstyrelse för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 19 010 000 kr.,

28. att riksdagen till Fortifikationsförvaltningen för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 67 140 000 kr.,

29. att riksdagen beträffande Försvarets materielverk skulle
 - a. bemyndiga regeringen att medge att för budgetåret 1978/79 förnödenheter för fredsutbildningen fick beställas så att vid varje tillfälle en kostnadsram av 650 000 000 kr. inte överskreds,
 - b. bemyndiga regeringen att vidta de åtgärder som kunde behövas med anledning av översynen av försvarets materielverks robotförsöksplatser i Norrland och Karlsborg,
 - c. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 431 300 000 kr.,
30. att riksdagen beträffande Gemensam försvarsforskning skulle
 - a. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 212 060 000 kr.,
 - b. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1978/79 medge att materiel för forskningsändamål beställdes inom en kostnadsram av 6 000 000 kr.,
31. att riksdagen till Försvarets radioanstalt för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 105 000 000 kr.,
32. att riksdagen till Värnpliktsverket för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 57 050 000 kr.,
33. att riksdagen till Försvarets rationaliseringsinstitut för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 24 800 000 kr.,
34. att riksdagen till Försvarshögskolan för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 1 940 000 kr.,
35. att riksdagen till Militärhögskolan för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 20 200 000 kr.,
36. att riksdagen till Försvarets gymnasieskola för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 3 920 000 kr.,
37. att riksdagen till Försvarets förvaltningsskola för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 4 145 000 kr.,
38. att riksdagen till Försvarets brevskola för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 2 290 000 kr.,
39. att riksdagen till Statens hundskola för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.,
40. att riksdagen till Krigsarkivet för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 3 925 000 kr.,
41. att riksdagen till Statens försvarshistoriska museer för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 5 640 000 kr.,
42. att riksdagen till Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 4 500 000 kr.,
43. att riksdagen till Försvarets datacentral för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
44. att riksdagen till Frivilliga försvarsorganisationer m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 45 575 000 kr.,
45. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:686 till Insatsberedskap m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 52 500 000 kr.,
46. att riksdagen beträffande Viss gemensam verksamhet skulle
 - a. bemyndiga regeringen att medge att beställningar m. m. av krigskartor fick läggas ut inom en kostnadsram av 740 000 kr.,

- b. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 12 600 000 kr.,
47. att riksdagen till Vissa ersättningar m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 43 879 000 kr.,
48. att riksdagen till Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 3 700 000 kr.,
i fråga om statens allmänna fastighetsfond
49. att riksdagen till Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt för budgetåret 1978/79 anvisade ett investeringsanslag av 2 170 000 kr.,
i fråga om försvarets fastighetsfond
50. att riksdagen till Arméförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1978/79 anvisade ett investeringsanslag av 181 000 000 kr.,
51. att riksdagen till Marinförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1978/79 anvisade ett investeringsanslag av 80 000 000 kr.,
52. att riksdagen till Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1978/79 anvisade ett investeringsanslag av 105 900 000 kr.,
53. att riksdagen till Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1978/79 anvisade ett investeringsanslag av 5 900 000 kr.,
54. att riksdagen till Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1978/79 anvisade ett investeringsanslag av 11 500 000 kr.,
i fråga om statens datamaskinfond, försvarets delfond
55. att riksdagen beträffande Anskaffning av datamaskiner skulle
- a. för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,
- b. medge att datamaskinutrustning beställdes till en kostnad av – utöver tidigare medgivet belopp – högst 23 600 000 kr.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater anmälde i två motioner under den allmänna motionstiden vår syn på nedrustningsfrågorna och försvarspolitiken. Jag uppehöll mig vid dessa frågor i riksdagens allmänpolitiska debatt och försökte då belysa det dilemma som kan uppstå, om Sverige kan komma att uppfattas som ett land som nedrustar med ord i de internationella sammanhangen och upprustar i reella summor, då landets försvarsbudget fastställs.

Raden av internationella journalister som borrar i dessa frågor bekräftar, när de tar kontakt med oss, att Sverige, trots att vårt land nu nog finns ett stycke längre ner på förteckningen än tidigare, fortfarande betraktas som ett av världens bäst rustade länder. Många frågar sig hur det går ihop med vår nedrustningsvilja. Vi måste då tala om att vi faktiskt under en ganska lång tid minskat antalet enheter i vår krigsorganisation och gjort rätt smärtsamma ingrepp i fredsorganisationen. Ändå förmår vi neutralisera en lång gräns, efter vilken alltjämt spänning anses råda. Detta är också värt att framhålla,

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

eftersom det ingår som en av våra säkerhetspolitiska uppgifter vid sidan av uppgifterna att ge det svenska folket trygghet vid ofred i dess omgivning och att arbeta för internationell nedrustning. I en värld där de militära utgifterna uppgår till över 1 miljard dollar om dagen – 400 miljarder dollar 1977 enligt SIPRI – är det en bjudande plikt för ett land som för egen del fått ha fred i 160 år att aktivt ta del i en politik för nedrustning i världen.

Vi har i fem punkter formulerat handlingslinjerna för detta.

För det första är kärnvapennedrustning och förhindrande av kärnvapenspridning fortfarande de viktigaste målen. Dessa frågor berör alla länders säkerhet. I kraft av sitt ansvar för freden måste de båda supermakterna ta ledningen i nedrustningsarbetet. De pågående förhandlingarna mellan dessa stater – SALT- liksom MBFR-förhandlingarna – måste innefatta både den teknologiska kapprustningen som sådan och den s. k. grå zonens vapen.

Detta konkretiserades av Olof Palme i början av denna vecka vid socialistiska internationalens nedrustningskonferens i Helsingfors. Han framhöll bl. a. att det i dag finns alla skäl att fortsätta att arbeta för en kärnvapenfri zon. Det yttersta målet för dessa ansträngningar bör vara ett kärnvapenfritt Europa. Den geografiska region som ligger närmast till hands skulle naturligt nog vara norra och centrala Europa. Om dessa områden kunde bli fria från de kärnvapen som är stationerade där i dag, skulle riskerna för total förintelse vid en militär konflikt radikalt minska.

Endast om detta sker kan det bli möjligt att fullt utnyttja det internationella förhandlingsmaskineriet och de multinationella institutionerna för att uppskjuta och förhindra effekterna av en konflikt.

Endast om detta sker är det möjligt att förhindra att ett kärnvapenkrig utbryter av misstag.

Detta framhölls alltså av Olof Palme, som i det avseendet bygger vidare på tankar som Östen Undén utvecklade under sin tid som utrikesminister i Tage Erlanders regering.

För det andra innebär den extra generalförsamlingen om nedrustning ett unikt tillfälle att starta en verklig nedrustningsprocess. Skulle å andra sidan konferensen misslyckas, kan detta få allvarliga konsekvenser för det framtida nedrustningsarbetet.

För det tredje är stöd för avspänningspolitiken en central del av fredsarbetet. Vi måste åstadkomma ett ökat förtroende mellan nationerna så att inte terrorbalansen längre betraktas som den yttersta garantin för fred.

För det fjärde måste begreppet nationell säkerhet utvidgas. Det måste ses i ett bredare sammanhang än som en fråga om militärt försvar gentemot angrepp. Varje nation måste ge sitt bidrag till den kollektiva säkerheten genom att främja avspänning, nedrustning och utveckling genom nationella och internationella beslut. Investeringar i politiskt förtroende är lika viktiga för den nationella säkerheten som investeringar i rustningar.

För det femte och slutligen måste den allmänna opinionen mobiliseras för nedrustning. Men om det skall ske, måste den också informeras om fakta. Den överdrivna sekretessen kring militära utgifter måste överges, även därför att den i sig bidrar till att hålla onödigt stora försvarskostnader uppe.

Sammanfattningsvis anser vi att åtgärder som syftar till nedrustning och avspänning i världen – och därmed bidrar till att öka omvärldens förtroende för Sveriges vilja att förebygga konflikter – bör ges ökad vikt i landets säkerhetspolitik. Därmed har jag inte sagt att vi bör avrusta. Den neutralitetspolitik som vi funnit vara bäst för vår egen trygghet och som också ger oss de bästa förutsättningarna att aktivt verka för fred och rättvisa i världen kräver ett för sina uppgifter riktigt dimensionerat och utformat försvar.

Beroende på allmänt kända förhållanden i samhällslivet är det realistiskt att räkna med en fortsatt ekonomisk press på alla samhällsområden inkl. försvaret. Men som jag försökte framhålla redan i den allmänpolitiska debatten behöver inte en begränsning av försvarsutgifterna – samtidigt som en inriktning sker mot nya tillämpningar – leda till försämring av den försvarsförmåga som vi kan sätta på fötter i en krissituation i vår del av världen.

Med den allmänna värnplikten som grund och förutsättning bör det militära försvaret utvecklas till att bli ett folkförsvar som tillvaratar de möjligheter en till detta anpassad teknik och vårt lands geografiska fördelar erbjuder. Det innebär bl. a. att det framtida beroendet av komplicerade och ofta kostnadskrävande vapensystem minskar. Ideologiska, säkerhetspolitiska, militärtekniska och ekonomiska motiv talar för att vi på ett allt bestämdare sätt bör söka oss fram på den vägen.

Vi framhåller i den socialdemokratiska försvarsmotionen att för att en försvarsorganisation, grundad på allmän värnplikt, skall kunna fylla sin uppgift ställs krav på att vapen med god kvalitet kan anskaffas i tillräckligt antal. Materialanskaffningen måste inriktas på sådana vapensystem som är lätthanterliga och som kan skötas effektivt av de värnpliktiga. Utbildnings- och underhållskostnader kan begränsas för denna typ av vapensystem. Det innebär också att kvantiteten ges hög prioritet. Därigenom skapas också möjlighet att framställa de väsentligaste vapensystemen i större serier och på så sätt vidmakthålla en konkurrenskraftig svensk utvecklings- och produktionskapacitet.

Det har lyckats t. ex. beträffande de handeldvapen, som är så nödvändiga för vårt värnpliktsförsvar. De tillverkas vid gevärsfaktoriet i Eskilstuna, som efter gjorda investeringar nu börjar gå med vinst. Det är en bra och välskött industri, som har en pliktmedveten och yrkesskicklig personal.

En industri som denna torde vara en omistlig del i ett svenskt folkförsvar. Nu när personalen vid gevärsfaktoriet underrättats om att om en väntad order på automatkarbinen Ak 4 uteblir, kan detta innebära en utveckling som äventyrar företagets existens. Företagsledningen har låtit personalen veta att den underhand meddelas att det försvarsekonomiska läget är bekymmersamt och att man har uppenbara svårigheter att inrymma en Ak 4-beställning inom försvarets ekonomiska ramar. Som det vapnet svarar för 50 % av beläggningen vid faktoriet, är det naturligtvis oralistiskt att särskilt i tider som dessa räkna med att alternativ tillverkning skulle klara den svacka som utebliven beställning skulle innebära.

Utvecklingen av ett nytt eldhandvapen fortsätter planenligt, men man

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

räknar inte med beställningar av detta förrän i början av 1980-talet. Personalen har fått veta att frågan inte är slutgiltigt behandlad. Det gäller inte årets budget, men jag hoppas att regeringen så snart som möjligt samlar sig till ett positivt beslut. Den kan helt enkelt inte samtidigt som den satsar hundratals miljoner kronor på utveckling av ett nytt projekt som man säger för att behålla handlingsfrihet på ett omdiskuterat område ge ett grundskott mot en av de viktigaste förutsättningarna för ett område, som det råder bred enighet om.

Jag betonar att frågan inte gäller en enskild komponent utan om svenska staten skall ha sitt eget gevärsfaktori kvar. Det rör sig inte om några svindlande summor, så jag utgår från att det skall vara möjligt att snabbt vidta planeringsåtgärder som stillar den oro som uppstått. För oss socialdemokrater är det otänkbart att spolia en resurs som den, vars fortbestånd nu anmälts som hotad. Det har varit problem av det här slaget tidigare, som löstes efter insats av försvarsminister Sven Andersson. Även om beslutssvårigheterna i trepartiregeringen är en offentlig hemlighet, bör den här saken gå att ordna. Om inte, blir det nog en närmast övermänsklig uppgift att komma tillbaka och försöka motivera den mångmiljardsatsning som vi gör på försvaret.

Det är klart att denna fråga omedelbart kopplas till den omdiskuterade flygplansfrågan. Sambandet finns på det långsiktiga planet och gäller där frågan om högteknologiskt försvar kontra folkförsvar. Men det skall klart sägas ifrån att det inte finns något omedelbart samband med årets budget. För att säkerställa att vi även i framtiden har vapen att sätta i händerna på de värnpliktiga och hemvärnsmännen krävs ett positivt beslut. De ca 100 milj. kr. det kan kosta kan inrymmas i kommande femårsplaner på den nivå som vi socialdemokrater förespråkar.

Att flygplansprojektet B3LA inte kan rymmas ens inom regeringens kostnadsram för försvaret, är vi ju överens om. Det underströks nu senast av den blivande överbefälhavaren. Att en ökning av försvarsanslagen till den nivå som skulle fordras inte är möjlig borde vi också vara överens om. Eller är vi inte det? Jag har i min hand ett pressmeddelande från försvarsdepartementet, som säger att försvarsministern varit i Göteborg och talat. Han har bl. a. tagit avstånd från såväl alternativet elitförsvar med begränsad värnplikt som från ett "sega-gubbar-försvar" med otillräckligt flyg och flotta. Han talade sedan om alla de farligheter som hotar oss, inte minst från Nordkallottområdet, och säger att "det enda motmedlet mot denna fortgående urholkning är att i en framtid anpassa försvarets ekonomiska ram efter de verkliga behov, som försvaret har, om det skall kunna fortsätta att hålla något så när jämna steg med utvecklingen i vår omvärld". I den här kopplingen ligger, såvitt jag kan förstå, en ordentlig upprustningssignal, men är den avgiven på regeringens vägnar? På den gamla goda tiden var man på det klara med att när ett statsråd hade talat då var det på det sätt som han hade sagt, men man är inte lika säker på det nu. Jag skulle vilja ställa frågan: Avser regeringen att återkomma med förslag om väsentligt höjda försvarskostnader? Försvarsministerns svar är givet, och det är uppenbarligen ja. Därför skulle jag vilja ställa frågan till statsministern, men han är som vanligt inte här

i kammaren, så jag får väl göra som den som höll en parentation och vända mig till "hans tomma stol och frånvarande ansikte" med frågan, om han solidariserar sig med sin försvarsministers löfte om en kostsammare försvarspolitik.

Krafterna borde inriktas på att söka åstadkomma en planering, siktande till att så långt som möjligt inom svensk industri tillverka den materiel som vi behöver till ett pris som vi mäktar betala – detta sagt med anknytning till den flygplansfråga som kommer att belysas från socialdemokratiska utgångspunkter av Åke Gustavsson senare i debatten.

Den borgerliga regeringens politik innebär starka påfrestningar för många grupper i samhället. De värnpliktiga tillhör inte undantagen. Enligt vår mening är det därför nödvändigt med en ytterligare höjning av värnpliktsförmånerna. Syftet bör vara att ge de värnpliktiga en standardförbättring. Utöver en höjning av dagersättningen enligt regeringens förslag föreslår vi att uttryckningsbidraget höjs till 1 500 kr. och att inom ramen för pågående utredningsarbete undersöks om ett system med fria resor mellan förläggningsort och hemort kan genomföras.

Vi anser att även om det värnpliktssociala stödet numera har en i och för sig ändamålsenlig utformning är de totala ersättningarna ändå för låga för många värnpliktiga. Beloppen – och detta gäller särskilt dagersättningen – har utmätts under förutsättning att de värnpliktiga under grundutbildningen är en åldersmässigt, ekonomiskt, boendemässigt och socialt homogen grupp. Dessa förutsättningar torde i flera avseenden inte längre föreligga. Vi har ansett att det därför kan vara lämpligt att genom en särskild undersökning belysa dessa grundläggande förutsättningar men också kombinera dem med uppgifter om de värnpliktigas ekonomi. Man har tidigare gjort en motsvarande undersökning av de högskolestuderandes ekonomiska situation, varför vi har ansett det nödvändigt att begära en värnpliktsekonomisk undersökning.

Utskottet har delat vår uppfattning att resultatet av en undersökning av detta slag kan utgöra ett värdefullt faktamaterial för fortsatta diskussioner och beslut i värnpliktssociala frågor. Vi ser med förväntan fram mot riksdagens bifall till vår av utskottet i dess helhet stödda begäran.

I botten för vår försvarspolitik ligger en fredssträvan. Därför vill vi främst verka för internationell nedrustning. I den mån vår egen trygghet måste grunda sig på vapenmakt måste den utgå från folkets egen försvarsförmåga. Värnpliktsförsvarets behov måste vara styrande för försvarsplanering och för anskaffningen av materiel.

En militär har sagt i en uppmärksammat skrift: "Kostnadsexplosioner för elektroniska, mekaniska och tekniska vapensystem i stort följer en geometrisk serie. En liten industrination kommer att tappa andan om den skall skapa säkerhet med samma modeller som supermakterna."

Det här citatet är inte hämtat från en svensk militär, även om det finns sådana som talar på ungefär samma sätt. Nej, det är den österrikiske arméchefen Emil Spannoci som skriver detta i sin skrift om "Försvar utan självutplåning".

*Försvarspolitikern,
m. m.*

Det är till ett sådant försvar som den boktiteln anger som socialdemokratisk svensk försvarspolitik syftar. På den tanken bygger våra försvarspolitiska motioner och de reservationer som vi fogat till försvarsutskottets betänkande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det var glädjande att höra Bengt Gustavssons inledning, där han tryckte på nödvändigheten av att koppla ihop ansträngningarna för en svensk nedrustning med svenska ansträngningar på det internationella planet. Det är en linje som vpk länge drivit, och vi har många gånger tidigare – liksom vi fortfarande gör – angripit den dubbelmoral som ligger i att arbeta för nedrustning, visserligen på ett mycket bra sätt i vissa fall, men samtidigt upprätthålla en mycket hög rustningsstandard här hemma hos oss.

Det är att notera med tillfredsställelse att denna insikt börjar sprida sig i vidare kretsar. I fjolårets försvarsdebatt, när jag framförde dessa synpunkter, var det ingen som tyckte att detta var med sanningen överensstämmande, utan det gick mycket bra att inta dessa två diametralt motsatta ståndpunkter.

Jag vill uppehålla mig litet vid huvudfrågan i försvarspropositionen och utskottsbetänkandet. Andra medlemmar från vpk:s riksdagsgrupp kommer att tala om värnpliktigas förmåner och säkerhetstjänst senare.

Vi har och har alltid haft en urusel försvarsdebatt här i landet. På 1950-talet och en bit in på 1960-talet talades det om att försvarsfrågan skulle hållas upplyft ovanför partierna. Så skedde också, och det innebar i praktiken att en liten grupp av beslutsfattare från de fyra stora partierna, från militärledningen och från krigsmaterielindustrin i suverän enskildhet bestämde försvarspolitikern för den stora massan av folket, som sedan fick vara med och betala kalaset.

Detta betraktades som mycket positivt framför allt av högern och dess företrädare, som under dessa år ständigt framhöll att det var bra att försvarsfrågan kunde så att säga avpolitiserats. Vad det stora flertalet svenska medborgare tyckte om försvaret och de värderingar och bedömningar som styrde verksamheten inom militärapparaten tog man inte så stor hänsyn till.

Den kritiska opinion som fanns, kanske framför allt inom det socialdemokratiska partiet, inom fackföreningsrörelsen och andra grupper, hade mycket svårt att göra sig hörd i detta sammanhang. Ännu mindre möjlighet gavs det naturligtvis åt vårt parti, kommunistiska partiet, som konsekvent hölls utanför alla utredningar och beslut, vilket är fallet ännu den dag som i dag är, som vi känner till.

Så fick vi också Viggenprojektet, som pågick under 1950-talet och som var en ekonomisk och politisk skandal som smögs på de svenska skattebetalarna utan att de visste om vad som egentligen beslutades. Men värre var att deras valda ombud, de svenska riksdagsmännen, inte visste så mycket mer. De litade på sina ledare och på experterna och röstade igenom den största svenska

industrisatsningen någonsin utan att vara fullt på det klara med konsekvenserna.

Som det varit med Viggengaffären har det varit med försvarsbesluten i övrigt. Någon bred debatt i folkrörelser av olika slag eller bland allmänheten i övrigt har inte förts. Den har inte ansetts nödvändig eller kanske inte ens önskvärd. Följaktligen vet det svenska folket än i dag väldigt litet om vilka överväganden och beslut som har gett oss den försvarsstruktur vi har. Ännu mindre vet de om vilka alternativ som varit tänkbara och som kunde gett oss ett försvar med betydligt mindre kostnader men lika stor nationell säkerhet som vår nuvarande militärapparat.

De motioner som väckts om en annan utredningssammansättning och en annan syn på försvaret och de alternativ och bedömningar som ligger bakom förtjänar allt stöd eftersom detta är någonting som vi måste ta itu med. Vi kan inte fortsätta på det sätt som skett tidigare, där representanter från det militära etablissemanget i stor utsträckning fått styra utvecklingen.

Vpk har alltid förespråkats en linje som skulle ge större inflytande och insyn för den stora mängden av medborgare i försvarsfrågan. Det är riktigt som det står i utskottsbetänkandet, att våra motioner innehåller yrkanden om en väsentlig förändring av försvarspolitikerna. Vi anser att den militära delen av totalförsvaret måste beskäras kraftigt. Utskottet avfärdar dessa krav med motiveringen att ett försvar av det slag som skisseras i motionerna inte skulle motsvara de krav som vår säkerhetspolitik ställer. Hur vet man det? Några sådana alternativ har ju aldrig utretts. Det har alltid varit sakkunniga, som jag sade tidigare, från försvarsetablissemanget och dem närstående grupper som fått lägga sina synpunkter, medan andra inte fått särdeles mycket gehör.

Vi har i det här landet, som jag sade tidigare, alltid framställt oss själva som stora vänner av nedrustning och avspänning. Det är vi ju också – vi arbetar internationellt för det. På hemmaplan har vi emellertid inte levt upp till den roll som vi försökt spela internationellt. Vi har en topposition i världens rustningsliga, och ingen har på ett trovärdigt sätt kunnat bevisa att det är nödvändigt för vår säkerhet att lägga ut så mycket pengar på försvaret som vi gör. Men vi skall tydligen fortsätta med den politiken. Den försvarskommitté som skall tillsättas skall inte pröva några radikalt nya alternativ utan traska på i de gamla vanliga hjulspåren. Men vi kommer inte att ha råd med det mycket länge till.

Den försvarsstruktur vi har är redan för dyr, och den kommer att bli allt dyrare för oss i framtiden. I det läget hotas en viktig princip, nämligen den allmänna värnpliktens idé. Alla erkänner sig till den, men under trycket av de ekonomiska svårigheterna talas det redan om att man kanske måste börja prioritera materielanskaffningar och inskränka de kostnader som det drar att så att säga hålla hela folket under vapen, dvs. den allmänna värnplikten. Men man drar inte slutsatserna åt andra hållet, att det kanske är materielkostnaderna som är för höga på grund av att vi har en felaktig inriktning av vårt försvar och att man skulle kunna inrikta försvarsansträngningarna på ett annat sätt och försöka att minska de oerhört höga materielkostnaderna.

Vi i vpk anser att vi bör ha ett försvar som efter gränsen av vår förmåga kan

upprätthålla vår ställning som fri nation. Det är viktigt att det bygger på den allmänna värnpliktens idé, men i övrigt bör vi snarast bryta med den hitillsvarande utvecklingen och försöka komma fram till en annan ordning. Det hade varit lämpligt att den kommitté som nu skall börja sitt arbete fått direktiv att utreda en ny försvarspolitik, som syftar till nedrustning och framför allt till en omfördelning av de resurser som vi anser att vi bör satsa på försvaret.

Herr talman! Försvarskostnaderna för det kommande budgetåret kommer att ligga på omkring 15 miljarder. Redan innevarande budgetår har vi sett att ramarna inte har kunnat hållas. Det finns ingen anledning att förmoda att det skall gå bättre nästa år. Utskottet säger att denna utveckling är allvarlig. Ja, det är den verkliga. Men vilka slutsatser drar man? Jo, man finner det "osannolikt att hållbarheten i de långsiktiga planerna skulle ha varit påtagligt större om riksdagen år 1977 hade inriktat försvarsplaneringen efter en i vissa avseenden lägre ambition och med mindre resurser". Detta är ett citat direkt ur utskottsbetänkandet. Det är sannerligen ett motsägelsefullt påstående. Skulle det således inte spela någon roll, om man fattar ett beslut som innebär början till en nedtrappning, även om det naturligt nog inte kan åstadkommas några stora besparingar på så kort tid som ett år? Om viljan hade funnits till lägre försvarskostnader när vi debatterade frågan i fjol kunde vi ha haft ett betydligt bättre läge i dag – det torde vara klart. Men viljan fanns inte, och den finns fortfarande inte.

Vad gäller socialdemokraterna har de i jämförelse med de borgerliga lagt ett förslag som innebär vissa prutningar, men det bästa man kan säga om det är att det är marginella besparingar i förhållande till hela budgeten för det militära försvaret. Det är inte mycket mer än felräkningspengar, om man sätter beloppen i relation till de 15 miljarder som årskostnaderna är. Överskridandena av ramarna gäller arméns anslag i huvudsak. De stora felräkningar och felbedömningar som gjorts där är tillräckligt allvarliga, men på flygets område, som jag nu skall komma in litet på, är vi på väg att luras in i en ännu större felräkning. Jag nämnde, herr talman, tidigare Viggennaffären som ett exempel på ett beslut med stora ekonomiska konsekvenser, fattat utan att de som var med egentligen visste vilken verkan det skulle få. En ny sådan skandal är det förhoppningsvis omöjligt att vi skall få i dag – jag säger förhoppningsvis, eftersom turerna kring tillverkningen av våra militära flygplan långt ifrån ger intryck av att de kretsar som till varje pris vill upprätthålla vårt dyrbara och meningslösa flygvapen har för avsikt att ge upp sina ambitioner. Vi vet vilka de kretsarna är – flygindustrin kring Saab-Scania, militärledningen med flygvapnets representanter i spetsen och regeringen, där försvarsminister Eric Krönmark kämpar för att få loss så mycket pengar som möjligt för fortsatt militär flygplanstillverkning.

Nu gäller det i första hand det omtalade B3LA-projektet, men det är bara en parentes i det här sammanhanget på vägen mot för folket dyrbara men för flygindustrin lönsamma satsningar på nya militära plan.

Låt mig först säga några ord om B3LA-frågan. Vi vet att försvarsutredningen ansåg att det planet inte fick plats inom de ekonomiska ramarna för

programplanepериоден 1977–1982. Försvarsministern kunde då inte, även om han naturligtvis gärna skulle ha velat, få med planet i 1977 års försvarsbeslut. B3LA-utredningen tillsattes och lade fram sitt betänkande med olika alternativ, men det gick fortfarande inte att pressa in planet inom de fastställda ramarna. Nu har försvarsministern lyckats förhålla ett definitivt beslut ytterligare ett år. Medel inom flygvapnets anslag – drygt 300 miljoner – skall omfördelas för forskning och utveckling av vissa olika alternativ som har framlagts i B3LA-utredningens betänkande.

Observera alltså att olika alternativ skulle utredas, dels B3LA, dels A 20- och 105-förslagen. Men hur har det gått i verkligheten? Enligt pressdebatten under de senaste veckorna har huvuddelen av dessa 300 miljoner gått till forskning kring B3LA-projektet och endast mindre summor har avsatts för de andra alternativen. Vad innebär det? Jo, det betyder att vi nästa år kommer att stå här med ett välutvecklat B3LA-alternativ och summariska uppgifter om de övriga. Dessutom kommer man då som vanligt i sådana här sammanhang att kunna hänvisa till de kostnader som projektet redan har dragit och som man inte vill kasta i sjön. Detta kallas handlingsfrihet. Nu framhålls i propositionen 95 och även i utskottsbetänkandet att de olika alternativen noga skall prövas och att den kommitté som skall tillsättas skall noga följa utvecklingen. Men vad hjälper det när anslagen satsas på ett sådant sätt – av dem som skall verkställa besluten – att den omtalade handlingsfriheten blir en chimär? Jag skulle vilja att försvarsministern här redogjorde för hur de 300 miljonerna har använts hittills och hur man planerar att använda dem i fortsättningen.

Vi anser, herr talman, att B3LA-projektet måste stoppas. Det är en vansinnig satsning, som endast syftar till att hålla flygindustrin under armarna tills man kan satsa på ett nytt plan av Viggentyp eller motsvarande modell. Men vi behöver inte ha, och borde inte heller ha, ett flygvapen av den typ vi har i dag som har kostat oss miljarder och åter miljarder under de år som har gått sedan andra världskriget slutade. Det har inte ökat vår säkerhet. Det är, som jag sade tidigare, en chimär att vi på något sätt skulle kunna hänga med i kapprustningen och upprätthålla ett flygvapen som skall verka avskräckande, vilket har framhållits många gånger. Jag har i tidigare debatter med försvarsministern frågat hur det kommer att se ut i ett tänkbart krig, hurudan vår underhållssäkerhet är i fråga om flygplan och hur länge de 500 plan räcker som vi kan räkna med att ha i gång. Räcker de en vecka, räcker de två veckor? Vad skall vi ta till sedan? Det är ju ingen som tror att vår flygindustri kan fortsätta att producera och ersätta de plan som går till spillo ifall vi kommer in i ett storkrig. Den frågan vill man inte besvara. Man hänvisar då till den avskräckande effekten. Man menar att ett flygvapen av den här typen skulle garantera vår säkerhet; en angripare skulle tänka sig för innan han så att säga hoppade på oss. Ser man till kostnaderna är det väldigt litet säkerhet man får genom att upprätthålla ett flygvapen av den här typen.

Jag har nu uppehållit mig ganska mycket vid flygvapenområdet. Samma resonemang kan i viss utsträckning föras även om de andra vapenslagen,

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

även om det på dessa områden inte förekommer så stora satsningar på dyrbara vapenbärarsystem som inom flygvapnet.

Vi behöver, som vi framhållit i våra motioner, ett nytänkande på försvarsområdet. Vi behöver en utredning, kommitté eller vad det nu kommer att kallas, som tar upp nya aspekter, utreder nya alternativ och tar hänsyn till andra intressen än de som hittills har fått styra försvarsdebatten och försvarsbesluten här i landet. Det har inte varit till gagn för det svenska folket att vi har satsat så mycket pengar på militärapparaten och försvaret som vi har gjort. Vi bör, som jag tidigare sade, med det snaraste komma fram till en mera realistisk ståndpunkt, en försvarsstruktur som vi kan upprätthålla med något slags trovärdighet och som vi orkar med. Den vi nu har kommer att knäcka oss ekonomiskt inom en ganska snar framtid.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till våra motioner 687 och 1768. När det gäller B3LA kommer vi att stödja den socialdemokratiska reservationen om avveckling.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! När vi förra året i riksdagen debatterade inför 1977 års försvarsbeslut försökte talare från socialdemokraterna göra gällande att de beslutade medelsramarna skulle innebära en upprustning av det militära försvaret. Ja, man gick så långt att man påstod att trovärdigheten för vårt lands handlande på nedrustningsområdet skulle allvarligt skadas av regeringens förslag. Jag har lagt märke till att Bengt Gustavsson i dag inte gick lika långt.

Det är i detta sammanhang lärorikt att ta del av vad ÖB skriver i nu aktuell programplan:

”Riksdagen fattade i maj 1977 beslut (FB 77) rörande ekonomisk ram och långsiktig inriktning av försvarsmakten. Årets programplan – ÖB 77–83 – är den första som grundar sig på detta försvarsbeslut.

Försvarsbeslutet och regeringens anvisningar innebär att tidigare inriktning av säkerhets- och försvarspolitik skall bibehållas. Den målsättning för totalförsvaret som fastställdes av 1972 års riksdag skall alltjämt gälla.

Statsmakternas beslut ansluter sig i allt väsentligt till överbefälhavarens tidigare planering i ÖB 77–82 nivå B. Beslutet innebär att den sedan slutet av 1960-talet pågående minskningen av krigsorganisationens styrka fortsätter, samtidigt som det i Europa i dag finns stridskrafter omedelbart stridsberedda av större styrka än någonsin tidigare i fredstid.

Överbefälhavaren konstaterar att kostnadsökningarna inom fredsdriften måste reduceras. Ytterligare åtgärder måste vidtas så att krigsorganisationens innehåll inte urholkas. Det har inte varit möjligt att i denna programplan till alla delar fullfölja intentionerna i försvarsbeslutet. Betydande senareläggningar av måluppfyllelsen har gjorts inom alla försvarsgrenar.”

Tyvärr är det så att det femåriga försvarsbeslutet som vi fattade i fjol främst genom brister i löne- och priskompensation innebär en fortsatt försvagning av landets försvar och därmed också större risker för vårt lands framtida frihet

och fred. När man sedan kommer in på detta om vår trovärdighet i nedrustningsfrågorna – Bengt Gustavsson var också inne på det i dag – skriver socialdemokraterna i reservationen 2 bl. a.: ”De svenska ansträngningarna för att främja nedrustning och avspänning i världen inger verkligt förtroende endast om de förenas med en begränsning av våra egna försvarskostnader.” I den socialdemokratiska motion som man åberopar, nr 429, krävs en sänkning av försvarskostnaderna med 362 milj. kr., dvs. mindre än 3 % av de svenska försvarskostnaderna. Enligt uppgifter som Bengt Gustavsson har lämnat kammaren här i dag uppgår världens militära utgifter till ca 400 miljarder dollar, dvs. ca 1 800 miljarder svenska kronor. Av det beloppet utgör den socialdemokratiska prutningen mindre än en femtusendel.

Menar verkligen socialdemokraterna att förslagen i deras reservation skulle återge vårt land verkligt förtroende när det gäller att främja nedrustning och avspänning i världen? Eller vad menar man? Socialdemokraterna kan inte heller vara okunniga om att mätt i internationell valuta har våra försvarskostnader blivit lägre.

Socialdemokraterna riskerar enligt min mening sin trovärdighet i fråga om försvarets kostnader. Enligt sina reservationer vill socialdemokraterna minska försvarets kostnader nästa budgetår med över 300 milj. kr., dvs. ett belopp som ungefär motsvarar kostnaderna för 3 000 anställda – antingen anställda inom försvaret eller de som arbetar med att göra materiel till försvaret.

Socialdemokraterna vill också ge de värnpliktiga högre utryckningsbidrag och utlovar fler fria resor till de värnpliktiga. Men socialdemokraterna är mycket tystlåtna om hur de med början den 1 juli detta år skall minska försvarets kostnader. Socialdemokraterna i försvarsutskottet vet lika väl som vi andra att personalminskningen inom försvaret enligt regeringens förslag är stort. Den motsvarar ungefär vad som kan klaras med naturlig avgång. Men socialdemokraterna vill trots vetskapen om detta inom några månader drastiskt minska försvarets anslag. Tror verkligen socialdemokraterna att detta är praktiskt möjligt? I så fall bör de tala om vilken personal de vill avskeda – det måste bli i tusental – eller också vilken materielleverans för mångmiljonbelopp de vill avbryta med omedelbar verkan. De vet också att det påverkar sysselsättningen i vår försvarsindustri. Bengt Gustavsson var inne på det, men han ville ha mera pengar för att köpa mer materiel.

Jag tror att socialdemokraterna är medvetna om att det är praktiskt omöjligt att minska försvarets anslag med över 300 miljoner nästa budgetår. Det räcker inte att bara tala om B3LA. Kostnaderna för att bibehålla valfriheten i fråga om ett nytt lätt attackplan är marginaler i försvarets kostnader och rör sig helt inom flygets budgetområde.

Om försvaret avstår från att satsa på utveckling av svenska flygplan innebär det dödsdomen för svensk flygplansindustri, med allt vad det betyder för trovärdigheten av svensk neutralitet. Svensk försvarsmaterielindustri har också stor betydelse för svensk samhällsekonomi och för svensk industris internationella konkurrenskraft. Jag tycker att i fråga om B3LA bör

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

socialdemokraterna ha tålmod att avvakta resultatet av den pågående utredningen, där socialdemokraterna också är med.

Herr talman! Den bistra sanningen är ju den att trots allt tal om avspänning så är – såsom också framhölls i ÖB:s programplan – större militära styrkor än någonsin tidigare stående i Centraleuropa. Inom området beräknas NATO ha 27 armédivisioner och 7 000 stridsvagnar och Warszawapakten inte mindre än 70 armédivisioner och 20 000 stridsvagnar. Därtill har naturligtvis båda blocken stora flyg- och marinstridskrafter.

Detta är en påtaglig obalans som oroar i väst. I väst är man också i färd med att öka sina försvarsresurser i Europa. NATO:s försvar och strategi i Centraleuropa är i huvudsak defensivt inriktade. Under det senaste årtiondet har Sovjets syn på ett framtida krig i Centraleuropa förändrats. Tidigare trodde man också i Sovjet mest på riskerna för ett kärnvapenkrig, medan man nu är i färd med att omforma de militära styrkorna, bl. a. genom ett ökat antal stridsvagnar, så att man snabbt kan tränga in i en motståndares ställningar. En avsikt kan vara att snabbt ta viktiga mål och därmed få påtryckningsmedel i efterföljande förhandlingar. Detta ändrade synsätt är värt att uppmärksamma även för oss i Sverige.

När vi talar om och tänker på säkerhetspolitiska och försvarspolitiska frågor måste vi alltid ha i minnet att det inte räcker med att göra en bedömning av dagens säkerhetspolitiska läge. Man måste eftersträva att se minst 10–15 år framåt i tiden.

Vår säkerhetspolitik syftar till att vi skall ha ett totalförsvar av en sådan styrka och med en sådan sammansättning att en eventuell fiende anser det meningslöst – för dyrt – att angripa oss. Då har vårt försvar den rätta – den *fredsbevarande* styrkan.

Herr talman! Varje försvagning av försvaret ökar riskerna för vårt land. Varje beslut om minskning av försvarets styrka ökar riskerna för Sveriges frihet och fred i nästa decennium. Vem vågar i dag säga att freden i Europa är säkrad 10–15 år framöver? Alla hoppas vi det – men vem vågar säga att det är fred i vår nära omvärld 10–15 år framöver!

Sverige ligger i gränslinjen mellan öst och väst – mellan NATO och Warszawapakten, mellan Sovjet och USA. Vi är därför för vår säkerhet beroende av hur man i öst och väst men främst i världens två supermakter bedömer vår förmåga att uppfylla våra säkerhetspolitiska mål: alliansfrihet i fred och neutralitet i krigsläge. Omvärlden måste kunna lita på att vi verkligen både vill och kan försvara vårt land, vårt territorium, mot angrepp.

En sak som är ny för denna generation är att konflikter i andra världsdelar, där stormakterna ofta stöder olika stridande parter, mycket snabbt kan spridas till vårt närområde. Bli det en starkare spänning eller rent av en öppen konflikt mellan USA och Sovjet i någon del av världen kommer herraväldet över haven av båda maktblocken att anses som mycket viktig.

Ett svagt totalförsvar i Sverige och övriga Norden innebär uppenbara risker för att detta område kan bli föremål för en stormaktsframstöt. Visserligen är det viktigaste målet – besittningen av Atlantkusten – beläget utom Sverige.

Men ett angrepp mot Sverige kan mycket väl tänkas motiveras av behovet av baser och genomgångsområden för att säkrare nå det eftersträlvade målet. Därför är Sveriges säkerhetspolitik med en aktiv utrikespolitik och satsning på ett starkt försvar viktig inte bara för Sverige utan för stabilitet och säkerhet inom hela det nordiska området.

Herr talman! Jag vill till sist uttala min tillfredsställelse över att utskottet är enigt i fråga om anslagen till frivilliga försvarsorganisationer, trots att förslagen innebär väsentliga ökningar, liksom i fråga om anslagen till civilförsvaret och till övrigt totalförsvaret.

Redan nu arbetar en parlamentarisk försvarskommitté med frågor inför 1982 års femårsbeslut om totalförsvaret.

Herr talman! Försvarets frågor måste ses långsiktigt. Ingen i vår nära omvärld avrustar. En fast, förtroendeingivande utrikespolitik och ett efter våra förhållanden starkt försvar är under överskådlig framtid angeläget – ja, nödvändigt – för att trygga vårt lands framtida frihet och fred.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vad försvarsutskottet hemställt.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I ett avseende var Oswald Söderqvist och Per Petersson identiska i sitt framställningssätt. Oswald Söderqvist sade att det mellan socialdemokratisk och borgerlig försvarspolitik rådde en marginell skillnad, och Per Petersson sade att skillnaden inte var större än 3 %. Jag tycker det är hipp som happ hur man uttrycker sig, om det är den lilla skillnaden man vill ha fram. Skillnaden mellan de två debattörerna var att Oswald Söderqvist var konsekvent i fortsättningen av sitt anförande, vilket min vän Per Petersson inte var. Det hade inte gått lång stund förrän han anklagade oss för att förorda "drastiska ingrepp". Hur skall Per Petersson ha det? Är det en liten skillnad eller är det drastiska ingrepp som vi socialdemokrater förespråkar?

Jag tror inte mycket på snabba förändringar av försvarskostnaderna. Vi har en långsiktig försvarsplanering, ett värnpliktsförsvar som kräver sitt, och vi har en pliktmedveten och bra personal inom försvaret som också kan göra anspråk på att få sin del av möjliga standardförbättringar i samhället. Det gör att de stora dramatiska förändringarna inte är möjliga. Man får inrikta sig på att styra trenden i en riktning som överensstämmer med de uppsatta målen i allmänt säkerhetspolitiskt avseende.

Per Petersson frågar vad det är som vi socialdemokrater nu vill ta bort. Därefter talar han omedelbart om den största posten, de miljoner i utvecklingspengar som det är fråga om. Åke Gustavsson kommer senare att tala om B3LA. Om den och övriga utvecklingsfrågor handlar också en av våra reservationer.

Det förvånar mig att Per Petersson, lika väl som en annan aktad kollega i försvarsutskottet i en tidigare debatt, för fram som ett skrämskott att vi skulle vara ute efter en drastisk personalminskning. Per Petersson vet ju väl att våra skrivningar i det sammanhanget är identiska. Den som har gått på en annan linje är, som jag har sagt vid tidigare tillfällen, försvarsminister Krönmark när det gäller de centrala staberna, och vi har inte angripit honom för det.

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att höra Per Petersson tala försvarspolitik är som att lyssna på en gengångare. Det är samma gamla vanliga resonemang som vi har hört i decennier. Vi måste upprätthålla ett försvar av nuvarande typ. Vi måste försöka hänga med i utvecklingen. Man rustar i vår omgivning. Man skaffar sig stridsvagnar och nya flygplan i öst och väst, och det måste även vi göra. Det är en omhuldad myt i vår försvarspolitiska debatt.

Får man inte öka försvarskostnaderna med åtskilliga miljoner kronor varje år, vilket moderata samlingspartiets företrädare vill göra, innebär det en försvagning. Man räknar stelbent den ökade säkerheten i antalet miljoner kronor anslagna till försvaret. Vilket stöd finns för ett sådant resonemang? Ingenting säger att det på något sätt skulle hjälpa upp vår säkerhet, om vi satsar flera miljoner kronor varje år. Vi kan ju, Per Petersson, aldrig någonsin hänga med i den stormaktsutveckling som Per Petersson själv skisserade. Vi kan inte hålla jämna steg ens med de mindre stormakterna – för att nu använda ett sådant uttryck. Därför skall vi inte ha ett försvar, som är en kopia av stormakternas försvar. Vi måste inrikta vårt försvar på ett helt annat sätt. Vi måste tänka om, vilket tydligen är omöjligt för Per Petersson.

Samma ordvändningar som används här i dag, 1978, kan man leta upp i gamla riksdagsprotokoll från 1950-talet och kanske ännu längre tillbaka. Men det går inte för en liten nation som Sverige att hänga med i utvecklingen på det sätt som vi nu har försökt att göra under många decennier. Allt fler får insikt om detta – även i militärledningen. Per Petersson talade också om den nye ÖB:s yttrande, som vi kunde läsa i pressen för en tid sedan. I vida kretsar inom militärledningen finns en insikt om att det inte går att fortsätta på detta sätt längre. Det borde vi då ta hänsyn till.

Flygplansindustrin är en av våra stora myter. Vad hjälper det oss om vi kan hålla 500–600 flygplan i luften? Det avskräcker ingen stormakt som verkligen vill ta svenskt territorium. Stormakten satsar bara så mycket mer, vad som behövs för att slå ut dessa flygplan. Det går på kanske 14 dagar. Vad skall vi ta till sedan? Inbillar sig Per Petersson att Saab i Linköping skall fortsätta att producera flygplan under ett krigstillstånd? Hur stor kapacitet har Saab i så fall? Hur många flygplan spottar företaget ut per dag? Det vore intressant att få veta detta.

Vi skall inte ställa upp på denna modell och försöka hänga med stormakterna. Det försöket är dömt att misslyckas från början. Det är konstigt att inte den insikten kan sprida sig även till Per Petersson och moderata samlingspartiets övriga företrädare.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Oswald Söderqvist säger att ungefär samma tongångar som jag nu har framfört har man hört tidigare under årtionden här i riksdagen. Jag är medveten om att det kan vara riktigt. Men jag är också helt övertygad om att samma tongångar som herr Söderqvist gjorde sig till tolk för här har man hört i denna riksdag och i andra demokratiska länders riksdagar, där kommunisterna befunnit sig i minoritet. I de stater däremot där kommunist-

terna har infört enpartivälde talar man inte i dessa termer, utan där talar man om ökade anslag till försvaret. Det vore intressant om herr Söderqvist kunde förklara vad denna skillnad kan bero på.

När herr Söderqvist svarar på den frågan kanske han också kan vara vänlig och tala om för mig hur han menar att man redan nästa budgetår skall kunna spara 2 900 milj. kr. på svenskt försvar. Vilka människor skall det beröra?

Bengt Gustavsson frågar om 3 % är drastiskt eller inte. Ja, för det svenska försvaret är 362 milj. kr. redan kommande budgetår mycket drastiskt. Därtill kommer ju också kostnader för ökade värnpliktsförmåner, samt för bättre reseförmåner. Då kommer vi upp till belopp i storleksordningen 400 milj. kr., ett mycket stort belopp, för att avlöna folk som arbetar i försvaret eller som tillverkar materiel till försvaret. Bengt Gustavsson har icke kunnat svara på var han skall ta pengar till att avlöna dessa människor under kommande budgetår, som börjar om två månader.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan rent av inbjuda Per Petersson, som jag alltid lyssnar till med intresse, för han kan sina saker och agerar enligt sin övertygelse, att hjälpa till att skaffa fram det utrymme som behövs. Rösta med den socialdemokratiska reservationen i flygplansfrågan, för där har vi de miljoner som krävs.

Då får vi en trend som pekar rätt i den internationella debatten, och vi får det utrymme som vi behöver för att göra de förbättringar vi vill göra inom det svenska försvaret, t. ex. för de värnpliktiga.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja säga till Per Petersson att det är självklart att även tidigare företrädare för mitt parti i riksdagen, både på den här platsen och i det gamla riksdagshuset, har framfört de krav som jag nu upprepat. Det är självklart, eftersom vi hela tiden konsekvent och som ensamt parti i den svenska riksdagen har predikat den linjen.

Ser man på den historiska utvecklingen så kan man inte påstå annat än att det har varit en riktig linje. Vad har vi haft för nytta av alla miljarder som lagts ner under 1950-, 1960- och 1970-talen? Skulle vi inte haft en lika säker ställning om vi haft åtminstone något mindre eller kanske t. o. m. betydligt mindre försvarskostnader? Inte är det försvaret som hållit oss utanför konflikter och annat under den här perioden, f. ö. inte heller under tidigare perioder. Höga försvarskostnader garanterar inte på något sätt en nationell säkerhet. Det är många andra komponenter som spelar in.

Per Petersson talar om andra nationer, men jag diskuterar som vanligt Sverige och svensk politik, svenska försvarskostnader och svensk försvarspolitik, och jag vidhåller fortfarande att det är helt orealistiskt och fullständigt tokigt att Sverige som liten nation skall försöka hänga med i den vapentekniska utvecklingen och den vansinniga rustningskarusell som pågår. Antingen Per Petersson och andra försvarsivrare gillar det eller inte så blir vi så småningom tvungna att rätta murar efter matsäcken och anpassa oss till en

Onsdagen den
26 april 1978

Försvarspolitiken,
m. m.

mer realistisk nivå.

Skall vi jämföra med andra stater så kan vi jämföra med några som har en något så när liknande ställning som vårt land. Vi kan jämföra våra försvarskostnader med t. ex. Österrikes. Eller vi kan jämföra med Schweiz och med Finland. Dessa länder har betydligt lägre försvarskostnader än vi, i vissa fall ända ned till hälften så höga, och de har inte lidit av detta. Då kan man svårtligen förklara varför vi skall upprätthålla en sådan oerhört hög försvarskostnad per capita som vi gör och som ger oss fjärde eller femte plats i världen.

Våra försvarskostnader är helt orimliga, och de utgör en belastning för skattebetalarna som vi inte borde ålägga dem. Vi bör se till att använda våra resurser på ett riktigare och vettigare sätt.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag lade märke till att herr Söderqvist glömde att svara på min fråga om hur han skulle spara 2 900 miljoner under kommande budgetår, så jag förväntar mig att jag får svar på den frågan i hans nästa replik.

Det mesta av de 362 miljoner som socialdemokraterna behöver för att klara åtagandena gentemot den personal som redan arbetar inom försvaret, med den försvarsinriktning som vi har, säger Bengt Gustavsson att man kan få fram genom att avbryta utvecklingen av B3LA-projektet. Bengt Gustavsson, vars inlägg jag sätter värde på i försvarsdebatten, vet lika väl som jag att dessa pengar går inom flygets kostnadsram just när det gäller utvecklingskostnader, så där har man inga pengar att lyfta över till andra delar av försvaret. Och jag hoppas att Bengt Gustavsson också här vill vara den pålitlige man han är och tala om, var han skall ta de övriga pengarna när det gäller att klara den personal och den materiel som vi i övrigt har inom försvaret.

Talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Det var ju ganska lägligt att jag kom in just nu i debatten, eftersom Per Petersson med Bengt Gustavsson diskuterar hur vi skall kunna spara några pengar inom försvaret. Det är rätt naturligt att vi från socialdemokratiskt håll i detta sammanhang upplever frågan om det nya lätta attackplanet – det som brukar kallas B3LA – som en mycket viktig fråga. Regeringen och den borgerliga majoriteten i försvarsutskottet har ju redan bestämt sig för att – i syfte att "bibehålla handlingsfriheten" i fråga om framtida alternativ – kasta ut ytterligare 310 milj. kr. sammanlagt. Den helt dominerande delen av de här pengarna går alltså till B3LA; en marginell del går till utredning av ett annat alternativ.

Vi kräver från socialdemokratiskt håll att B3LA-arbetet avbryts. Riksdagen är i praktiken redan överkörd av regeringen i den här frågan. Regeringen har redan beslutat sig för att göra denna enorma satsning på ett flygplan som med all sannolikhet inte kommer att rymmas inom försvarets kostnadsramar.

Torsdagen den 13 april beslutade regeringen att kasta ut ytterligare 250 miljoner, utöver redan beviljade 30 miljoner, på detta projekt. I dag, ungefär 14 dagar senare, skall riksdagen ta ställning till samma fråga. Så hårt vill alltså riksdagen forcera arbetet med detta plan att man inte ens kunde vänta två veckor för att ge riksdagen chansen att säga sin mening. Försvarsminister Krönmark skulle liksom Karl XI kunna sätta upp devisen:

”Vad göras skall är allredan gjort
I herredagsmän, reser icke så fort!”

Nu menar regeringstalesmän att kostnaden för den bibehållna s. k. handlingsfriheten enbart är 150 milj. kr. i stället för omkring det dubbla. Vi har från utskottets sida försökt få klarhet i detta. Bl. a. har vi fått en muntlig redogörelse av företrädare för departementet. Med hänvisning till det underlag som stått i vart fall till mitt förfogande, men som regeringen har hemligstämplat, vågar jag påstå att kostnaden för den s. k. handlingsfriheten är betydligt högre. I de öppna handlingar som finns över regeringens beslut förekommer inte heller något som motsäger den uppfattning som vi inom oppositionen har på den här punkten. Regeringen har inte vågat lägga papperen på bordet, eftersom dessa papper skulle visa att det är oppositionens och inte regeringens uppgifter som är de riktiga.

Jag sade tidigare att regeringen för ett par veckor sedan beviljade försvarets materielverk 250 milj. kr. Tidigare har man beviljat 30 miljoner, och man kommer att bevilja ytterligare 30 miljoner om riksdagen ställer sig bakom regeringens förslag. Detta gör sammantaget 310 milj. kr. Beloppet är räknat i penningvärdet för februari 1977 – i själva verket handlar det alltså om betydligt mer pengar.

Regeringen säger ingenting om underlaget för det beslut som fattades den 13 april. I den öppna skrivelsen diskuterar man ingen annan fördelning av anslagen mellan B3LA och A 20 än den som försvarets materielverk föreslagit. Men om det är så att regeringen har en annan fördelning av anslagen än den som försvarets materielverk föreslagit, då bör man också redovisa den. Och om regeringen har samma fördelning som försvarets materielverk, då bör man säga det i stället för att påstå att kostnaden för B3LA skulle ligga på 150 milj. kr.

B3LA:s korta historia är en historia om borgerlighetens och regeringens oförmåga att samla sig till beslut. Först vågade de borgerliga ledamöterna i den förra försvarsutredningen inte säga nej till B3LA – den frågan skulle den borgerliga regeringen ta ställning till. Därefter vågade inte regeringen ta ställning, utan den tillsatte en särskild B3LA-beredning. I denna beredning ställdes oppositionen helt utanför. Socialdemokraterna fick där varken möjlighet till insyn eller påverkan. När utredningen blev klar i oktober trodde väl alla att regeringen äntligen skulle samla sig till ett beslut. Men, ack nej! Nu tillsattes en ny utredning, den s. k. flygindustrikommittén, för att närmare se på andra alternativ än B3LA. Denna gång hade regeringen lärt en del av läxan. Då var man mer generös mot oppositionen och lät den vara representerad i kommittén, kanske beroende på att beslutsvåndan nu blivit ännu större.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Samtidigt med att flygindustrikommittén arbetar forcerar landets regering utvecklingen av B3LA – vilket kommer att kosta skattebetalarna hundratala miljoner. Regeringen gör detta i ett läge, då man begärde att svenska folket skall dra åt svångremmen. Själv drar alltså regeringen på sig spenderbyxorna och kastar glatt och villigt ut dessa pengar till flygindustrin. Detta sker dessutom sedan man gett sig ut på viggarrått både utanför och innanför Europas gränser för att klara andra löpande utgifter.

I ett sådant läge blir man inte förvånad, om folk lyfter en aning på ögonbrynen och frågar sig, vilken "hög visdom" det är som styr det här landet numera.

De mycket stora summor – i varje fall i snäv bemärkelse – som dagens debatt handlar om, är ändå låga om man ser på den totala kostnaden för B3LA-planens hela livstid. B3LA-beredningen har hela tiden räknat i fast penningvärde första kvartalet 1977. Läger man samman utredningens egna siffror för utveckling, tillverkning, vapen och drift och på så sätt tar fram den totala livslängdskostnaden för B3LA, hamnar man på drygt 14 000 milj. kr. Detta är mer pengar än vad hela försvarshuvudtiteln kostar i samma penningvärde. Bara detta visar det omöjliga i att dra på sig dessa enorma kostnader.

Naturligtvis – det skall villigt erkännas – leder inte det socialdemokratiska alternativet till en besparing på 14 000 milj. kr., eftersom detta innehåller annan tillverkning. För vår del har vi i vår partimotion sagt att vi vill titta närmare på kostnaden för A 20, dvs. en utveckling av Jaktviggen. Men tyvärr är det ju på det sättet att industrin har vägrat att lämna några offerter för de två A 20-versioner som diskuterats. Jag skall gärna säga att vi i ett sådant läge är tveksamma till A 20. Också kostnaderna för ett sådant plan kan rusa i höjden.

En lösning som innebär ett mer rimligt alternativ är att utöka antalet Jaktviggen med ett par divisioner. Detta kan sedan kompletteras med t. ex. ett antal Saab 105:12, som är ett kombinerat skol- och attackflygplan. När man läser B3LA-beredningens tabeller kan man ganska lätt räkna ut den ungefärliga kostnaden för ett sådant alternativ. En sådan motsvarande uträkning med ytterligare ett par Jaktviggendivisioner och låt oss säga fem divisioner Saab 105:12 skulle ge en total kostnad under livslängden på 6,6 miljarder kronor. Men också med detta socialdemokratiska alternativ blir B3LA-alternativet mer än dubbelt så dyrt.

Ytterligare en väg att pressa kostnaderna är att helt enkelt livstidsförlänga två attackdivisioner av Viggen i kombination med ett lätt attackskolflygplan. Samtliga dessa alternativ har socialdemokraterna pekat på i sin partimotion. F. n. ser man också på en del av dessa frågor inom flygindustrikommittén.

Självfallet finns det inte heller anledning att vara bunden till Saab 105, om dess tillverkare inte kan lämna offerter till konkurrenskraftiga priser i förhållande till annan flygindustri. Det finns nog skäl för inte bara regeringen och flygindustrikommittén att tänka på detta. Det finns också skäl för direktörerna på Saab att fundera på samma frågor.

Det resonemang jag fört visar alltså att regeringen vill bibehålla en handlingsfrihet genom att binda alltså pengar till B3LA – inom parentes sagt ett ganska underligt sätt att skapa sig handlingsfrihet. Men vad vi måste fråga oss är: handlingsfrihet för vad?

Svaret på frågan är: handlingsfrihet för att kasta ut i vart fall totalt mer än 7 000 milj. kr. mer till försvaret än vad socialdemokraterna kan acceptera. Och kom också i håg att varje siffra som jag redovisat här är angiven i penningvärdet första kvartalet 1977. Redan i dag är kostnaden 10–15 % högre, nästa år än högre osv.

Redan i dag vet vi att de pengar som regeringen vill använda inte får rum inom den försvarsram riksdagen tidigare beslutat om. Men denna ram är regeringen med öppna ögon beredd att spränga. Det är inte bara en tveksam utan en direkt oklok politik. Till och med från militärt håll har tveksamhet redovisats, som vi hört i dag refererat från denna talarstol.

Min uppfattning är att regeringen utan tvivel blir alltmer isolerad i denna fråga. Vårt försvar måste vara ett folkförsvar. Vi har inte råd med en massa kostnadskrävande tekniska utsvävningar, vi har inte råd att leka stormakt. Då får vi i stället koncentrera oss på folkförsvaret. Den allmänna värnplikten som grund för sådant försvar har berörts tidigare och det måste, inte minst från ideologiska synpunkter, väga mycket tungt. Detta är väsentligt. En på lång sikt bibehållen avancerad militär flygindustri ställer ständigt ökande krav på kapital, och då tvingas man in i resonemang om ett yrkesförsvar, eller i varje fall en kategoriklyvning, så att bara en del av åldersklassen blir inkallad. Den utvecklingen kan vi aldrig från socialdemokratiskt håll acceptera.

Nu hävdar man från Saab – det understryks också av regeringen – att byggandet av B3LA är en förutsättning för att bibehålla en kvalificerad flygindustri inom landet. Det är riktigt att byggandet av B3LA är nödvändigt, men byggandet av B3LA är ändå otillräckligt för att kunna säkerställa möjligheten för en framtida utveckling av jaktplan i det här landet. Inte ens med B3LA kommer man att klara detta.

I utredningsuppdrag som den förra försvarsutredningen lade ut ifrågasattes mycket av det som många tidigare trott varit självklart vad gäller flygindustrins s. k. spinn off-effekter till andra områden. Man fann dem inte heller från samhällsekonomisk synpunkt lönsamma. Detsamma blev fallet från statsfinanssynpunkt. Möjligen är det dessa problem som bidragit till en del av regeringens beslutsvända. Men problemen blir ju inte mindre av att man skjuter dem ytterligare ett år framför sig och binder upp sig än hårdare. Då är det bättre och ärligare att lämna besked så tidigt som möjligt och samtidigt på allvar målmedvetet jobba fram en alternativ produktion, något som för resten riksdagen gav regeringen i uppdrag att titta på redan våren 1976. Det skulle vara intressant att veta hur mycket som har hänt inom regeringen sedan riksdagen fattade beslutet att regeringen skulle studera möjligheterna till en alternativproduktion inom flygindustrin. Mig veterligt har inte särskilt mycket hänt.

I förra veckan hade vi i denna kamraren en ny diskussion i denna fråga.

Man får hoppas att regeringen nu verkligen tar sig an dessa problem. Det är naturligt att de anställda inom flygindustrin frågar sig hur det blir i framtiden. Staten måste tillsammans med facket och företagsledningen få en ordentlig genomlysning av detta, men just nu är det viktiga att kunna ge besked. Det kan inte landets regering göra.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad Åke Gustavsson sade i sin inledning vill jag erinra om att all information i försvarsfrågor inte kan vara öppen.

Jag kan dock omvitna att vi i försvarsutskottet både under den föregående regeringens tid och under den nuvarande regeringens tid har fått all information som vi har begärt från regeringarna. Så har också varit fallet i fråga om utveckling och utvecklingskostnader för B3LA. Jag tycker nog att Åke Gustavsson, som själv är ledamot av flygindustrikommittén, borde ha haft tålamod och kunnat vänta med sina mycket säkra påståenden tills den utredningen har slutfört sitt arbete. Det är mycket möjligt att utredningen kommer fram till att det inte är kostnadsfritt att utveckla svensk flygindustri. Och vem vet – kanske vi också kan sälja B3LA till andra länder?

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Försök till försäljning av flygplan till andra länder har vi många erfarenheter av, inte minst när det gäller Viggen, men vi vet ju också hur det har gått med den försäljningen.

Min replik till Per Petersson gällde informationen till utskottet och de hemliga handlingar som finns. Från regeringens sida har inte något initiativ tagits för att vi skall få se det underlag som försvarets materielverk har levererat in som underlag för regeringsbeslutet, utan det materialet har vi – enskilda ledamöter i utskottet – själva fått ta fram. Det allvarliga i den här frågan är att hela debatten hämmas på grund av att uppgifter är hemligstämplade. Jag har sålunda ingen möjlighet – och det har ingen annan i utskottet heller – att öppet diskutera de siffror det handlar om, och det är också därför som jag i mitt huvudanförande polemiserar mot regeringen på den punkten.

Om man i regeringen talar om att B3LA bara kostar 150 milj. kr. i stället för ungefär det dubbla, tycker jag att man också bör gå ut och belägga riktigheten av det påståendet. Jag menar att om regeringen har gjort en annan fördelning än vad försvarets materielverk gjort bör denna fördelning redovisas. Det är möjligt att man har redovisat den för Per Petersson, men man har inte redovisat den för utskottet. Om regeringen däremot har samma fördelning som försvarets materielverk i sitt beslut bör man ju säga det i stället för att påstå att kostnaden ligger på 150 milj. kr.

Sedan, Per Petersson, har jag aldrig påstått att det skulle vara helt kostnadsfritt eller problemfritt att säga nej till att i framtiden ha en avancerad militär flygindustri – det är ju detta som det handlar om – men just därför att det finns problem måste vi undersöka saken och jobba fram en möjlig

alternativ produktion. På den punkten har i varje fall inte de anställda hos Saab – för att ta det exemplet – haft särskilt mycket stöd hittills, men jag hoppas att de genom det enhälliga beslut på den punkten som fattades förra veckan kommer att få det stödet i framtiden.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påstå att det inte finns någon som helst skillnad på sättet att få tillgång till hemliga handlingar under den här regeringens tid och under den föregående regeringens tid.

HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Vi står nu inför att fatta beslut om det andra året i det femåriga försvarsbeslut som togs för ett år sedan. Vi kan notera att det är väsentliga skillnader i förhållande till vad vi då trodde. Det beror på att den priskompensation som försvaret skall ha enligt nettoprisindex inte motsvarar reella kostnadsökningar. Och det innebär att man har fått plocka en del ur de planer som riksdagen godtog. Det som uppmärksammats mest av detta är en stor del av repetitionsövningarna, minjakten och den tunga pansarvärnsroboten. Den senare tillmättes stor betydelse av försvarsutredningen och rimligen också av riksdagen – det projektet har såvitt man kan förstå helt tagits bort. Andra projekt är också väsentligt hotade, t. ex. renoveringen av stridsvagnar.

Vi har också kunnat konstatera att en del av dessa förändringar berodde på obalanser som funnits redan tidigare men som då inte kommit fram. Den undersökning som gjorts av anslagsöverskridandena inom arméns materielanslag visar att de till stor del gällde tidigare förhållanden som doldes medvetet eller omedvetet genom att faktureringen så att säga flyttades över från ett budgetår till ett annat.

Vad vi upplevt är – fast vi inte ofta talar i de termerna – en väsentlig strukturomvandling av det svenska försvaret. Ibland diskuteras frågan: Skall vi göra en strukturomvandling? Men verkligheten är naturligtvis att vi håller på med det. Vi har genom de senaste försvarsbesluten åstadkommit en rätt drastisk omvandling. Den kan enklast skrivas på det sättet att vi halverar de kvalificerade förbanden till lands, till sjöss och i luften. Detta ligger i de fattade besluten – de allsidiga enheterna blir färre och färre.

Man kan fråga sig om den här strukturomvandlingen kan fortsätta på samma sätt så att man tar bort även de resterande kvalificerade förbanden. Jag tillhör dem som tror att det inte vore en rimlig utveckling. Då skulle vi få så litet av det som kan skapa respekt och ge möjlighet till ingrepp på olika ställen och skapa osäkerhet för en argripare. Det är en fråga om hur stora resurser som kan finnas på ett givet ställe vid en viss tidpunkt. Om jag då inte heller tror att det är särskilt rimligt med stora ökningar av försvarskostnaderna så innebär det naturligtvis krav på att vi gör sådana ingrepp i organisationen att vi kan behålla en del av den balans som tidigare funnits.

Det är möjligt att det här inte behöver bli aktuellt inom det nuvarande

försvarsbeslutets ram. Huvudparten av detta problem ligger på förberedelsearbetet inför nästa beslut, det som skall fattas 1982. Men låt mig ändå göra den iakttagelsen att mycket talar för att behovet att ta bort projekt ur ramarna kan bli ännu större också de allra närmaste åren.

Om man ser på trenden för hur materielanslagsdelen minskar så finner man att det är mycket möjligt att anslagen för åtminstone ett par av försvarsgrenarna hinner halveras fram till 1982, om man inte gör ingrepp redan inom det försvarsbeslut som gäller. Vi kan notera att när vi tog beslut om planeringssystemet så sades det klart att när vi årligen gör en rullning ett år framåt så måste vi kunna göra nya avvägningar. Och sådana förändringar sker nu genom att vi plockar ur projekt och alltså minskar ambitionerna. Men det är inte säkert att varje förändring kan ske på materielsidan.

För att försöka uttrycka det enkelt: Försvaret minskar anskaffningarna av materiel till krigsorganisationen. Däremot sker skäligen små minskningar beträffande fredsorganisationen. Man kan ungefärligen säga att medan vi halverar de allsidigt användbara förbanden i luften, till sjöss och på marken så minskar antalet anställda i försvaret med så litet som 6-7 %. Och då skall vi dessutom veta att de största minskningarna procentuellt sett sker på central nivå. Och riksdagen har alldeles nyligen fattat ett beslut som går längre än tidigare i det avseendet. Det är såvitt jag förstår alldeles nödvändigt att kunna kraftsamla kommande besparingar på fredsorganisationssidan, eftersom besparingarna där hittills varit skäligen små. Nästan allt har fått gå ut över krigsorganisationen.

Som positivt må jag väl framhålla att direktiven till den nya försvarskommittén öppnar vägar här. Jag tänker då framför allt på vad som sägs om personalutnyttjandet, att man skall kunna disponera personalen inom hela totalförsvaret så, att det militära försvaret inte skall ha mer personal än man vettigt kan utbilda och ta hand om. Det må väl då sägas att det inte är vettigt att tvingas göra som nu, nämligen att satsa så mycket på att grundutbilda folk att det inte blir pengar över till att repetitionsutbilda. Det utbildningssystem riksdagen antagit bygger på en balans mellan grundutbildning och repetitionsutbildning. Det går då inte länge till att göra sådana ingrepp som nu görs på repetitionsutbildningssidan.

Sannolikt kommer en fortsatt minskning av krigsorganisationens effekt. Men det är helt nödvändigt att mer inrikta besparingar på fredsorganisationen, som naturligtvis till stor del är dimensionerad efter ett försvar av tidigare styrka. Detta är naturligtvis svåra beslut, eftersom de innebär att man måste lägga ner enheter. Vi vet alla att hur mycket man än talar om att försvarsanläggningar aldrig skall motiveras med sysselsättningsskäl, så är det klart att man när det gäller det egna länet ställer upp för regementet, för staben eller för den inrättning som finns på den egna orten.

Samma problem har vi naturligtvis på industriområdet. Om den utvecklingen fortsätter att man låter nästan alla förutsedda och oförutsedda kostnadsökningar gå ut över materielen och gjorde inskränkningarna enbart där, skulle naturligtvis effekterna på industrisidan bli mycket kraftiga. Materielanslaget inom försvaret är i praktiken en restpost – det är vad som blir

över. Råkar det bli för stor eller för liten ersättning för NPI, nettoprisindex, är det materielanslaget som ökar eller minskar. Ökad driftskostnad betalas genom minskning på materielen. Om man fortsätter på det sättet blir som sagt effekterna på industrisidan mycket kraftiga. Försöker man mer att hålla en balans och tar minskningarna både på materielsidan och på fredsorganisationssidan blir effekterna inte lika drastiska.

Bengt Gustavsson nämnde ett exempel, gevärsfaktoriet i Eskilstuna, som kan tas som ett typexempel. Vi kan i och för sig konstatera att gevärsfaktoriet är alldeles för stort för att det svenska försvaret självt skall kunna bära det. Gevärsfaktoriet är väl en av de svenska försvarsindustrier som procentuellt sett är mest beroende av att tillverka på export. Såvitt jag förstår går en stor del av den nuvarande tillverkningen av granatgeväret Carl Gustaf till ganska avlägsna länder. Gevärsfaktoriet framtid är därmed till stor del en fråga om vilken exportpolitik vi skall ha på vapenområdet. När vi för den diskussionen är det många som säger att principerna inte bör låsas utifrån tanken att man skall bevara maximal sysselsättning i Eskilstuna eller vilken ort det kan gälla, utan att man får göra en avvägning mellan olika faktorer.

Jag har naturligtvis ingen möjlighet att göra någon bedömning av vilket värde gevärsfaktoriet har för försvaret. Det kan emellertid inte vara rimligt att på område efter område ta på sig mycket högre kostnader för produkterna för att kunna hålla tillverkningen inom landet. Man kan möjligen göra den iakttagelsen när det gäller handeldvapen att det är rätt lätt att köpa sådana på den internationella marknaden. Och har man köpt dem så har man dem – man behöver inte några reservdelar. I ett krigsläge gäller ju om handeldvapen att finns de, så finns de, de kan räcka i årtionden. Det är betydligt mycket känsligare på ammunitionssidan. Men också där befinner vi oss snart i en situation där möjlighet för överlevnad för industrierna är mycket nära en kritisk punkt. Det är en allvarlig fråga, därför att Sverige har filosofin att vi i ett beredskapsläge eller i ett krigsläge skall öka tillverkningen av ammunition kraftigt. Ur säkerhetspolitisk synpunkt måste man alltså vara mycket mer orolig för vad som håller på att hända på ammunitionstillverkningssidan än man behöver vara när det gäller gevärsfaktoriet. Detta innebär inte någon kritik mot Bengt Gustavsson. Jag inser fullt väl att han inte bara är talesman för socialdemokraterna i försvarsutskottet utan jämväl en mycket duktig företrädare för Södermanlands län. Men det finns ju också en ammunitionsfabrik i det länet!

Eller ta ett annat exempel: Vad händer om man inte kan behålla torpedverkstaden i Motala? Om man från att ha varit självförsörjande med torpeder tvingas övergå till import är det naturligtvis ett drastiskt steg, men det kan vara nödvändigt av ekonomiska skäl. Det är obehagligt, därför att just på torpedområdet har vi legat internationellt sett långt framme och det förhållandet att vi har haft en egen torpedutveckling har gett oss en rad fördelar. Det har också gjort att vi på det området har kunnat exportera till våra grannländer. Nu kan vi dock av ekonomiska skäl tvingas bli mer utlandsberoende. Det är en självklarhet att beroendet av utlandet kommer snabbare och blir mer uttalat ju lägre man vill ha försvarskostnaderna. Därför

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

blir naturligtvis resultatet av den politik som Bengt Gustavsson föreslår att man tidigare än eljest måste göra sig utlandsberoende.

Jag fattar både Bengt Gustavsson och Åke Gustavsson på det sättet att man har bestämt sig för att vi på flygindustriområdet redan nu skall fatta beslutet att göra oss definitivt utlandsberoende. Såvitt jag förstått av Bengt Gustavssons anförande var det enda förslag han lade fram när det gäller att spara 360 miljoner att flygutvecklingen skulle minskas. Det är bara det att de föreslagna besparingarna är större än hela anslaget, så även om vi tar bort anslaget räcker det inte! Skulle anslaget helt tas bort innebär det inte bara att man inte kan göra B3LA. Man tar också bort möjligheterna att utveckla andra alternativ, alltså A 20 och en ny version av skolplanet 105.

Så över till Åke Gustavsson, som höll ett intressant anförande. Vad han nu själv sitter att utreda i flygindustrikommittén är alltså: Vad händer om vi gör det som riksdagen beslutade för ett år sedan, tar A 20 men inte B3LA? Vad blir konsekvenserna? Det som Åke Gustavsson och andra nu är på väg att utreda borde egentligen den förra försvarsutredningen ha tagit fram. Eftersom den försvarsutredningen presenterade förslaget för riksdagen att vi skulle tillverka A 20 och dessutom ha skolflygplan borde den också ha talat om vilka konsekvenserna skulle bli. Men alla är väl överens om att de konsekvenserna inte var utredda. Det beslut som riksdagen fattade var illa förberett i och med att den inte visste vad A 20 skulle kosta och vilka kostnaderna skulle bli för en omstrukturering, eller i realiteten nedläggning, av flygindustrin.

Nu kan jag också konstatera att Åke Gustavsson i dag inte alls var säker på att det beslut är riktigt som han själv och socialdemokratin pläderade för i fjol, nämligen beslutet om A 20. Det underlag han då hade var uppenbarligen inte tillräckligt, eftersom han nu är tveksam till om det är möjligt att skaffa A 20.

Låt oss då konstatera: Skall vi varken ha B3LA eller A 20 blir det fråga om att rätt snart lägga ned Saab. Det är i så fall ur försvarssynpunkt angeläget. Har vi en flygindustri som förser oss med den materiel vi skall ha är den industrin säkerhetspolitiskt välmotiverad. Men får den inte ge oss de här produkterna blir den en belastning och då gäller det att så fort som möjligt bli av med den. Då är frågan: Hur snabbt lägger man ned en industri av det slaget?

Sedan finns det människor som säger att de vill ha kvar resurserna för alternativ produktion. Vill man ha det, och är beredd att betala för det, är det statsfinansiellt egalt hur man gör. Pengarna kan föras på andra huvudtitlar, men det innebär ingen besparing för statskassan. Skall man se det som en besparing i den meningen att man kan avskeda folk för att slippa betala löner betyder det en nedskärning i storleken 2 000 personer, som i princip bör försvinna redan från den 1 juli i år, och därefter måste göras en fortsatt snabb nedläggning. Talet om vad som blir dyrt att tillverka inom landet jämfört med att importera utifrån måste förutsätta att man, om man väljer att importera, inte har någon stor kvarstående kostnad för en egen flygindustri; då är alltså en snabb nedläggning nödvändig. Problemet är då: Hur snabbt kan man lägga ned den nuvarande flygindustrin när man fortfarande har Viggensystemet,

som behöver en del typservice? Det är också en svår fråga.

Det hade naturligtvis varit lättare att diskutera detta om man på ett tidigare stadium – innan man hade bundit sig; socialdemokratin har såvitt jag kan förstå bundit sig så gott som definitivt – hade haft ett rimligt beslutsunderlag. Det fanns inte. Och att beslutsunderlaget saknades inför förra försvarsbeslutet är det litet svårt att anklaga den nuvarande regeringen för.

Man kan alltid diskutera kostnader. Åke Gustavsson säger att B3LA-systemet skulle kosta lika mycket som en hel försvarshuvudtitel, alltså 14 miljarder. O.K. då. Men under en 25-årsperiod, som det väl ungefär är fråga om när det gäller utveckling, leverans och drift av planen – det är snällt räknat – skulle det med oförändrad real försvarsnivå innebära 4 %. De andra 96 % av försvarshuvudtiteln är naturligtvis också av intresse.

Låt mig dessutom notera att B3LA delvis är en effektivering av ett beslut av den socialdemokratiska partikongressen 1972, som ville ha ett system som var mindre avancerat än Viggensystemet. Detta hade stor inverkan på de specifikationer som lämnades.

Det är inte bara därför som specifikationerna i många avseenden ter sig intressanta och rimliga. Det här är en maskin som skulle vara ungefär tredjedelen så stor som A 20, det flygplan som riksdagen i fjol satte före B3LA. A 20 är dyrare i tillverkning, väsentligt dyrare i underhåll och väsentligt dyrare i drift; det senare mer markerat ju högre oljepriserna blir.

Så mycket är klart att det beslut som riksdagen tänkte sig för ett år sedan, alltså A 20 plus importerat alternativt hemmagjort skolflygplan, skulle vara en väsentligt dyrare lösning med hänsyn till livslängdskostnaderna än B3LA. Det skulle dessutom – det tycker jag fler och fler omständigheter talar för – vara en sakligt sett sämre lösning, bl. a. därför att A 20 inte alls blir så användbart i det område som tilldrar sig ökat intresse, alltså norra delen av landet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till försvarsutskottets hemställan.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ägna många ord åt flygplansfrågan. Hans Lindblad säger att socialdemokraterna har bundit sig i den frågan. Det förefaller som om regeringssidan också skulle ha gjort det, så till vida att statsministern har sagt att beslutet att ge sig in i ett så stort projekt fattar man inte i strid, utan det skall man vara enig om. När vi nu har bundit oss – det har Hans Lindblad rätt i – är det mot bakgrund av statsministerns uttalande egendomligt att man alltså låter miljonerna rulla på det här området.

Det är inte fråga om helt oberoende genom svensk eller utländsk tillverkning. Även i de projekt vi nu har på gång är det så att en del av produkterna har sitt ursprung i utlandet och en del är framtagna och tillverkade här i Sverige. Det kanske får bli så i framtiden också, men med en annan blandning.

Hans Lindblad kopplar frågan om handeldvapen till det faktum att jag råkar vara bosatt i Eskilstuna. Det är jag, och jag är också ordförande i en

kommitté som tillkommit ytterst på initiativ av regeringen för att inventera möjligheterna att få fram flera arbetstillfällen i stället för dem som bortfallit genom krisen inom specialstålindustrin. Därför hade de anställda på gevärsfabrikert rätt nära till mig när denna fråga togs upp. Men jag försäkrar – och det har jag verifierat tidigare när det varit fråga om nedläggning av aktiviteter inom valkretsen – att jag inte har dagtingat med min övertygelse utan har varit konsekvent i förhållande till tidigare politik på området. Jag har inga svårigheter i det här fallet, för jag har alltid varit anhängare av folkförsvaret och sagt att det är naturligt att ta fram dess materiel inom svensk industri. Jag instämmer i vad tidningen Eskilstuna-Kuriren, som står Hans Lindblad nära, skrev i tisdags i sin kommentar:

”Behovet av sysselsättning räcker inte som motiv för att tillverka vapen. Men vill man ha ett försvar så vill man också ha vapen. Det är då en tillgång att ha en egen produktionskapacitet. Den kapacitet man har bör man inte i onödan slarva bort mellan två led i den vapentekniska utvecklingen.”

Eftersom detta är en ytterst begränsad kostnad så finns det verkligen fog att understryka vad Hans Lindblads partitidning i Eskilstuna har sagt på denna punkt. Den får väl räkna med stöd från vår sida – av Hans Lindblad har man det tydligen inte.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles korrekt som Hans Lindblad säger, att det är klart att vi inte skall ha en flygplansindustri om vi inte behöver ett flygvapen av den omfattning vi har. Vi skall inte ha en stor militär flygplansindustri i det här landet, det är bortkastade resurser. Vi skall inte ha ett flygvapen av den omfattning och det utseende vi har i dag.

Det är självklart att detta inte går att lösa genast, men man måste börja någon gång att fatta beslut att föra över personal och andra resurser till alternativ produktion. Ser man på Saab som industri, är det ju en industri som är oerhört inriktad på en hög procent av administrations- och forskningspersonal, jämfört med dem som verkligen beretts sysselsättning i själva tillverkningsmomenten. Den industrin är för dyrbar för oss. Vi kan inte uppehålla den eftersom vi inte kan hänga med i stormakternas rustning och inte heller stormakternas flygplanstillverkning. Saab:s avancerade flygplans-tillverkning skall läggas ned och det skall tas fram alternativ produktion i stället.

En annan sak till Hans Lindblad som gäller talet om den svenska tillverkningen, som Bengt Gustavsson också var inne på: Det är inga svenska flygplan som Saab producerar. Motorn är inte svensk, stora delar av elektroniken och datasystemet är inte svenska. Vi är ju beroende av att importera, för sådant kan vi inte tillverka själva här i landet. Den dag USA säger stopp – vilket rör stora delar av de systemen – kommer vi inte heller att kunna bygga några flygplan i Linköping. Det skulle alltså vara tid att sluta tala om den svenska flygplanstillverkningen. Den är inte svensk utan bygger i stor omfattning på importerade delar. Detta behöver vi också framhålla för att vara ärliga i denna debatt.

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga till Hans Lindblad, när han försöker göra sig till något slags orakel i Delfi och uttala vad socialdemokratiska partikongressbeslut i själva verket innebär, att jag tror – utan att behöva överargumentera – att uttolkningen av de besluten är den socialdemokratiska partistyrelsen och riksdagsgruppen bättre lämpade att göra än Hans Lindblad.

Sedan säger Hans Lindblad: Åke Gustavssons linje innebär att vi redan nu gör oss beroende av utländsk upphandling. Vi är ju redan i dag, Hans Lindblad, mycket beroende av utländsk upphandling. T. ex. motorn är ju enbart en modifiering av en utländsk motor. Och så kan man gå vidare i hela flygplanet och finna att det till större delen handlar om utländska komponenter. Men visst blir vi mer beroende, det skall jag inte förneka. Men jag är inte beredd att betala det pris det innebär att även i framtiden upprätthålla en kvalificerad flygindustri om det innebär att vi får oerhört stora och ständigt ökande kostnader för detta, även räknat i fast penningvärde. Jag menar att dessa pengar kan användas på ett bättre sätt både ur allmän samhällssynpunkt och ur försvarssynpunkt.

Sedan säger Hans Lindblad att det inte finns något rimligt beslutsunderlag. Men en del saker har ändå gjorts, bl. a. på initiativ av den förra försvarsutredningen, som tillsattes av den socialdemokratiska regeringen, vilken här fick en släng av slev. Det har gjorts en samhällsekonomisk analys av den framtida flygplansanskaffningen. Jag tycker att Hans Lindblad skall läsa den analysen – han kan då kanske lära sig en del om detta.

Om vi varken bygger A 20 eller B3LA, blir det en snabb nedläggning, har det sagts. Frågan är då vilken betydelse man lägger i ordet snabb. Produktionen kommer ju att bli kvar under ganska lång tid framöver på grund av de beställningar som redan ligger ute och de beställningar som är aviserade. Jag skall inte förneka att det kommer att uppstå övergångsproblem, och det har jag heller aldrig försökt göra. Men sysselsättningen är ändå säkrad för flera år framöver.

Sedan verkar Hans Lindblad vara litet överraskad över att jag inte alls är säker på att vi skall ha A 20. Det finns ingen anledning att vara särskilt överraskad på den punkten. I den socialdemokratiska partimotionen, som Hans Lindblad kommer att rösta emot om en stund, anger vi olika alternativ, av vilka A 20 är ett och en viss ökning av JA-divisionerna ett annat. Ett tredje alternativ är en livstidsförlängning av AJ-divisionerna.

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till Bengt Gustavsson vill jag säga att det uppenbarligen är så att det svenska försvaret, även när vi har alla värnpliktiga utbildade, inte har ett så stort behov av handeldvapen att det räcker att upprätthålla verksamheten vid gevärsfaktoriet. Det är bara att konstatera detta. Då är frågan om vi skall tidigarelägga beställningar, något som medför att vi måste skjuta på andra projekt. Men om man av sysselsättningskäl vill upprätthålla denna produktion, medför det en belastning och en sämre försvarseffekt. Jag noterar

bara att det i och för sig är olyckligt att lägga ner denna produktion, men det är också olyckligt att lägga ned andra försvarsindustrier. Säkerhetspolitiskt sett vore det väsentligt mycket allvarigare att bli av med ammunitionstillverkningen och torpedtillverkningen. Det påverkar omvärldens syn, vilket en nedläggning av produktionen av handeldvapen nog inte gör i samma grad, eftersom man i omvärlden vet att vi har våra handeldvapen. Dessutom är det naturligtvis svårt att tidigarelägga produktionen av nästa generation handeldvapen, eftersom fabriksverket nu sysslar med ett höghastighetsvapen. En tillverkning av detta vapen kan komma i konflikt med vårt internationella arbete att åstadkomma ett förbud mot sådana vapen.

Det är helt korrekt – och jag har aldrig förnekat det – att den försvarsmateriel som tillverkas i Sverige innehåller komponenter utifrån. Sådana komponenter skall vi använda när de är billigare än svenska. Det som är väsentligt från säkerhetspolitisk synpunkt är att utveckla produkter som har de egenskaper som behövs. Utvecklingssidan är alltså från denna synpunkt mer intressant än tillverkningen. Litet drastiskt kan det uttryckas så att om det sker ett utvecklingsarbete efter de krav som den svenska specifikationen ställer, är det sedan inte lika intressant var själva tillverkningen äger rum.

Vad det sedan gäller den socialdemokratiska partikongressens beslut om B3LA gjorde jag inte något försök att tolka hur ni uppfattar det beslutet. Vad jag talade om var att de myndigheter som fått specifikationerna uppfattat beslutet så att ett nytt system skulle vara mindre kvalificerat än B3LA.

När det gäller utredningen om flygplansindustrin framhöll denna att om man kan föra över resurser till mer expansiva branscher så kan det ge en samhällsekonomisk vinst. I dagsläget synes mig en sådan överföring till andra branscher vara mer aktuell för dem som jobbar i varven och en del andra krisbranscher.

Vad sedan gäller frågan om hur snabb en nedläggning kan vara, Åke Gustavsson, så bör väl i så fall flygindustrin vara nedlagd vid en tidpunkt när man skall börja köpa flygplan utifrån.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Hans Lindblad säger att gevärsfaktoriet är för stort för tillverkningen av handeldvapen för det svenska försvaret. Till det vill jag säga att gevärsfaktoriet och förenade fabriksverken har lagt ned ett gott arbete på att skaffa kompletterande civilproduktion. Det är alltså inte bara vapen som tillverkas där, även om det är basen i produktionen. Det är riktigt att det nya vapen man ser framför sig är ett vapen med högre eldhastighet. Det pågår diskussioner om det skall karakteriseras som ett grymt vapen eller kan accepteras. Av debatten förefaller det som om det skulle bli ett acceptabelt vapen, som väl kan tillverkas inom svensk industri. Men skulle inte det bli fallet, finns det väl större motiv för att behålla det man redan har, Ak 4, som visserligen inte längre är ett nytt vapen men som behövs i det svenska försvaret. Man skall ändå komma ihåg att 40 % av de svenska soldaterna får nöja sig med vapen som har 1896 som ursprungsår. Så nog representerar Ak 4 ett bra steg framåt när det gäller handeldvapen för vårt värnpliktsförsvaret.

Hans Lindblad säger att sådant kan man ju köpa, men att det är allvarigare om det saknas ammunition för den händelse vapnen skulle behöva användas i krig, vilket Gud må förbjuda. Men det får följder även på ammunitionssidan om man skulle ta bort detta vapen. I Vannäs är man ju i stor utsträckning sysselsatt med att tillverka ammunition för detta vapen. Jag föreställer mig att det skulle få ytterst obehagliga följder även för Vannäs om man lät den här tillverkningen upphöra och fabriket falla. Jag vill understryka att inga sysselsättnings-skäl i sig är nog motiv, men när nu tillverkningen ligger så bra till i vår försvarsdoktrin och det är fråga om så begränsade medel, vore det ett oförlåtligt slarv att spolia den kapaciteten. Lagg märke till att jag inte har tagit till några hårda ord i den här frågan. Jag har inte för vana att beskylla politiska motståndare för att vara dumma. Det skulle jag nödgas göra gentemot regeringen om jag trodde att man skulle låta den här kapaciteten gå förlorad.

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ytterligare diskutera den socialdemokratiska partikongressens beslut och inte heller myndigheternas synpunkter. Myndigheterna har att anpassa sig till de beslut som riksdag och regering fattar.

Vi skall ha klart för oss att det inte bara är de anställda vid Saab det handlar om, utan det är också de anställda vid Volvo Flygmotor, L M Ericsson och en rad andra företag. För att vi avstår från att ha en egen kvalificerad flygvapentillverkning inom landet, är det inte självklart att vi i stället skall köpa utifrån. Licenstillverkning klarar sysselsättningsproblem från ganska många synpunkter. Det kan mycket väl vara det vettigaste från samhällsekonomisk synpunkt.

Jag tycker också, vilket hittills inte har framkommit i debatten, att man skall ha klart för sig att även om försvarsministern får som han tydligen vill och B3LA-plan byggs, så kommer antalet anställda inom flygindustrin att minska. Det är ingen garanti för en fortsatt sysselsättning för alla anställda inom flygindustrin att bygga B3LA-plan. Även om vi bygger dessa plan kommer vi inte att kunna garantera en fortsatt flygindustri i det här landet.

B3LA-beredningen säger i sin rapport exempelvis så här: "Det står klart att B3LA inte ger nödvändig kompetens inom alla de områden som måste behärskas för att utveckla ett nytt jaktflygplan. Det är också naturligt mot bakgrund av den breda kompetens som krävs för ett sådant projekt."

Jag kunde fortsätta att citera, men andan är densamma. Så inte heller detta räcker för ett nytt jaktplan. Då skall vi satsa ytterligare miljard på miljard, Hans Lindblad. Det har inte det svenska samhället råd med.

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Apropå gevärsfabriken kan det väl ändå vara värt att notera följande:

Att arméns materielanslag är så överansträngda att man måste ta bort flera viktiga projekt beror ju på att driften och underhållet, alltså utbildningen, har

kostat så mycket mer än man trodde. En av de saker som blir svåra att genomföra är då att skaffa fler automatkarbiner. Boven i dramat är den stora kostnaden för fredsorganisationen, som gör att materielförnyelsen får allt mindre andel av anslagen. Detta drabbar också handeldvapentillförseln och därmed gevärsfaktoriet.

Så några ord om licenstillverkning. Den ger liksom import nackdelen att vara beroende av produkter som gjorts för andra länders behov, och man får nackdelen med de korta seriernas höga kostnader. Flera bedömningar visar att licenstillverkning ofta är det sämsta alternativet, sämre än både egenutveckling och import.

Man kan diskutera kostnaderna för B3LA och handlingsfriheten. Enligt det förslag som ligger skall man ha handlingsfrihet att utveckla både A 20 och B3LA. Men om man bestämmer sig för en inriktning enbart mot A 20, gäller det att visa hur många färre människor som då behövs på utvecklingsidan. Så länge man utvecklar båda planen och behåller handlingsfriheten, kan en aerodynamiker eller en hållfasthetstekniker finnas där som kompetent specialist. Men han behövs kanske även i alternativet med enbart A 20.

Antag att Åke Gustavsson har rätt, när han säger att myndigheterna hade föreslagit att bara 10 milj. kr. skulle gå till A 20 och resten till B3LA. Men om man inte skall ha B3LA utan slopar detta plan kan man inte utveckla A 20 enbart med hjälp av 10 milj. kr. – i praktiken 20 personer. Det är inte möjligt.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! jag vill börja med att citera följande, som står på s. 4 i det betänkande från försvarsutskottet som kammaren i dag behandlar:

”Den svenska säkerhetspolitiken innefattar betydande ansträngningar av olika slag för att främja nedrustning och avspänning i världen. Detta är en naturlig och angelägen strävan för vårt folk. Som både den nuvarande och den tidigare regeringen har framhållit förutsätter Sveriges säkerhetspolitik ett samspel mellan bl. a. utrikes- och försvarspolitiken. Det finns en bred politisk enighet om alliansfriheten, med inriktning på neutralitet, och om att den blir trovärdig och realistisk när den byggs upp och genomförs med stabil politisk inriktning och med stöd av ett totalförsvar som är avpassat och uppbyggt för att väma vårt oberoende. Eventuella förskjutningar i värderingen av olika delar av säkerhetspolitiken måste övervägas noga. F. n. finns inte underlag för att nedvärdera försvarspolitikens roll för landets säkerhet.”

Denna skrivning har socialdemokraterna i utskottet inte accepterat. I stället vill man ha följande skrivning – jag citerar reservationen 1: ”Enligt utskottets mening bör åtgärder som syftar till nedrustning och avspänning i världen – och därmed bidrar till att öka omvärldens förtroende för Sveriges vilja att förebygga konflikter – ges ökad vikt i landets säkerhetspolitik. Sådana åtgärder bör anses vara lika viktiga som ansträngningarna att behålla försvarskapacitet.”

Herr talman! Jag kan för min del ansluta mig till den tanken att våra säkerhetspolitiska ansträngningar – nämligen att bevara vår frihet och vårt

oberoende – bäst främjas av en värld utan konflikter, motsättningar och misstro. Det är egentligen en självklarhet. Vi måste därför självfallet på olika sätt arbeta för en sådan värld. Vårt arbete i olika internationella sammanhang måste fortsätta med detta syfte. Vid FN:s särskilda nedrustningssession kommer Sverige att fortsätta den traditionella aktiva politiken i detta avseende.

Men vi måste också tänka på vårt ansvar för situationen i vår närmaste omgivning – i norra Europa. Helt i konsekvens med vårt arbete för en värld utan motsättningar och misstro måste vi agera på ett sådant sätt att vi inte bidrar till att skapa misstro mellan olika nationer om vad som kan hända här uppe i vår del av världen. Ur den synvinkeln har vårt försvar en viktig fredsbevarande uppgift redan i dag. Det finns ingen motsats mellan vårt arbete för en fredligare värld och att vi håller oss med ett starkt totalförsvar. Det är tvärtom två sidor av samma sak.

Detta har sagts många gånger, inte minst av före statsministern Olof Palme, men det förtjänar att uprepas igen. Det vore värdefullt om någon företrädare för oppositionen ville klargöra för kammaren här i dag om den socialdemokratiska synen på vår säkerhetspolitik har förändrats. Man kan nämligen få det intrycket när man läser försvarsutskottets betänkande med reservationer. Jag hoppas att det är ett felaktigt intryck.

Man kan naturligtvis ha olika uppfattningar om hur starkt vårt totalförsvar bör vara för att fylla sin fredsbevarande uppgift. Det är fråga om bedömningar. I de bedömningarna måste man emellertid utgå från realiteter. En sådan är hur världen närmast omkring oss ser ut.

Vi vet att det i Europa i dag finns militärstyrkor av i fred aldrig skådad omfattning. Trots avspänningspolitiken och alla försök till rustningskontroll ser vi inte heller några tecken till att styrkorna skall minska. Tvärtom offras i dag, som mycket riktigt påpekas i den socialdemokratiska motionen 429, mer resurser på rustningar än någonsin. Samtidigt med denna utveckling kan vi notera ett ökande strategiskt intresse för vår del av världen, särskilt Nordkalottområdet. Det finns många tecken på det. Låt mig bara nämna utbyggnaden av Murmanskbasen.

I våra grannländer är man observant på den här utvecklingen och drar konsekvenserna av den. Nyligen lade den norska försvarskommissionen fram sitt betänkande. I det föreslås att försvarets utgiftsram skall få en *reell* tillväxt om 4 % per år fram till år 1983 och därefter en *reell* tillväxt om 3 % per år. Jag vill över huvud taget rekommendera kommissionens betänkande till läsning. Det finns många viktiga överväganden där, som har stort intresse också för svenska bedömare.

En försvagning av det svenska försvaret är inte ägnad att främja en lugn utveckling och bevara den balanssituation som råder i norra Europa. Jag vill därför inte sticka under stol med att jag är orolig över att vi nu inte klarar att helt fullfölja intentionerna i 1977 års försvarsbeslut. I budgetpropositionen har jag ingående redovisat de planerings- och likviditetssvårigheter som vi f. n. har inom försvarsmakten.

Dessa svårigheter hänför sig inte minst till att det lades ut alldeles för stora

materialbeställningar under åren 1975 och 1976 – beställningar som skall betalas nu och under de närmaste åren. Planeringen var alltför optimistisk.

I den socialdemokratiska partimotionen om försvaret sägs att underlaget för 1977 års försvarsbeslut inte visat sig vara hållbart. Jag kan ansluta mig till denna syn, men jag konstaterar samtidigt att underlaget har utarbetats enligt den socialdemokratiska regeringens anvisningar och i allt väsentligt togs fram när socialdemokraterna satt i regeringsställning. Argumentationen blir direkt obegriplig – för att inte säga utmanande – när det från oppositionens sida hävdas att dagens planerings- och likviditetsproblem hade kunnat undvikas om man hade gett försvarsmakten drygt 350 milj. kr. mindre under innevarande och följande budgetår. Jag har flera gånger frågat socialdemokraterna hur dessa pengar skall sparas. Hur många anställda i försvaret skall friställas och vilka materielobjekt skall vi ta ur planerna med åtföljande friställningar vid försvarsindustrin? Frågan har berörts tidigare här i dag. Det är betecknande att socialdemokraterna i reservationen 2 vill att regeringen skall tala om detta. Det vore ärligare om ni själva talade om vad era förslag innebär.

Herr talman! Jag skall nu beröra den fråga som för tillfället är den viktigaste och också den svåraste. Jag tänker på flygplansfrågan. Jag tycker att vi borde vara överens om att den är mycket svår och att den har stor betydelse för vårt framtida försvars utformning och därmed för utlandets uppfattning om vår förmåga att hävda vår neutralitetspolitik.

I samband med fjolårets försvarsbeslut fann regeringen att det var nödvändigt att ta fram ytterligare beslutsunderlag. Eftersom det rörde sig om att ta fram ett tekniskt och ekonomiskt underlag anförtroddes uppgiften åt en expertberedning. Det var inte beredningens uppgift att lämna några slutliga förslag.

B3LA-beredningen gjorde ett förtjänstfullt arbete men kunde inte på den tid som stod till beredningens förfogande klarlägga alla frågor. Det gällde särskilt de ekonomiska, tekniska och organisatoriska konsekvenserna av sådana anskaffningsalternativ som inte innehåller flygplanet B3LA. De skulle ju i många avseenden innebära ett helt nytt sätt att skaffa oss flygplan och att driva ett flygvapen. B3LA-beredningen anmälde detta i sin rapport och föreslog att en utredning skulle tillsättas om regeringen skulle säga nej till B3LA. Med en viss förenkling kan man säga att B3LA-beredningen klarlade innebörden av ett ja till B3LA men inte hann med att klarlägga konsekvenserna av ett nej.

Eftersom regeringen i dagens statsfinansiella situation inte fann det vara möjligt att öka försvarsanslagen på det sätt som var nödvändigt för att nu säga ja till B3LA, hade vi att välja mellan att säga nej utan att veta konsekvenserna av detta eller att avvakta med beslutet. För en ansvarskännande regering är det naturligt att i en sådan situation avvakta med beslutet. Jag noterar i detta sammanhang att oppositionen säger nej till B3LA men tydligen inte vet vad man vill ha i stället. I fjol ställde man sig bakom utvecklingen av A 20, men anförde att utvecklingskostnaderna borde minimeras. I reservationen 2 till

försvarsutskottets betänkande heter det: "Som medeltunga attackflygplan bör övervägas olika alternativ som ytterligare utnyttjar kapaciteten hos flygplan 37 Viggen, eventuellt genom utveckling enligt projektet A 20. De skolflygplan som behövs i flygvapnet bör som hittills organiseras för krigsuppgifter i lätta attackförband."

Egentligen är det förvånansvärt att socialdemokraterna, med sin syn på hur försvaret skall se ut, pläderar för ett medeltungt attackflygplan avsett att möta en angripare långt ute till havs. I och för sig borde jag hälsa den inställningen med tillfredsställelse. Jag frågar mig dock om vi i framtiden har råd att hålla ett attackflyg som bygger på ett flygplan som är tre gånger så tungt och drar mer än tre gånger så mycket bränsle som t. ex. B3LA.

Under senare tid har det talats en del om hur mycket pengar som läggs ned på B3LA under det närmaste året. Egentligen går det inte att ge ett exakt svar på den frågan, eftersom vi inte vet vad ett alternativ utan B3LA skulle kosta och inte vet vad serietillverkningen av Jaktviggen skulle kosta om vi hade sagt nej till B3LA. Vad vi vet är att de totala kostnaderna för att behålla handlingsfriheten för både B3LA och A 20 är ca 400 milj. kr. och att de berörda industrierna skall satsa ca 100 milj. kr. av dessa. Av de 310 milj. kr. som staten satsar uppskattar man att ca 150 milj. kr. gäller utvecklingsarbete som är specifikt för B3LA. Detta kan på sätt och vis sägas vara priset för handlingsfrihet i ett år. Samtidigt måste man dock komma ihåg att vi fått betydligt bättre villkor för serietillverkningen av Jaktviggen än vad som eljest skulle ha varit fallet.

Socialdemokraterna hävdar att den information som har lämnats riksdagen i B3LA-frågan har varit otillfredsställande. Jag vill därför fråga dem om de kan visa upp någon rapport från deras regeringstid rörande t. ex. Viggen som så öppet redovisar förhållandena som B3LA-beredningens rapport, eller om man kan visa mig någon proposition i Viggendebudet som redogör så utförligt för avtalsförhandlingarna med industrin som propositionen 95 gör. Jag har inte kunnat finna det. Däremot har jag nu, sedan jag fått del av dem, kunnat konstatera att de avtal som med regeringens godkännande träffades mellan staten och berörda industrier på 1960-talet i vissa avseenden ger dessa industrier favörer som jag inte skulle kunna tänka mig att ge dem.

Låt mig härefter ta upp några frågor om värnplikten.

I samband med att den nya försvarskommittén tillkallades påstods på en del håll att det nu var dags att ompröva den allmänna värnplikten. Jag vill bestämt vända mig emot tanken att avskaffa den allmänna värnplikten eller införa någon sorts kategoriklyvning. Jag är helt övertygad om att den allmänna värnplikten är grundläggande för vårt försvar och framför allt för vår försvarsvilja. Det är svårt att tänka sig den uppslutning som det svenska folket visar kring försvaret i dag, om det hade varit en angelägenhet för bara en del av medborgarna.

Jag kan däremot tänka mig en större differentiering när det gäller grundutbildningens längd. För en del befattningar kan det kanske vara möjligt att minska utbildningstiden, medan vissa andra befattningar kan kräva en längre utbildningstid än den vi har i dag. För att det inte skall bli

Försvarspolitikern,
m. m.

orättvist måste den ökade eller minskade tjänstgöringstiden motsvaras av ändringar när det gäller t. ex. de ekonomiska förmånerna. Några avgörande ekonomiska vinster skall man därför inte vänta sig av en ökad differentiering, däremot, förhoppningsvis, en bättre motivation och därmed också ett bättre utbildningsresultat.

Det är inte bara de här förutsättningarna som har betydelse för de värnpliktigas grundutbildning. Eftersom man på socialdemokratiskt håll vill höja uttryckningsbidraget utöver vad regeringen föreslagit vill jag säga att beträffande de 37 milj. kr. som under nästa budgetår satsas på ökade värnpliktsociala förmåner har regeringen, liksom också försvarsutskottets majoritet, den uppfattningen att pengarna skall satsas dels på det familjesociala området, dels på en förbättring av reseförmånerna.

Vid prioriteringen har vi valt att i det här läget inte höja uttryckningsbidraget. Men jag vill betona att regeringens förslag, som utskottet ställt sig bakom, ju inte innebär att de värnpliktigas förmåner inte skall förbättras även efter uttryckningen. Det är nämligen så att det familjesociala stödet och bostadsbidraget utgår en månad efter uttryckningen. Det har alltså skett en viss förbättring.

Jag går nu över till att tala om repetitionsutbildningen och därmed sammanhängande problem. Repetitionsutbildningen är en viktig del av värnpliktsutbildningen. För krigsförbandens förmåga och beredskap att snabbt efter mobiliseringen lösa sina uppgifter har den en avgörande betydelse. På grund av de likviditetsproblem som jag nyss berörde har jag tvingats att föreslå betydande reduceringar i repetitionsutbildningen under nästa år. Det hänger samman med att större delen av de pengar som är, som man brukar säga, "fria" på kort sikt och som inte behövs för att fullfölja gjorda åtaganden, just är pengarna som är avsatta för repetitionsutbildningen. Det kan därför bli nödvändigt att i vissa ansträngda situationer begränsa denna. Någon enstaka gång kan detta till nöds accepteras. Om det upprepas alltför ofta är vi emellertid inne på en mycket farlig väg. Inte minst därför är det nödvändigt att få till stånd en hållfastare och mer realistisk planering.

Jag har redan nämnt den nya försvarskommittén. Presskommentarerna i samband med att den tillkallades har, oavsett partifärg, varit samstämmiga i ett avseende – man konstaterar att kommittén inte får någon lätt uppgift. Insikten om att vårt försvar befinner sig inför de kanske allvarligaste ekonomiska och organisatoriska problemen under efterkrigstiden har nu fått en allmän utbredning. Jag hoppas att den gemensamma insikten skall utgöra en grogrund för en öppen – och saklig – debatt om försvaret i vilken de säkerhetspolitiska realiteterna bildar grund för övervägandena om försvarets resursbehov och utformning. Det är nu dags att föra försvarsdebatten i klarspråk.

Det måste vara balans mellan de resurser försvaret tilldelas å ena sidan och de operativa kraven å den andra. Viljan hos människorna att ställa upp till landets försvar är helt visst den viktigaste faktorn. Men för att medborgarna skall behålla denna inställning krävs två saker. Det första är att det samhälle som skall försvaras verkligen är det samhälle som medborgarna uppfattar

som ett bra samhälle. Den sociala välfärden är därför en viktig försvarsfaktor. Men medborgarna ställer också krav på en försvarsorganisation och en materieluppsättning, som gör det möjligt att försvara oss med rimlig chans till framgång.

Jag inledde med att tala om vår säkerhetspolitik. Den är av betydelse inte bara för vår egen del. Indirekt påverkar den förhållandena långt utanför våra gränser. Vi bör besinna detta och inte göra försvars- och säkerhetspolitiken till ett slagträ i debatten. Det är bra att dessa frågor debatteras. Men det vore kanske önskvärt med en mera lyssnande dialog i stället för en debatt med slagord.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I vår reservation till försvarsutredningen 1974 och i vår partireservation i samband med försvarsbeslutet angav vi en inriktning som skulle möjliggöra en oförändrad försvarsram. Efter ett bifall till vårt förslag i dag skall den inriktningen givetvis fortfarande gälla. Svaret på de av herr Krönmark ställda frågorna finns alltså där.

Även om jag inte tycker att vi skal träta alltför mycket om skillnaderna i sättet att beskriva säkerhetspolitiken, måste jag påminna om att det var den nya regeringen som ändrade den beskrivning som vi tidigare var eniga om, bl. a. i den senaste försvarsutredningen. Det är den beskrivning som Sveriges regering under onådens årtrilogi 1976–1979 står för som innebär en förändring i riktning mot ökad betoring av de militära komponenterna.

I dag diskuterar vi om vi i vårt land skall tillverka nya flygplan som kan ta upp kampen med stormakternas sofistikerade flygande vapenplattformar, och detta till ett pris som f. n. skulle innebära minst 350 milj. kr. årligen till en redan stor försvarsbudget. Redan nu satsas stora pengar på detta utvecklingsarbete.

Enligt min mening är det underligt att man inte först utrustat den enskilde soldaten med ett handeldvapen som i någon mån kan mäta sig med andra länders motsvarigheter. Vi har ett försvar där vi tar i anspråk huvuddelen av den manliga befolkningen. Det är dessa människor som kommer att sättas in för att lösa försvarsmaktens främsta uppgift: att förhindra att en angripare kommer in i vårt land. F. n. är soldaterna utrustade till inte mindre än 40 % med ett vapen som har tillverkningsåret 1896. Mer än 40 % har kulsprute-pistoler från år 1945 och pistoler med tillverkningsåret 1907. Resten, litet mer än 10 %, har automatkarbin, den s. k. Ak 4. Det minsta vi kan begära är att våra värnpliktiga får ett bra handeldvapen. De skall veta att deras personliga utrustning är bra. Det betyder särskilt mycket för deras vilja att ställa upp och försvara vårt land.

Enligt min uppfattning finns det brister i soldatens personliga utrustning när det gäller handeldvapen. Mot bakgrund av detta vill jag till försvarsmi-nistern ställa den raka frågan om han har för avsikt att vidta åtgärder för att säkerställa svensk tillverkning av handeldvapen till vårt värnpliktsförsvar.

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Försvarsministern talade vackert om vårt ansvar i Nordeuropa och om vårt ansvar i Europa, ja, t. o. m. om vårt ansvar i världen. Man har tydligen utifrån skjutit ett väldigt stort ansvar på oss. Försvarsministern sade också ungefär så att svensk rustning bidrar till avspänning i världen och att den är viktig för att upprätthålla balansen i Nordeuropa. Vi skall alltså lägga ned så mycket pengar på rustningar som vi gör för att vi har ansvar för avspänningen. Det är i och för sig inga nya tongångar från försvarsministerns sida. Men den här gången var de mer oförblommerade än vanligt.

Det finns inte någonstans historiskt bevisat att rustningar lett till fredligare förhållanden, utan de har som regel alltid lett till krig. Detta gäller även de svenska rustningarna. Ju fortare vi erkänner att vi har en dubbelmoralisk inställning i dessa frågor, desto bättre är det. Det är dubbelmoral att rusta upp i Sverige och plädera för nedrustning internationellt. Det har vi också fått höra utifrån.

Försvarsministern framhåller att alla ser positivt på den svenska upprustningen, men det är inte riktigt entydigt. Ni har svarat med samma stereotypa tänkande som försvarsutskottets ordförande Per Petersson här förut gav uttryck för, nämligen att försvaret kommer att försvagas om det inte får pengar. Hur vet ni det när man inte utrett och analyserat någon annan typ av försvar? Ju mer pengar vi får, desto mer kan vi skaffa oss och desto säkrare är vi – ett stereotypt och eländigt tänkande som inte på något sätt analyseras eller verifieras i någon annan riktning.

Vi får inga säkerheter om vi ökar vår flygplansflotta av militärflygplan från 500 plan till 600 plan eller från 600 plan till 700 plan, eller vad försvarsministern anser att vi skall punga ut med.

I B3LA-frågan talas om pengar, korrekt 400 miljoner varav drygt 300 miljoner skall satsas av staten. Då säger försvarsministern liksom hans statssekreterare i en hörnartikel i DN häromsistens gjorde, att det bara rör sig om 150 miljoner till B3LA och att vi får ta den kostnaden. Men hur är det med de andra 150 miljonerna som det talas om och som skall gå till gemensamma ändamål? Vad är det som är gemensamt mellan B3LA-projektet och exempelvis utvecklingen av A 20? Det gäller två helt skilda plantyper. De har inte samma motor, inte samma elektronik och inte samma vapensystem. Vad är det som är gemensamt och vad är det av dessa ytterligare 150 miljoner som skall gå till gemensam forskning? Vad skall de pengarna användas till? Vill försvarsministern verifiera och specificera det? Var i A 20-projektet skall de 150 miljonerna stoppas in gemensamt när de skall gå till B3LA? Det skulle vara intressant att få svar på dessa frågor.

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det som Oswald Söderqvist tar upp i slutet av sitt anförande är en oerhört central fråga. Här går ledningen för försvarsdepartementet ut och säger att B3LA inte alls kostar så mycket som det talas om. Det rör sig bara om 150 miljoner i stället för ungefär den dubbla summan.

Jag vill till försvarsministern ställa en mycket konkret fråga som jag hoppas

att jag får svar på, nämligen: På vilka punkter skiljer sig regeringens beslut från det underlag som försvarets materielverk levererat in när det gäller fördelningen av kostnaderna mellan B3LA och A 20? Om det inte finns någon skillnad, så får försvarsministern ursäkta att jag säger att regeringen pratar strunt när man anger kostnaden till enbart 150 miljoner. Om det rör sig om samma uppgifter, då tycker jag att man skall vara så ärlig att man visar dem, och då hamnar man på betydligt högre siffror.

Eric Krönmark säger vidare att han tycker att det är förvånansvärt att ens plädera för ett medeltungt attackplan. Jag kan hålla med försvarsministern när han tillägger att han egentligen borde ha pläderat för det som är socialdemokraternas linje, men det är synd att Eric Krönmark inte ansluter sig till den. Det är inte särskilt förvånansvärt, Eric Krönmark. Om man får en utveckling av ett flygplan till högst halva kostnaden i förhållande till B3LA, så tycker jag inte att det är särskilt förvånande att detta är en socialdemokratisk försvarssyn.

Försvarsministern säger också att man inom oppositionen inte vet vad man vill ha i stället. Vi har blivit alltmer tveksamma när det gäller A 20. Inga kostnader har redovisats. När B3LA-beredningen skulle ha in offerter för kostnader beträffande olika A 20-alternativ, så vägrade industrin att lämna några offerter, vilket inte skapade ett särskilt bra ekonomiskt underlag i den här diskussionen.

Man kan, säger Eric Krönmark, få betydligt bättre villkor för serietillverkningen av Jaktviggen genom att bygga B3LA. Detta är till syvende og sist en förhandlingsfråga mellan industrin och statsmakterna. Hur stor den skillnaden blir kan inte Eric Krönmark ange. Det finns mycket som talar för att den skulle vara ganska marginell.

Slutligen vill jag säga att försvarsministern inte med ett ord kommenterat de siffror jag angav för de olika alternativen. Kostnaden för hela livslängden hos B3LA uppgår till 14 miljarder.

Jag vill instämma med vad försvarsministern sade, nämligen att det är önskvärt med en mer lyssnande dialog i stället för slagord. Jag hoppas att försvarsministern fortsättningsvis även innesluter sig själv i önskan att man skall lyssna mer.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Först vill jag till Bengt Gustavsson säga att även jag anser det vara väsentligt från beredskapssynpunkt att bibehålla en svensk kapacitet när det gäller tillverkning av handeldvapen. Som Bengt Gustavsson här sagt är inget formellt beslut fattat. Man har rapporterat det bekymmersamma läget till mig, och vi kommer att undersöka möjligheterna att på något sätt garantera verksamheten vid gevärsfaktoriet i Eskilstuna. Därmed icke sagt att vi kommer att lägga ut denna tilläggsbeställning på Ak 4. Som Bengt Gustavsson också sagt är Ak 4 inget modernt vapen. Vi har behov att få fram ett modernt handeldvapen av ekonomiska och andra skäl. Om vi gör en tilläggsbeställning på Ak 4, innebär det att våra möjligheter att få fram det moderna handeldvapnet reduceras. Det finns andra möjligheter, och jag kan

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

försäkra Bengt Gustavsson att vi verkligen skall pröva att på något sätt kunna garantera verksamheten vid gevärsfaktoriet under den svacka som kommer att inträffa här, tills vi har underlag nog för att bestämma vilket nytt handeldvapen som skall beslutas om.

Låt mig sedan gå in på flygplansfrågan, rörande vilken Åke Gustavsson ställde en del frågor. Jag vill börja med att påpeka att Bengt Gustavsson tidigare fick en fråga av Per Petersson om vad socialdemokraterna ämnar spara på. Av hans yttrande fick jag fram att det gällde anslaget D 4. Hela anslaget D 4, som gäller forskning och utveckling på flygvapnets område, uppgår till 392 milj. kr. Om ni tar besparingen där, rycker ni undan grunden inte bara för B3LA utan också för A 20 liksom för 105:an. Om ni tar med hela beloppet som gäller också utvecklingen av Jaktviggen, innebär det – om det är där ni sätter besparingen – att ni omedelbart reducerar utvecklingen av alla de stridsplanstyper som är aktuella. Är det så har jag fått ett mycket intressant besked. Därför vill jag fråga: Är det verkligen där ni ämnar göra besparingen? Om så är fallet är det inte bara ett nej till B3LA utan ett nej också till utvecklingen av de andra flygplanstyperna.

Åke Gustavsson sade i sitt första anförande att riksdagen har blivit överkörd med anledning av att regeringen redan hade tagit beslutet om att anvisa 250 milj. kr. För att det inte skall stå oemotsagt vill jag till protokollet påpeka att regeringen gjort detta helt och hållet inom ramen för de bemyndiganden regeringen har från riksdagen. Därutöver vet jag att vid förra årets behandling av dessa ärenden fick försvarsutskottet av departementet en detaljerad redogörelse för de olika detaljbemyndigandena, där försvarsutskottets ledamöter informerades om att det här gällde ett bemyndigande på 491 milj. kr. för utveckling av framtida attacksystem.

Vi har alltså helt och hållet följt de bestämmelser som finns. Varför har man då så bråttom? Jo, det var helt enkelt så att det här utvecklingsarbetet pågick allt sedan den socialdemokratiska regeringens tid. Men anvisningarna och kontrakten var bara klara fram till årsskiftet. Jag ansåg det därför vara otillfredsställande att det så att säga försiggick en verksamhet under avtalslöst tillstånd. För min del menar jag därför att det, så fort vi hade fått fram ett förhandlingsunderlag, vore klokt att ta beslutet, eftersom det rörde sig om ett sådant beslut som ligger hos regeringen och inom bemyndiganderamen och riksdagen inte hade att ta ställning till det.

Det sades att det gäller handlingsfriheten. Ja, det är därför vi gör denna satsning. Det har här talats om hur mycket vi satsar på B3LA. Åke Gustavsson nämner siffror från materielverkets framställning, som han haft tillgång till. Jag kan väl säga att vi inte i detalj tagit ställning till den fördelning han anger. Från departementets sida har vi inte godkänt den, men eftersom den tidigare handlingen var hemligstämplad, vilket har skett av kommersiella skäl, kan jag här inte lägga fram några detaljer i någon annan utredning. Jag vill i alla fall överslagsmässigt redovisa underlaget så öppet som det kan göras och kanske mera öppet än det någonsin tidigare har gjorts. Det underlag jag här har och som kommer från materielverket visar att av dessa 310 milj. kr. är

det 151 milj. kr. som är så att säga gemensamma för de två flygplanstyperna.

Det gäller allmänt för flygplan, det gäller motmedel, det gäller vapen och övrigt. För just A 20 gäller det 8 milj. kr. För B3LA är siffran 151 milj. kr. Detta framkom av den överarbetning man gjort, där man tidigare liksom bara hade bokfört siffrorna på den ena eller andra flygplanstypen, men det finns mycket av de olika elementen i de båda flygplanstyperna där utvecklingsarbetet är gemensamt.

Då säger Åke Gustavsson att man nu lagt ner så mycket pengar på detta att handlingsfriheten blivit en chimär. Det är klart att vi lagt ut en del pengar, men för mig är inte handlingsfriheten en chimär. Jag beklagar i och för sig att vi inte har ett tillräckligt beslutsunderlag. Men så har inte skett bara på detta område utan det sker på många andra områden i det här huset. Vi beviljar anslag för att hålla en verksamhet i gång i avvaktan på att man möjligen kan fatta de avgörande långsiktiga besluten. Det är faktiskt ingenting som är helt enastående för försvarssektorn.

Det sades någonting om bättre villkor för Jaktviggen. Åke Gustavsson försöker här utså tvivel om att man vet någonting om den saken. Vad vi vet är bara att vi inte hade något huvudavtal, men enligt de regler som finns mellan försvaret och Scania hade Viggen fått anskaffas efter bok och räkning. Nu hade vi en offert på Viggen, och här fick man alltså i detta fall fram ett avtal mellan materielverket och Scania, som innebär att man har bundit sig för ett högstpris för beställning av Jaktviggen. Nu håller våra experter på att utvärdera denna offert. Det finns också regler för att om man kommer fram till att kostnadsunderlaget ger anledning till sänkning av priserna skall en sådan sänkning också ske. Jag har sagt tidigare både i kammaren och i andra sammanhang att den merkostnad som vi kan råka ut för genom att bibehålla handlingsfriheten, den tar vi i stort sett tillbaka genom att Jaktviggenbeställningen blir så pass mycket dyrare än vad den annars skulle ha blivit.

Åke Gustavsson tycker att det var synd att jag inte kunde ansluta mig till A 20. Det förstår jag, ty då hade vi varit överens. Även jag inser att det råder ett trångt statsfinansiellt läge och att vi har en besvärlig försvarsekonomi, och då måste vi göra vissa prioriteringar. Det är tvivelaktigt huruvida vi kan hålla en sådan högre teknisk kapacitet att vi på sikt kan gå ut så långt över havet som tidigare och huruvida detta är förenligt med våra operativa dispositioner. Det är här vi så att säga har hamnat på egendomliga linjer. Ni socialdemokrater, som alltid talar om folkförsvaret, vill på den här sektorn gå ut med ett medeltungt attackplan, men bakom den skölden vill ni så att säga sänka den tekniska nivån. Jag för min del ser något mera nyanserat just på den frågan.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först oförbehållsamt tacka försvarsministern för beskedet att han ämnar vidta åtgärder för att garantera gevärsfaktoriets fortsatta verksamhet under den svacka som det har framför sig. Det visar, vilket är bra att kunna konstatera, att det finns en viss överensstämmelse i

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitikern,
m. m.*

synsättet när det gäller grundläggande förutsättningar för värnpliktsförsvaret.

Vad gäller frågan om kostnadsskillnaden har man i flera debatter varit så pressad av tiden att man faktiskt bara hunnit med att nämna den största delen av den skillnaden, nämligen den del som rör flygplanet B3LA. Men försvarsministern vet ju att vi i den tidigare försvarsutredningen hade olika beskrivningar av det materiella innehållet. En kritik som kanske med visst fog skulle kunna riktas mot oss är att vi båda var litet för optimistiska när vi angav vad som skulle kunna rymmas inom ramarna.

Beträffande flygplansfrågan kunde vi den gången beräkna tidpunkten för när Attackviggen skulle vara förbrukad för sitt ändamål. Vi tyckte då att det var naturligt att ett nytt plan som skulle tillverkas på samma grunder fick något bättre prestanda, och då kom vi fram till A 20. Men sedan dess har det ju hänt mycket. Man har förbrukat färre flygtimmar än beräknat. Den nuvarande Attackviggen kommer att räcka längre än vi trodde då, så länge att det måhända är diskutabelt om det är klokt att hålla fast vid A 20. Vi har således fått ett annat underlag för diskussionen.

Det vore värdefullt om vi i kommande debatter kunde komma fram till andra vinklingar. I de senaste två debatter vi haft i denna fråga har jag anfört att vi har minskat antalet enheter i vårt försvar. Kostnaderna har visserligen ökat, men vi har haft en nedgång av antalet enheter. Vi har också lagt ner fredsförband.

Det vore värdefullt om vi kunde få en konstruktiv debatt siktande till ett värnpliktsförsvar, med de komponenter därutöver som vi oundgängligen måste ha, till en kostnad härför som kan vara rimlig.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det här är verkligen skumt, och det blir inte mindre skumt efter försvarsministerns försök att svara på frågan om forskningsanslaget till B3LA. Vi får ju inte veta någonting. Det är tydligt att de uppgifter som kommit fram i pressen är riktiga, att det ligger något bakom dem.

Det är alltså klart att 150 milj. kr. föreslås satsas på B3LA. Men de övriga 150 miljonerna säger sig försvarsministern inte kunna redogöra för. Det skulle vara hemligstämplat på grund av industrins krav när det gäller hemliga uppgifter osv. Försvarsministern kan inte heller redogöra för försvarets materielverks rapport eller för de uppgifter man där har lämnat. Han säger att de 150 miljonerna skall användas till gemensamt utvecklingsarbete för flygplan generellt.

Men det finns ju inget gemensamt mellan B3LA och A 20! A 20 är utvecklat redan tidigare – vi vet ungefär hur ett sådant plan fungerar. B3LA och A 20 är två helt skilda plan, det vet Eric Krönmark lika väl som många andra. Som Eric Krönmark själv sade är B3LA ett plan med betydligt lägre prestanda, en helt annan flygplanskropp, en helt annan motor, en annan elektronik osv. Enligt försvarsministern skall 8 miljoner gå till utvecklingen av A 20. Men vad är det som utöver detta belopp skall användas gemensamt för B3LA och A 20? Det skulle jag vilja ha en närmare redogörelse för,

eftersom det här rör sig om två skilda plantyper.

Jag anser att försvarsministerns resonemang här pekar på att det är riktigt som det har sagts, att man satsar helhjärtat på att utveckla B3LA-alternativet och svältföder övriga alternativ. På de sättet kommer vi att nästa år stå inför detta faktum, och på den grunden skall vi fatta beslut.

Det är riktigt som försvarsministern sade att det när det gäller B3LA och A 20 föreligger en viss inkonsekvens i socialdemokratins ställningstagande. Men försvarsministern talar inte om vad han och andra försvarsvrare och flygplansförespråkare tänker sig att den här B3LA-parentesen skall användas till. Han talar inte om att i förlängningen på den ligger utveckling av nya plan. De kanske inte kommer att bli särskilt mycket billigare eller få en mera nedtrappande effekt, trots att det nu låter så fint med B3LA-projektet. Detta borde också framgå när man talar om att andra är inkonsekventa. I förlängningen ligger en fortsatt utveckling av medeltungt attackplan – den tanken har ni säkert inte släppt.

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu försöker försvarsministern göra en affär av att han vill visa en öppenhet. Jag har i min hand regeringsbeslutet om B3LA och A 20. Inte på en punkt sägs det någonting om att man ändrar på det underlag som försvarets materielverk lämnat in till regeringen. Inte på en punkt nämner man dessa siffror, och det ifrågasätts över huvud taget inte att något skall ändras.

Försvarsministern får ursäkta men jag anser att de 150 milj. kr. i gemensamma kostnader som han talar om inte har någon täckning i verkligheten. De handlingar som jag har haft tillgång till och som jag inte kan åberopa därför att de är hemligstämplade visar på helt andra fördelningar. Det är tråkigt att en sådan här debatt skall hämmas av en hemligstämpel som regeringen vägrar att häva.

Om försvarets materielverk skulle ha fel, gå då upp i talarstolen och säg det och redovisa vilka punkter det gäller! Det har försvarsministern inte gjort.

Vidare säger försvarsministern att även han anser att det är ett ansträngt statsfinansiellt läge. Men sedan smäller han i detta ansträngda läge på den ena miljonen efter den andra och är beredd att gå in på projekt på 14 miljarder. Det är detta som gör att vi säger nej till B3LA. Vi anser att landet inte har råd med ett sådant plan. Jag vill också understryka att vi inte har bundit oss för något A 20-plan. Det är möjligt att landet inte har råd med det heller.

Beträffande överkörningen i riksdagen tycker försvarsministern att det är otillfredsställande att man haft en verksamhet i avtalslöst tillstånd sedan årsskiftet. Men han tycker tydligen att det är tillfredsställande att avstå från att avvakta ytterligare 14 dagar för att på det sättet köra över riksdagen i denna fråga – för det är vad som har hänt. Det bemyndigande som riksdagen har givit handlar både om B3LA och om A 20. Nu satsar man pengar i stort sett endast på B3LA.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

Försvarspolitiken,
m. m.

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Först några ord till Bengt Gustavsson, som säger att vi redan förra året hade olika beskrivningar av det materiella innehållet. Jag försökte i förra årets försvarsdebatt få fram vad som var skillnaden mellan det materiella innehållet i socialdemokraternas och i propositionens förslag. De av kammarens ledamöter som var närvarande kanske kommer ihåg att skillnaden i det materiella innehållet indirekt redovisades på ett mycket elegant sätt av Olle Göransson.

Det gällde de B3LA-pengar som det då var fråga om. Det beloppet var och är i stort sett fortfarande identiskt med skillnaden mellan regeringens och socialdemokraternas försvarsramar. Det blir en skillnad mellan dessa, och vi kommer inte ifrån att det måste gå ut över de fasta kostnaderna antingen för personal eller för materiel.

För att åskådliggöra problemet kan jag peka på de svårigheter som uppstod när armén i slutet på förra året anmälde sitt likviditetsunderskott på ca 380 milj. kr. och på de oerhört kraftiga ingrepp vi var tvungna att göra för att klara detta. Dessa svårigheter är inte heller avklarade. Vi har bara kunnat göra kortsiktiga lösningar. Vissa system måste försvinna ur programplanen, och det får konsekvenser för sysselsättningen, för den framtida krigsorganisationen osv.

Jag tycker att det är något av ett ärlighetskrav att ni socialdemokrater nu går upp och säger vad det är som ni vill minska på och inte bara hänvisar till att det skall vara ett folkförsvar byggt på värnplikt etc. Då är man inne på att bara föra debatten med slagord. Lägg fram fakta! Vilka blir de materiella konsekvenserna? Vilka blir konsekvenserna för de anställda inom försvaret och inom försvarsindustrin om man skulle välja socialdemokraternas utgiftsram? – Konsekvenser blir det ju.

Bengt Gustavsson säger att vi skall ha ett värnpliktsförsvar som grund för vårt totalförsvar till den kostnad som man rimligen kan bära. Ja, det är klart att vi skall ha det. Men jag vill fråga Bengt Gustavsson om han helt och hållet bortser från den omvärld vi lever i och den säkerhetspolitiska situationen. Även om Sverige är alliansfritt, så är Sverige inte ett isolerat land. Vi har vårt ansvar för den säkerhetspolitiska balansen.

Till Oswald Söderqvist, som tog upp frågan huruvida ett starkt svenskt försvar skulle bidra till avspänning, vill jag säga att det relativt starka försvar vi har i Sverige i dag verkligen bidrar till avspänning därför att det uppfattas som en trovärdig sköld dels för svensk neutralitet, dels mellan de två militärallianserna.

Helt öppet har det sagts mig rakt i ögonen av företrädare från väst och öst, personer i ansvarig ställning, att det starka svenska försvaret bidrar till avspänningen och stabiliteten i vår del av världen. Vad man än tycker om dem får man acceptera att de sitter inne med kunskaper som gör att de borde vara goda bedömare, som jag ser det sannolikt minst lika goda bedömare som herr Söderqvist.

Åke Gustavsson kan inte säga att han hänvisar till de här dokumenten, för de är hemligstämplade. Jag har läst i tidningarna att journalister tagit del av en

hemligstämplad handling. Låt mig då säga att det i denna handling inte finns några uppgifter som är till men för rikets säkerhet, utan det rör sig om uppgifter som – om de kommer ut – lyder under de kommersiella regler som gäller inte bara för försvarets område utan även för statsförvaltningen i övrigt.

Jag kan inte underlåta att som ansvarigt statsråd uttala min utomordentligt stora oro över att detta hemligstämplade papper kommit ut. Journalisterna skriver i tidningar att man tagit del av hemligstämpelat material. Det innebär dessvärre att någonstans i kedjan har någon som handlägger hemligstämplade handlingar helt enkelt brutit mot bestämmelserna och gjort sig skyldig till en straffbar handling. Jag kan inte undersöka frågan, som lyder under tryckfrihetslagstiftningen. Men jag vill passa på och uttala att jag är oroad över att sådant kan förekomma.

De uppgifter jag gav om fördelningen är uppgifter som jag fått efter de bedömningar som gjorts av materielverket. De är alltså icke fabricerade vare sig av mig eller av tjänstemän i departementet. När det gäller denna handling har jag inte haft direkt anledning att gå in på någon punkt och underkänna. Oswald Söderqvist har givetvis rätt i att det rör sig om två olika plan av olika storlek, med olika prestanda etc. Åtskilliga komponenter är gemensamma, varför utvecklingsarbetet kan bedrivas parallellt. Det är ju faktiskt så att exempelvis en fördelardosa i en liten personbil och i en stor personbil är ungefär likadana, i varje fall i fråga om forskningsarbete. Trots att det är fråga om olika flygplan sker forskningen och utvecklingen inom åtskilliga delområden gemensamt.

När det gäller B3LA säger ledarnoten av flygindustrikommittén Åke Gustavsson att jag har sagt att vi skall satsa på ett vapensystem som kostar 14 miljarder kronor. Men det är ni i kommittén som skall hjälpa till att ta fram ett underlag så att vi kan göra en bedömning. Jag vill betona, att om vi inte skall göra några tvära kast i svensk säkerhetspolitik – och det har jag inte hört någon förespråka här i kammaren mer än möjligen herr Söderqvist, utan man tycks bland de stora demokratiska partierna vara överens om att säkerhetspolitiken skall föras kontinuerligt – så innebär det att vi inom överblickbar framtid har krav på oss att helt enkelt hävda vårt territorium. Det gäller att inte bara ha ett försvar som verkar krigsavhållande, utan vi måste också i fredstid i möjligaste mån se till att både vårt luftterritorium och sjöterritorium inte blir kränkta. Vi måste helt enkelt ha instrument för att kunna hävda vårt territorium. Det innebär, som jag ser det, att vi måste ha flygplan – jaktplan, attackplan eller en kombination av de båda, i varje fall fram till år 2000. Kostnaden för ett nytt flygvapensystem får vi på det ena eller andra sättet. Frågan gäller hur vi skall fördela betalningarna och vilket system vi skall välja. Skall vi välja att satsa på inhemsk utveckling eller skall vi köpa det billigaste systemet utomlands?

Innan jag går ned från talarstolen vill jag erinra om att den uppfattning jag har givit till känna, att om möjligt försöka bibehålla svensk flygindustri därför att den från säkerhetspolitisk synpunkt är betydelsefull, är en uppfattning som delades så sent som i slutet av 1975 av den dåvarande svenska

regeringen. Den ansåg enligt dokument att ett huvudelement som hade stor säkerhetspolitisk betydelse var att bibehålla svensk flygplansindustri. Det är möjligheterna därtill som vi skall undersöka, något som också är en uppgift för flygplansindustrin.

Talmannen anmälde att Bengt Gustavsson, Oswald Söderqvist och Åke Gustavsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

ERIC HOLMQVIST (s):

Herr talman! Det har nu gått ett år sedan vi hade en mera omfattande försvarspolitisk debatt här i kammaren. Jag konstaterar att det under detta år har inträffat en del. Försvarsministern har onekligen vidgat sin synkrets om vad som hör till vårt lands säkerhets- och försvarspolitik. Jag noterar med glädje det inlägg han höll här för en stund sedan. Det var någonting helt annat än det vi hörde i fjol, när försvarsministern beskrev vad som menades med säkerhetspolitik. Jag konstaterar att detta har kommit till uttryck också i direktiven till den nya försvarsutredningen, där det talas om vår politik i internationella nedrustningsfrågor och i frågor som gäller handel och biståndspolitik. Det var detta som avvisades förra året såsom inte hörande till vårt lands säkerhetspolitik.

Jag vill slå fast att visst kan man vara besviken över det resultat som nåtts i arbetet för avspänning och nedrustning och för en humanisering i det internationella umgänget. Men även om man gör iakttagelserna att det går trögt och finns mycket motstånd får vi aldrig släppa tanken på att den mest meningsfyllda och angelägna uppgiften i arbetet för fred och säkerhet ligger i att undanröja de djupast liggande orsakerna till motsättningarna mellan folk och nationer. Och jag ser det som ett framsteg att den moderate försvarsministern nu åtminstone kunnat räkna in biståndsverksamheten här som ett led i säkerhetspolitiken. Jag förutsätter att han också är beredd att ge sin anslutning till strävandena mot en ny ekonomisk världsordning, som är ett viktigt led i avspänning och fredligt umgänge mellan världens stater och som i sista hand också bidrar till vår egen säkerhetspolitik.

De direktiv som försvarsministern själv har talat om och som han sagt blivit väl mottagna på olika håll tycker jag – det vill jag gärna säga – ger möjligheter till en djupgående prövning av totalförsvarets framtida utformning. Det har från många olika håll uttalats en förväntan om att den här utredningen skulle kunna arbeta med stor öppenhet och ge möjligheter till en bred försvarsdebatt under den tid som arbetet pågår. Och det vore mycket värdefullt om så kunde ske.

Jag tillhör för min del inte dem som menar att någon med avsikt velat hålla försvarsdebatten över huvudet på folk. Alldeles tvärtom har det varit en strävan i många sammanhang att föra ut debatten på så bred front som möjligt. Det har faktiskt också kommit fram mycket värdefullt material från försvarsdepartementet och kanske i särskilt hög grad från de myndigheter som arbetar med dessa frågor, de militära myndigheterna, civilförsvarssty-

relsen, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, Folk och försvar osv., som gjort ansträngningar i det här avseendet.

Men jag tror det kan finnas anledning för oss att fundera över en sak i detta sammanhang, och det är frågan om hur man skall kunna framställa materialet och presentera problematiken på ett sådant sätt att människorna verkligen kan tillgodogöra sig det. Jag har för min del kommit fram till att det är nödvändigt att på något sätt försöka popularisera sättet att skriva i de här frågorna så att människorna verkligen upplever det som en verklighet som rör dem. Inte minst gäller detta de analyser som skall göras av våra framtida säkerhetsproblem. Där har vi naturligtvis all anledning att ge erkännande åt strävanden att förbättra underlaget. Men samtidigt är det mycket viktigt att komma ihåg att de fackmän som sysslar med detta, liksom andra fackmän, har en viss benägenhet att utmejsla sitt språk och göra det för fackfolket så heltäckande som möjligt. Men ofta förloras någonting där i kontakten med den breda allmänheten, och jag tror det är mycket viktigt att detta beaktas. Jag skulle vara tacksam om försvarsministern på något sätt kunde bidra till att vi får fram ett sådant material, och där hoppas jag att inte samma snålhet som i fjol visas. Då hade vi ett anslag som var avsett för att organisationerna skulle få till stånd en försvarsdebatt. Men försvarsministern tyckte det var överflödigt och drog in en del av anslaget. Jag hoppas det blir en annan syn vid det här tillfället så att bildningsförbunden, ungdoms- och kvinnoorganisationerna, de fackliga organisationerna osv. skall få möjlighet att utan alltför stora kostnader delta i debatten.

Men det finns också ett par andra saker som jag vill ta upp och där jag kanske inte är så uppskattande mot försvarsministern. En fråga som spelat stor roll i debatten här i dag är flygplansfrågan och samhällsekonomin. Per Petersson tyckte att vi socialdemokrater var för otåliga. Kan ni inte ge er till tåls med besked om hur det skall bli? menade han. Ingen från centerpartiet har yttrat sig här i kammaren, men alla de tre borgerliga partierna är ju ansvariga för vad som står skrivet i utskottsbetänkandet. Där läser jag till min förvåning att varken försvarsministern eller de borgerliga ledmöterna i dag har ett tillräckligt underlag för att kunna bedöma den samhällsekonomiska situationen. Det är det som är orsaken till att man inte i dag tar ställning. I utskottsbetänkandet står ordagrant följande.

”Utskottet har liksom regeringen inte möjlighet att bedöma om det statsfinansiella läget” – under nästa år alltså – ”kan komma att medge ett positivt beslut beträffande B3LA.”

Det rör sig om ett ökat anslag på 350 milj. kr. – det är vi överens om. Men vad skall hända under detta år? Är det något underverk, som man går och väntar på och som skall inträffa under de månader som ligger framför oss, tills problemet på nytt skall serveras här i riksdagen?

Det sägs att kompletteringspropositionen skall bekantgöras i dag. Jag vet inte vad den innehåller, men jag antar att det där finns en del obehagliga avslöjanden om den svenska ekonomin. Ett faktum är att redan av det material som vi nu har i vår hand, dvs. det som tillhör budgetpropositionen, kan vi klart utläsa att det inte finns ekonomiska möjligheter till den här

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

förstärkningen av försvarsanslaget, såvida vi inte skall gå utomlands och låna pengar till den. Det är exakt så som Åke Gustavsson antydde i detta sammanhang, att det rådande läget absolut inte inbjuder till en förstärkning av försvaret, dvs. att vi skall höja ambitionsgraden i förhållande till vad som har gällt förut och vad som gäller i dag.

Enbart statsskuldräntan uppgår till 9,5 miljarder kronor. Det var en post som var obetydlig under den tid jag var med i regeringen – det rörde sig om några hundra miljoner, kanske 1 miljard eller uppåt 2 miljarder mot slutet. Nu har statsskuldräntan plötsligt blivit en av de verkligt stora posterna. 9,5 miljarder är lika mycket som hela grundskolan och gymnasieskolan kostar. Var säker, herr försvarsminister, att nästa år eller året därpå kommer statsskuldräntan att kosta mer än vad försvaret kostar oss. Den posten kommer att växa under de kommande åren och sluka våra resurser. Det kommer inte att finnas något över för att klara nya satsningar på försvaret. Jag tror att försvarsministern får vara glad, om han så långt som möjligt kan slå vakt om de medel som han fått till sitt förfogande under den kommande femårsperioden. Jag utesluter inte att läget kan vara så allvarligt att man måhända får ta upp försvarskostnaderna till en debatt. Saken är den att vi inte har råd med och inte kommer att få råd med den ambitionshöjning inom det svenska försvaret som B3LA innebär.

Visst skall vi tänka på sysselsättningen, men jag vågar säga att det svenska försvaret när det gäller flygmaterielbeställningar verkligen har presterat mycket för att hålla sysselsättningen uppe. Det är kanske litet sämre med försvarsministerns intresse när det gäller andra områden. Jag vill gärna nu tala om – det kanske inte blir något annat tillfälle till det – att jag blev väldigt besviken när jag lyssnade till en redogörelse i utskottet. Det framgick av den redogörelsen att vi normalt beställer textilier och skor för 60 à 70 milj. kr. till försvaret men att man i år beslutat frysa det anslaget. Större delen av det anslaget får icke användas. Man har bara fått lov att lägga ut beställningar för 30 miljoner, tror jag att det var, under det här året. Trots att det råder brist på jobb och finns problem inom den sektorn av näringslivet har försvarsministern inte haft någon lust att tänka på den sysselsättningen, vilket jag beklagar. Jag vet inte vad som gör att försvarsministern är så fixerad just vid Saab och möjligheterna att slå vakt om sysselsättningen där och utvecklingsarbete för Saabs ingenjörer. Jag tror att det vore klokt att så snart som möjligt inse att vi inte har råd att öka och inte heller bör öka våra försvarsresurser på det här området.

Vi har Viggensprogrammet, och man talar om det precis som om det vore passerat. Men försvarsministern är naturligtvis ändå medveten om, när han står här och talar om nackdelarna med det planet, hur dyrt det är, hur olämpligt det är osv., att vi egentligen bara har hunnit halva vägen i anskaffning av planen och knappt det. Vi har anskaffat attackplan och kanske också spaningsplan, men vi har hela jaktprogrammet framför oss. Jag är inte den som i dag vill stå upp och säga att vi skall döma ut det här planet, att det är passé och att vi skall ha någonting annat. Jag vet nämligen att vi hittills aldrig har kunnat nå hundra procentig effektivitet för vapen och vapenbärare som

skall ha mångsidig användning. Om vi vill bygga ett plan som vi kan ha för attackuppgifter, för jakt osv., tvingas vi göra vissa avsteg från kraven på effektivitet i alla lägen. Jag är inte för min del övertygad om att man skall gå in i en diskussion därom på det sätt som försvarsministern gör och säga: Det här är ett plan som är passerat, som har hög bränsleförbrukning, som bullrar osv.

Det där får vi dras med. Man har ju bara precis hunnit få ut Viggen på attackförbanden och alltså slutfört det programmet. De planen skall tjäna under åren framöver, och sedan uppkommer frågan vad som skall komma efter detta. B3LA-projektet var ett mellanspel som Saab gjorde för att kunna sysselsätta sina ingenjörer. Det har ingenting med vår långsiktiga planering av försvaret att skaffa. Detta är ett faktum. Gör det klart för er, försvarsministern, och avstå från att driva den här frågan på det sätt som ni hittills har gjort.

Jag tycker att det är olyckligt för försvarsdebatten att man tar fram ett enstaka problem och sedan låter allting kretsa kring detta, att inställningen till ett visst projekt skall anses avgörande för om vi har försvarsvilja eller ej. Det är synnerligen olyckligt! Sådana debatter har förts tidigare, men det är inte minst för det svenska flygvapnet i viss mening beklagligt att den vapengrenen i så hög grad som nu är fallet är knuten till vår egen produktion inom landet.

Det var mycket välgörande när chefen för flygvapnet för en tid sedan sade: För oss måste det viktiga vara att vi får ett bra plan, som är anpassat till de behov vi har inom det svenska försvaret. Detta måste för flygvapnet vara den centrala frågan. Jag tror att försvarsministern också skall lära sig att se på de här frågorna på det sättet: att det är effektiviteten i försvaret som är det väsentliga!

Det finns många frågor som man kunde ha anledning att ta upp, men låt mig konstatera att intresset för tekniken, för flygplan osv. gör att andra frågor ofta får stå tillbaka. Jag vill inte dölja att jag, när jag kom till försvarsdepartementet, ansåg att det var mycket viktigt att inom denna gren av statsförvaltningen engagera mig för de värnpliktiga och de anställda. Jag beklagar att min efterträdare inte följer upp detta på ett sätt som jag skulle önska att han gjorde. Visst får de värnpliktiga nu en uppräkningsmedel med 2 kr., men om vi ser på vad utryckningsbidraget plus dagsersättningen utgör och hur stor uppräkningsmedel är, finner vi att den är ungefär 8 %. Alla och envar vet att det betyder att de värnpliktiga får leva litet mer inskränkt än förut. De här pengarna kommer inte att räcka till för de kostnadsökningar som har inträffat. Det är möjligt att försvarsministern med sin njugghet kan spara en del pengar, att det kan bli över till en kanonvagn eller någonting sådant av de pengar som sparas på de värnpliktiga. Jag tycker att det borde ha varit en ambition – när den borgerliga majoriteten vill se till att det blir mer pengar till försvaret – att inte behandla de värnpliktiga så pass stramt som man har gjort i den här budgeten.

Sedan ställdes det några frågor, och en del av dem har Bengt Gustavsson och även Åke Gustavsson på ett alldeles utmärkt sätt besvarat. Men det är ett

par ting som jag också måste ta upp. Jag skulle på de punkterna också vilja be försvarsministern fundera litet över vad han har sagt.

Det ena är försvarsministerns påstående att de betalningsproblem som uppkommit inom armén har samband med stora beställningar som vi gjorde 1975 och 1976. Herr Krönmark menade alltså att de uppkommit under en annan försvarsministers tid. Ta och läs den där rapporten en gång till! Försvarsministern skall då finna att beställningarna fortsatte också sedan vi fått ett regeringsskifte. Därför tycker jag att det är fel att lägga över ansvaret på den som har suttit på stolen förut.

Jag har ingenting att skämmas för, och det tror jag inte någon har som sysslat med det här, för mycket av det inträffade har varit helt omöjligt att förutse. I de avtal som skrivs om materielleveranser finns latituder hit och dit. När man fått ett förhållande på arbetsmarknaden då företagen haft ett intresse av att snabbt leverera materielen, har man fått litet för mycket på en gång. Men jag tycker inte vi skall vändas över det. Den materiel, som vi skulle ha, finns ju; den har kommit litet för tidigt. Det är egentligen inte något svårt problem.

Kanske den bekännelsen skall göras att det ingalunda är första gången som det uppkommit problem som haft med betalningsbemyndigandena att göra. Trots att vi här i landet har ett utvecklat system för beställningsverksamheten är det väldigt svårt att lägga upp det här så att det till alla delar klaffar, när man skall arbeta med planer för kanske sju åtta år framåt.

Jag noterar att försvarsministern tog upp endast beställningarna under 1975 och 1976 som förklaring till hur problemen uppkommit.

Det andra är att försvarsministern, också för att skydda sig, när det gällde diskussionen om Saab sade att det var ett dåligt avtal som skrevs på 1960-talet; det skulle han inte varit beredd att skriva under. Jag vill egentligen inte ta upp en sådan här debatt, men jag skall ändå något gå in i den.

Det faktiska förhållandet är att när vi en gång i tiden byggde upp en flygplansindustri i vårt land skedde det i ett helt annat läge än det vi nu känner. Det har sedan dess skrivits avtal med tioårsintervall. De avtalen har inte en sådan konstruktion att de riktigt passar de nu gällande reglerna för statens upphandling. Men det hör väsentligen samman med att dessa bestämmelser utfärdades senare under 1960-talet, dvs. efter det att avtalet ingicks.

Jag skall gärna återkomma till det här, herr Krönmark, för jag ser det som ett problem. Jag trodde inte att det var en fråga som vi skulle lufta i den här debatten, men jag skall gärna ställa upp. Jag är tacksam om just försvarsministern försöker att driva statens intressen mycket hårt när det gäller dessa avtal.

Jag är inte övertygad om att man gjort det när det gäller det avtal som skrivits om utvecklingsarbetet av B3LA. Det har litet grand karaktären av "Borsta mig på ryggen" eller "Till bröders hjälp"-man har skrivit in bestämmelser och förutsättningar som är väldigt lämpliga att ha när försvarsministern skall föra diskussionen och som för Saab är mycket angenäma att ha med i sammanhanget. Låt i varje fall inte det avtalet bilda

mönster för fortsättningen! Då blir vi nog en smula förskräckta!

Jag kanske kan nöja mig med det som har sagts – det är så många andra som vill delta i den här debatten. Jag har tyckt att det var väldigt angeläget att sätta in flygplansfrågan i sitt rätta sammanhang. Det är icke en fråga som är avgörande för det svenska försvarets styrka. Det är en parentes i utvecklingen. Det är möjligt att herr Krönmark kan få rätt i att vi har kommit på fel väg när det gäller det flygplansprogram vi har. Den debatten hoppas jag att försvarsutredningen tar upp för att se hur man kan lösa problemen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Jag vill bara lugna Eric Holmqvist med att jag icke har uttalat någon dödsdom eller något förklenande omdöme om Viggensystemet som sådant. Den tidigare försvarsministern har alldeles rätt i att det bara är halvtid i fråga om huruvida Viggensystemet och Jaktviggen skall gå i produktion. Jag anser att flygplanssystemet är alldeles utomordentligt, i synnerhet som jaktplanssystem. Men bygger på 1960-talsteknik när det gäller fartprestanda, oljeförbrukning osv., och därför finns det verkligen skäl att fundera på om man skall gå vidare och utveckla systemet.

Jag tyckte Eric Holmqvist gjorde sig skyldig till en litet otäck glidning. Jag har aldrig uttalat mig förklenande om det Viggensystem vi redan har fastställt. Det är fortfarande ett av de bästa flygvapensystemen i världen över huvud taget. Men vad vi diskuterar nu är ju de flygplan vi skall ha inemot år 2000, och då har vi andra krav i olika avseenden.

En annan sak som gör mig litet beklämd är när min företrädare som försvarsminister säger att detta med B3LA är att höja ambitionerna, och det är inte förenligt med dagens situation. Det är ju tvärtom så, Eric Holmqvist, att B3LA innebär att vi skaffar oss förutsättningar för en ambitionssänkning när vi går över till ett plan med underlydshastighet och med utomordentliga prestanda inom vissa sektorer, men som när det gäller vapensystemet är specialiserat. Det innebär att vi anpassar oss till det som Eric Holmqvist antydde – och den uppfattningen delar jag – nämligen att vi kommer att leva i en ansträngd ekonomisk miljö för avsevärd tid framöver. Och då är B3LA-projektet ett sätt att anpassa sig.

Vad är alternativet? Det är att gå ut och köpa, och vi vet att det i dag inte finns några billiga flygplan att köpa utomlands. De är minst lika dyra, om inte betydligt dyrare. Använd därför i fortsättningen inte beteckningen ambitionshöjning, för det är det faktiskt inte. Företrädarna för flyget som deltar i den debatten, och som är mera fackmän än både Eric Holmqvist och jag, säger entydigt att det är en specialisering på låg nivå. Det är ingen ambitionshöjning, utan en sänkning.

Sedan säger Eric Holmqvist att han på sin tid engagerade sig för de anställda och för de värnpliktiga, och det kan jag verifiera. Jag har också efter bästa förmåga försökt göra det. När det gäller de försvarsanställda har jag inte mött

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

någon aversion utan vi har kunnat diskutera oss fram till gemensamma lösningar under mycket goda förhållanden. Jag försöker också åstadkomma så goda förhållanden som möjligt för de värnpliktiga. Jag vet inte hur Eric Holmqvist hade det under sin tid som statsråd – det är möjligt att han kunde gå till dåvarande finansdepartementet och säga "jag skall ha de och de pengarna", och så fick Eric Holmqvist det. Det verkade inte så på den tiden, men det kanske var det.

Jag är i alla fall tvingad att leva under de ekonomiska realiteterna. Det fanns här ett visst ekonomiskt utrymme för standardhöjning, och vi fördelade de pengarna på ett som vi tyckte vettigt sätt, efter kontakter med den värnpliktiga arbetsgruppen. Jag skulle också uppskatta om vi hade pengar så att vi kunde ge mera. Ni vill ju ha ytterligare 22 milj. kr., men det skall tas inom ramen. Det innebär – det går inte att komma ifrån, Eric Holmqvist – att för det kommande budgetåret skall de 22 miljonerna tas in på driften i övrigt. Var skall man ta det? Det innebär, som jag har sagt så många gånger förut, att man ökar avgångarna, och det tycker jag inte man skall göra. Annars slår det på materielbeställningarna, och då får vi problem hos Bengt Gustavsson i Eskilstuna och på sådana orter där industribeställningarna betyder rätt mycket för sysselsättningen, vilket ju Eric Holmqvist om någon verkligen har förståelse för.

När det gäller talet om att vårt förslag innebär att det skulle kunna bli pengar över till någon kanonvagn trodde jag att vi två försvarsministrar emellan inte skulle behöva föra en debatt med slagord. Eric Holmqvist vet mycket väl att detta inte ger vare sig en kanonvagn eller någonting annat. Eftersom vi båda känner till de verkliga förhållandena tycker jag som sagt att vi inte bör använda den debattekniken.

Sedan skall jag göra ett medgivande – det gick tidigare litet för snabbt – när det gäller arméns likviditetssituation. Det är riktigt att jag skulle ha kunnat plussa på 1975, 1976 och 1977. Även jag är beredd att ta mitt ansvar för att planeringarna var för optimistiska. Vid den översyn vi gjort har det framkommit att man i och för sig inte har brutit mot bestämmelserna. Vi kommer emellertid att utfärda tilläggsbestämmelser som jag hoppas skall medföra att vi i fortsättningen skall slippa sådana här överraskningar. Det är svårt med den teknik vi har med bemyndigandeförfarande och betalning. Men i motsats till min företrädare vill jag säga att det inte är så svårt att man inte kan hålla kontroll över det hela. Jag vill betona att man tidigare faktiskt haft kontroll över beställningar både inom huvudavdelningen flygmateriel och i viss mån även inom huvudavdelningen marinmateriel. Tillämpar vi bara rätt teknik, skall vi kunna kontrollera dessa förhållanden.

När det gäller frågan om avtal osv. har vi ju haft förhandlingar med Saab om ett nytt huvudavtal. De påbörjades redan under Eric Holmqvists tid, och han känner väl till detta. Den nuvarande regeringen har inte godkänt något huvudavtal. Jag kan bara konstatera att det tidigare huvudavtalet var förmånligt, framför allt därför att det inte innebar någon ränteneutralitet. Det är möjligt att man i det dåvarande ekonomiska läget inte behövde vara återhållsam, men för mig är det helt otänkbart att vi skulle kunna ge en

leverantör så förmånliga kapitalvillkor som man hade tidigare.

Om B3LA-avtalet, som – märk väl – är upprättat mellan försvarets materielverk och Saab-Scania, säger Eric Holmqvist att detta påminner om "Borsta mig på ryggen". Vad menar herr Holmqvist med det? Det måste väl i klartext innebära att Eric Holmqvist menar att det finns ämbetsmän i materielverket som icke handhar sina uppgifter med den oväld som vi kräver. Uttrycket borsta mig på ryggen har sedan åtskilliga år tillbaka en viss innebörd, som vi båda känner till. Är det detta herr Holmqvist menar så vill jag bara säga till honom: Fram med papperen på bordet! I så fall skall den nuvarande försvarsministern inte sinka med att vidta åtgärder.

ERIC HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att försvarsministern på väsentliga punkter tagit tillbaka vad han tidigare sade, eller i varje fall lagt det till rätta. På dessa punkter har jag alltså inga invändningar att göra. Han säger att han delar ansvaret för att det kan ha lagts ut för många beställningar. Jag har för min del också reducerat denna fråga till vad den är värd. Jag tycker inte att det är detta vi skall tvista om. Det väsentliga är att vi får materiel. I vilken takt pengarna kommer fram är visserligen i och för sig viktigt, men det är dock i sammanhanget av underordnad betydelse.

Sedan tycker jag att det sista försvarsministern sade var att ta till i överkant. Tydligt tycker försvarsministern att hans argumentering är svag, och därför griper han till överord. Jag brukar inte använda slagord, och jag tycker inte heller att jag har gjort det i den här debatten. Den som så vill kan naturligtvis missförstå mig när jag använde det lite lekfulla uttrycket "Borsta mig på ryggen". Herr Krönmark gör gällande att jag därmed skulle ha riktat beskyllningar mot tjänstemän i materielverket. Den uppfattningen kan ingen som läser protokollet få. Där står vad jag har sagt, att det passar såväl regeringen som företagen. Det är alltså fråga om två andra intressenter än de tjänstemän som kan ha undertecknat det här avtalet. Jag vågar stå fast vid mitt påstående att det finns underliga inslag i detta avtal.

Visst kan vi tvista om hur vi skall se på B3LA, men alla skall vara på det klara med att denna fråga inte hade uppkommit om det inte förhållit sig så att vi kunnat nyttja våra flygplan under längre tid än vad man från början räknade med. För några år sedan fann man att deras livslängd kunde ökas påtagligt. Nu kan vi ha ett flygplan i tjänst under kanske tio år, medan tidigare utgångspunkten var fem till sex år. När planens livslängd var fem till sex år flyttade man över folk från utvecklingsarbetet på ett jaktplan till nästa attackplan. Men nu uppstår det ett vakuum genom att planen kan användas under längre tid.

När vi från början diskuterade B3LA kom man fram till att det var för tidigt att ta ställning till hur det attackplan skulle se ut, som så småningom skulle ersätta det attackplan Viggen som just nu har levererats färdigt. Om vi inte skall försitta chansen att ta vara på nyheter, får vi inte vara för tidigt ute med utvecklingsarbetet. Det som har kommit in i bilden är – jag tvekar inte att säga det – en ambitionshöjning i förhållande till de resurser vi har i dag.

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Det är underliga inslag i detta avtal, säger Eric Holmqvist. I ett fall kan jag ge honom rätt, nämligen att industrin själv har tvingats satsa pengar på utveckling. Näringslivet i övrigt har ju svarat för utvecklingskostnader av nya produkter. Inom försvarsområdet och i synnerhet flygplansområdet har det varit så att staten tidigare helt har svarat för utvecklingskostnaderna. Nu har vi för första gången, vilket var villkoret för att vi skulle gå på linjen med handlingsfrihet, låtit företagen själva ställa upp och svara för utvecklingskostnaderna.

Jag skall gärna erkänna att jag har deltagit i samtal och förhandlingar därom med företagen och kommit fram till det. Företagen har faktiskt inte upplevt det som att vi borstar varandra på ryggen, därför att de känner en stark press från statsmakternas sida när det gäller att svara för utvecklingskostnaderna.

Det är riktigt, som Eric Holmqvist säger, att livslängden på flygplanen har ökat. Det kan ha sitt intresse när det gäller tillgången på betalningsmedel och i vilken takt – för att ta det hypotetiska fallet – B3LA skall beställas och levereras.

Eric Holmqvist varnade för att man var för tidigt ute med utvecklingsarbetet. Ja, det är en strategisk bedömning som måste göras i alla lägen, precis som en biltillverkare måste göra. Har han fått en idé om en ny modell med tekniska förbättringar, så frågar han sig om han skall ta chansen att komma först och kamma hem pengarna men samtidigt utsätta sig för risken av ett bakslag, eller om han skall vänta och låta andra betala lärlpengarna. Då kanske han finner att det inte går att göra några stora vinster. Den beskrivningen är inte direkt analog med vad som gäller här, men jag tror nog, Eric Holmqvist, att om man går på en viss linje så gäller det att gå fram så snabbt som möjligt i fråga om teknologisk utveckling. Det ger oss nämligen eventuellt möjligheter att gå ut på den internationella marknaden. Framför allt – det är svårt att kvantifiera det hela – när man i alla fall vissa spinn-off-effekter i fråga om teknisk utveckling. Gör vi så här, förs de spinn-off-effekterna ut till svenskt näringsliv i övrigt i fråga om teknisk utveckling. Vi har i dagens situation faktiskt inte tid att vänta på någonting. Här måste vi verkligen på alla sätt se till att vi ökar vår tekniska konkurrensförmåga inom alla branscher.

Jag håller med om att B3LA-frågan givetvis är en stor fråga, men jag tycker nog ändå att den dominerar försvarsdebatten litet oförtjänt mycket. Den är viktig för försvaret, men tyvärr har det blivit så i den allmänna debatten att denna fråga liksom skärmar av en hel del andra frågor, som är minst lika betydelsefulla.

Låt mig avrunda med att säga att jag uppskattar att vi tydligt i alla fall har en stor samsyn. Det framgick av Eric Holmqvists kommentarer till direktiven till totalförsvarsutredningen. Jag vill bara upprepa min tidigare uttalade förhoppning att vi skall kunna föra en dialog med sakskäl. De absolut riktiga lösningarna kanske ingen av oss sitter inne med, utan vi måste få fram dem genom en dialog. Kan vi göra det med utgångspunkt i fakta och utan

partitaktiska bindningar, tror jag att vi också såsom politiker i längden vinner respekt för ett sådant förfarande.

ERIC HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt starka understrykande av personalfrågorna och omsorgen om de värnpliktiga beror på att jag har den mycket bestämda uppfattningen att den sidan aldrig får försummas, om vi skall kunna ha ett försvar som bärs upp av folket. Materielen kommer och går, och diskussionen rör sig kring olika tekniska hjälpmedel som vi använder oss av. Men det väsentliga och bestående är försvarsorganisationen – låt vara att det förs in nya generationer i den. Det är oerhört viktigt att vi satsar på att göra människorna motiverade för detta försvar. Från den synpunkten är jag således väldigt betänksam mot att ta upp en alltför stark debatt om enstaka tekniska komponenter i vårt försvar. De skall reduceras till den betydelse de ändå har i detta sammanhang.

Jag vill gärna säga att det naturligtvis är en viss framgång, om försvarsministern har fått Saab att för en gångs skull – kanske för första gången – självt betala pengar till ett utvecklingsarbete. Det är egentligen det normala förhållandet inom andra industrier. Så gäller t. ex. för Bofors, som självt har tagit mycket stor del av riskerna i samband med utvecklingsarbete. I så måtto är det således ett framsteg. Men å andra sidan har detta fått kombineras med så mycket annat. Jag undrar om det är så lyckligt för oss att vi bundit oss för vissa priser och samtidigt erkänt att de priserna inte kan gälla annat än under vissa givna förutsättningar. Trots den lilla framgång det skulle kunna innebära har man anledning ställa frågan: Varifrån kommer de 90 milj. kr.? Vem har bidragit med dem? Det är ändå inte omöjligt att allt får betalas ur samma ficka i sista omgången.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! I den socialdemokratiska partimotionen nr 429 och i den reservation som man följer upp motionen med i utskottets betänkande talas det mycket om "en politik för nedrustning". För detta får man applåder från Maj Britt Theorin, nu senast i tidningen Femina.

Vi känner igen de här resonemangen om nedrustning. De fördes av Z. Höglund under tiden före första världskriget. Han gick ju väldigt långt: "Inte en man, inte ett öre till försvaret!" De återkom under tiden mellan första och andra världskriget, när socialdemokratiska motionärer i stället för försvaret ville ha "en polismässigt organiserad, socialt betonad ordningsmakt, en riksordningskår".

Nu är det Maj Britt Theorin som driver den socialdemokratiska nedrustningspolitiken hårt, och hon tycker sig få gehör för detta från sina partikamrater. Det säger hon i Femina. Och man kan ju tolka det så när man ser vad reservanterna i utskottet skriver – det har tidigare citerats av utskottets ordförande: "De svenska ansträngningarna för att främja nedrustning och avspänning i världen inger verkligt förtroende endast om de förenas med en begränsning av våra egna försvarskostnader."

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

Försvarspolitiken.
m. m.

Tror man på det här eller är det bara vackra ord? Tror man sig verkligen kunna påverka Sovjet eller NATO till nedrustning genom att ge det svenska försvaret mindre pengar så att det inte kan lösa sina uppgifter? Vad skulle i så fall den danska nedrustningen på 1930-talet ha haft för betydelse för Hitlers upprustning i Tyskland?

Är det inte i stället så att svenskt försvar på en tillräckligt hög nivå bidrar till stabiliteten och avspänningen i Norden? Jag tror att det resonemanget är långt mer realistiskt än det resonemang som socialdemokraterna för när det gäller nedrustningen. Försvarspolitik är hård realpolitik. När allt kommer omkring, är det till slut styrkan i vårt försvar mer än våra ärliga blå ögon som är avgörande för om vårt försvar kommer att lösa de uppgifter som vi ställer det inför i ett eventuellt krig.

Alla bejakar vi i och för sig nedrustningssträvandena, och alldeles särskilt bejakar vi dem om de kunde ge resultat hos stormakterna. Men vi kan inte dölja svagheter i vårt försvar med yviga ord om nedrustning.

Herr talman! Låt mig få referera till äldre riksdagsprotokoll: "Rikets stridskrafter måste organiseras så att de blir effektiva. Men försvaret får inte vara ekonomiskt betungande. Det skall vara billigt. Rikets ekonomi möjliggör ej någon ökning av försvarsanslagen. --- Om riket blir utsatt för anfall bör dock kraftfullt motstånd kunna bjudas. En allmän folkbeväpning syns vara vägen att lösa försvarsfrågan. Flottan bör bestå av lätta fartyg, som kan byggas snabbt."

Det här sade man i riksdagen år 1823. Jag tycker mig känna igen mycket av dagens debatt: billigt men effektivt. Så vill vi i och för sig ha det allihop. Men hur löser vi den frågan?

Socialdemokraterna upprepar i år sina yrkanden om minskade anslag till försvaret. Man begär minskningar av anslagen som sammantaget under en femårsperiod uppgår till nära två miljarder jämfört med regeringens förslag. Då är det att märka att regeringens anslagsramar knappt ger utrymme för ÖB:s s. k. B-alternativ. Det alternativet innebar enligt ÖB:s beskrivning en fortsatt reducering av försvarsmaktens styrka och effekt även efter 1982 – reduceringar av antalet brigader inom armén, ytattackflottiljer och u-båtar inom marinen samt attack- och jaktdivisioner inom flygvapnet. Reduceringsringar, fortsatta reduceringar.

Då kan man fråga: Hur tänker sig socialdemokraterna det militära försvarets fortsatta utveckling på den ännu lägre nivån med de ännu lägre anslagsramarna? Frågan har ställts tidigare här i dag.

Ja, man talar om ett folkförsvar, där man blir mindre beroende av kostnadskrävande vapensystem. Vad är det för vapensystem och teknologisk utveckling man vill ta bort? Är det flygets alltmer tekniska förvarningssystem? Är det robotar med målsökningsanordningar? Är det attackflyget som skall minskas? I det senare fallet har vi ju hört vad man anser när det gäller B3LA – där vet vi var socialdemokratin står. Är det jaktflyget eller ubåtsvapnet som skall få ännu färre enheter än enligt den planering som är på gång? Skall vi i fortsättningen avstå från våra möjligheter att utnyttja oss omgivande farvatten och luftrummet för försvarsinsatser? Det blir ju

konsekvenserna om man fortsätter att minska anslagen.

Kan vi upprätthålla försvarets huvuduppgifter som fredsbevarande i en sådan situation med sådana anslagsramar? ÖB har gjort en bedömning av en anslagsnivå som kallas C-nivån, och socialdemokraternas förslag motsvarar i stort sett det alternativet. Där säger ÖB att den nivån skulle leda till konsekvenser för krigsorganisation, personal och försvarsindustri som innebär att på sikt försvarsmakten inte längre kan vara krigsavhållande mot sannolika angreppsfall som kan inträffa i en situation i Europa som i stort överensstämmer med dagens.

Alltför låga anslag till försvaret, som omöjliggör ett fullföljande av de uppgifter som vi från riksdagen har lagt på försvaret, kommer att minska trovärdigheten i våra försvarsansträngningar, kanske i en sådan omfattning att försvarsviljan påverkas negativt. Då kommer vi in i en ond cirkel. Minskade försvarsanslag ger mindre benägenhet att satsa pengar på försvaret, och då minskar man ännu mer i trovärdighet osv. i fortsättningen.

Nu säger någon: 300–350 miljoner per år, vad är det för någonting att bråka om på ett anslag på nära 12 miljarder? Det är ju ingen skillnad, säger kanske vpk, apk och Maj Britt Theorin. Ni är ju överens, regering och opposition – det är bara felräkningspengar, menar man. Ja, alla som har sysslat med försvarsplanering vet att så mycket pengar är bundna att 300 miljoner i fritt utrymme för att t. ex. köpa utrustning, modern materiel, är mycket betydande summor.

Försvarsministern vädjade i sitt anförande till före försvarsministern Holmqvist och talade om samstämmighet i grunden, och det är bra. Jag tror det är bra, herr talman, med en värdegemenskap i stort när det gäller försvaret, men den värdegemenskapen borde enligt min mening ligga på en högre nivå än socialdemokraterna föreslår.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Försvarsministern tog ett gammalt slitet och oriktigt uttryck i sin mun i ett replikskifte med Oswald Söderqvist. Han talade om de fyra demokratiska partierna och räknade där in sitt eget moderata parti.

Det moderata partiet, jämställt med bolagshögern, är i förhållande till de andra partierna i den här riksdagen verkligen ute på hal is när det gäller demokratifrågor. Det är bolagshögern som slåss mot arbetarnas och tjänstemännens demokratiska fri- och rättigheter på arbetsplatserna. Det var inom högern som Hitlerförespråkarna fanns under andra världskriget. Moderaterna var alltid de främsta motståndarna till att vänsterpartiet kommunisterna – ett av riksdagen i allmänna val utsett parti – skulle få medverka i bl. a. försvarsutskottets arbete. I den nuvarande riksdagen är det bl. a. moderaterna som utestänger vpk från arbetet i alla riksdagens utskott.

Det är tydligt detta som Eric Krönmark menar med demokrati. Eric Krönmarks uttalande i det här sammanhanget betecknar jag som ett uttalande av en försvarsminister, beträffande vilken tilltron när det gäller demokratin verkligen kan ifrågasättas.

Det finns likheter mellan kampen för de värnpliktigas rätt till facklig organisering och den kamp som den svenska arbetarklassen förde för sin rätt till facklig organisering. Argumenten och motståndarna är i stort desamma.

Den militära statsapparaten har till uppgift att försvara klassherraväldet – den har till uppgift att försvara det nuvarande samhället mot arbetarklassen och dess intressen. Det finns ett otal exempel på detta. Det är inte bara i Ådalen 1931, då militärapparaten sattes in för att skydda kapitalisternas intressen mot demonstrerande arbetare, som detta organ har ställts upp för försvar av utsugningen. Den militära apparaten har fortfarande till uppgift att kunna sättas in mot strejkande arbetare och tjänstemän. Vid s. k. vilda strejker har permissioner dragits in och militära förband och militärpolis lagts i beredskap. Fortfarande tränas militärpolis i konsten att slå ner demonstrationståg och uppror. Vid försvarsövningar spelar man med lägen där progressiva krafter i Sverige ingår som en del att bekämpa. Militär kan fortfarande enligt lag sättas in mot strejkande arbetare.

En armé måste uppträda enhetligt och disciplinerat. För den skull behöver den inte vara odemokratisk. Om soldaterna slåss i eget och gemensamt intresse är en demokratisk armé överlägsen en som undertrycker initiativ och diskussion. När soldaterna däremot tvingas att slåss för kapitalet, har krigsmaktens ledning inget intresse av att soldaterna lägger sig i och diskuterar dess beslut och order. Soldaten skall lyda.

Krigsmaktens odemokratiska uppbyggnad har till syfte att lära arbetaren i uniform att lyda borgarnas order. Kommer kommandot, skall den värnpliktige vara redo att rikta mynningen mot sina klassbröder.

Det är för att ytterligare garantera en krigsmakt, lojal mot det borgerliga samhället, som de värnpliktiga i dag är utsatta för kadaverdisciplin, rättsligt godtycke, oreglerad arbetstid och godtycklig sjukvård. Det är också därför de värnpliktiga inte har något arbetarskydd och sätts i en ekonomiskt ohållbar situation, det är därför de förvägras demokratiska fri- och rättigheter och det är därför uppbyggandet av en facklig organisation för de värnpliktiga motarbetas så hårt.

Det finns starka skäl att ägna frågan om demokratiska fri- och rättigheter inom krigsmakten ökad uppmärksamhet. Det militära systemet har alltid karakteriserats av en auktoritär inställning, inriktad på att tvinga folk att lyda order. I bakgrunden har alltid funnits bestraffning eller hot om bestraffning som påtryckningsmedel. Detta har befrämjat en uppdelning inom systemet i styrande och styrda, som inte har någon motsvarighet inom något annat samhällsområde. Det är följaktligen ingen slump att militärapparaten har varit – och är – säte och grogrund för konservativa och reaktionära värderingar, sådana som att det är riktigt att dela upp människor i överhet och undersåtar. Dessa inställningar och värderingar finns fortfarande i stor utsträckning representerade inom den svenska officerskåren och tar sig uttryck i översittarmentalitet mot dem som anses underordnade och i ett segt motstånd mot alla åtgärder som vill reformera systemet. Detta har medfört att demokratiseringen inom försvaret släpar efter i förhållande till utvecklingen i

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitik,
m. m.*

samhället i övrigt. Det bästa sättet att bryta den otidsenliga och odemokratiska strukturen här är frågan om att ge större inflytande åt dem som befinner sig i botten av beslutspyramiden, dvs. de värnpliktiga.

De värnpliktiga, vilkas majoritet är arbetare, tjänstemän eller arbetslösa, är den bästa försäkringen mot att krigsmakten inte används mot folket. Sedan andra världskriget har militärdiktature: drabbat mer än 50 länder. I dag lever ca 800 miljoner människor under militär- och polisdiktatur. Ingriderna i övriga delar av världen är oräkneliga. Det kan sägas att sådant inte händer här, men i tider med ökande motsättningar mellan olika samhällsklasser finns det alltid risk för att de som kontrollerar den yttersta, absoluta makten, dvs. har hand om vapnen, också använder den.

De värnpliktiga och folkmajoriteten har inga motstridiga intressen och har således inte under några förhållanden något intresse av att den allmänna värnplikten inskränks. Följdriktigt har folkmajoriteten inte heller något emot att de värnpliktigas fri- och rättigheter utökas. Värnpliktiga fackföreningar kommer aldrig att föra en politik som går emot de breda folklagrens intresse. De kan däremot föra en politik och driva igenom åtgärder som går emot militärledningens intresse. Detta är, mot bakgrund av vad som sagts tidigare om den militära hierarkin, inte bara nödvändigt utan också önskvärt.

Utskottets argument mot en värnpliktsfacklig organisation med förhandlings- och stridsrätt är slag i tomma luften. Dess argument har slagits sönder av den verklighet som rått de senaste 13 åren. Det är nämligen under dessa år som befälen haft förhandlingsrätt. Jag har dock inte kunnat finna att militärapparaten som sådan har rasat samman för detta. Argumenten mot befälens fackliga rättigheter var precis desamma som de som nu anförs mot de värnpliktigas rätt till facklig organisering.

Utskottet skriver: "Sådan organisation kan dock av olika skäl inte tillerkännas den förhandlingsrätt som gäller för arbetsmarknadens parter." Jag måste ställa frågan till utskottet vilka skäl som skulle omöjliggöra detta. Ett uttalande i suddiga ordalag, utan att på ett enda sätt konkretisera vad som avses, är inte godtagbart som argument emot de värnpliktigas demokratiska fri- och rättigheter.

En fackförening är inget självändamål. Den är ingen utvidgning av nämndsystemet och inte enbart en institution för förhandlingar. Den är framför allt en organisation som kämpar för att förankra och genomföra krav som ställts av dess medlemmar och som formulerats på dess kongresser. Som en del av arbetarrörelsen kan den som yttersta mål på detta område inte ha annat än åstadkommandet av ett demokratiskt folkförsvar.

Ett system för lokalt självbestämmande bygger bäst på luckarepresentationssystemet. Det är mest fördelaktigt när det gäller kontakten mellan de värnpliktiga och deras representanter i kompanirådet.

Värnpliktsfackens roll i detta uppbyggnadsarbete är framför allt att ta till vara de värnpliktigas bestämmanderätt i sådana frågor som mest angår de värnpliktiga. Målet är uppbyggandet av ett demokratiskt beslutssystem i stället för dagens hierarkiska och auktoritära apparat. Man måste göra klart att de fackliga rättigheterna är ett medel för att uppnå bestämmanderätten och

inte något som kan ersättas med att viss bestämmanderätt ges t. ex. till förbandsnämnderna.

Ungefär samma argument används mot vårt och de värnpliktigas krav på reglerad arbetstid för värnpliktiga.

I dag är det en rekommenderad arbetsvecka på 48 timmar. Befälen kan alltså kommendera ut de värnpliktiga till tjänstgöring när som helst och hur som helst under dygnet. Dessutom, alltså utanför de 48 timmarna, tillkommer vakt- och beredskap m. m.

Argumenten att tiden för värnplikten måste förlängas, om det blev en reglerad arbetstid på 40 timmar, är likaväl ett slag i luften. Det skulle däremot kräva en bättre planering av utbildningstiden, och det skulle f. ö. också tjäna flera syften.

Vi kräver att de värnpliktiga skall ha en reglerad arbetstid på 40 timmar där kompensationsledighet för vakt, beredskap och övningar ingår.

De ekonomiska villkoren behöver dessutom en ordentlig lyftning. Den värnpliktiga ungdomen har alltid levt – och gör så än i dag – under knappa ekonomiska förhållanden. Värnpliktstjänstgöringen innebär ett stort ekonomiskt avbräck. Utvecklingen av dagpenningen har på de senaste åren släpat efter väsentligt. De stora prisökningarna har ytterligare urholkat det redan lilla bidrag som dagpenningen utgör. Den föreslagna höjningen från 12 till 14 kr. är nästan en skymf mot de värnpliktiga.

De dåliga ekonomiska villkoren motverkar införandet av ständiga nattpermissioner. Pengarna räcker inte till för övernattningar utanför kasernerna. Vi ställer kraven om rejäla höjningar av de värnpliktigas ekonomiska situation. Detsamma gäller även utryckningsbidraget. Vi ställer där förslaget om en höjning till 1 500 kr.

Utskottet gör något av en baklängesvolt när den avslår yrkandet om fria resor. Samtidigt som den ställer sig bakom att resesystemet ytterligare behöver utvecklas ställer man sig avvaktande ytterligare ett år med motivet att det pågår en utredning inom departementet. Men hur länge skall de värnpliktiga behöva vänta? Detta är ett gammalt krav, och det verkar som om det så skulle få förbli för ett bra tag framöver med utskottets inställning.

Herr talman, jag yrkar bifall till motionerna 326, 1046 och 1047, rörande de värnpliktigas situation.

Förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Franzén refererade ur utskottets betänkande och angav vad vi hade svarat på vpk-motionen 326, där det talas om att de värnpliktiga skall bilda fackförening och ha rätt att förhandla och vidta stridsåtgärder. Jag vill här till protokollet läsa in vad vi verkligen säger och inte bara det stympade citat som herr Franzén angav: "Värnpliktiga har självfallet rätt att bilda föreningar av olika slag, också föreningar som syftar till att tillvarata de värnpliktigas intressen. Sådan organisation kan dock av olika skäl inte

tillerkännas den förhandlingsrätt som gäller för arbetsmarknadens parter.” Sedan påpekar vi också att formerna för de värnpliktigas inflytande f. n. är föremål för en utredning inom värnpliktsinflytandekommittén.

Vad gäller det för olika skäl? Ja, värnplikt är ju ingen anställning. Det är en fråga om utbildning. Ett annat skäl är att värnpliktsutbildning fullgörs på grund av en pliktlag.

När herr Franzén som nästa talare för vpk tagit till orda, hade jag förväntat att herr Franzén också skulle tala om hur han avser att klara minskningen på 2 900 milj. kr., som vpk anser att försvaret skall spara in redan från 1 juli. Jag tror att det är väsentligt att få svar på den frågan.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Per Petersson sade att det inte är fråga om någon anställning. Nej, sannerligen inte. Däremot är det en tvingande nödvändighet.

Det är fråga om en fackförening med förhandlingsrätt och stridsrätt. Även i diskussionerna i mitten av 1960-talet om att befälen skulle få förhandlingsrätt, andra demokratiska rättigheter samt en ökad möjlighet att vidta fackliga åtgärder, framfördes dessa argument. Det skulle rasera det militära systemet, och det skulle inte fungera i utbildningshänseende. Man föreställde sig att det pågick krig varje dag här i landet och att man skulle kunna kringgå tjänstgöringsplikten genom att lägga in någon form av veto. Alla de argument som vi känner igen från den tiden återkommer här.

I mitt inledningsanförande sade jag att meningen inte är att fackföreningen skall vara ett självändamål. Det är inte fråga om någon utvidgning av något nämnds-system, där de värnpliktiga sitter tillsammans med befälen och tycker i olika frågor, vilken färg det skall vara på gardiner eller på toalettpappersrullar osv. på förbandet. Det gäller för de värnpliktiga att få en organisation, som tar vara på deras intressen – också såsom komma ur arbetarklassen.

Per Petersson tog upp pliktlagen. Vad innebär denna lag om allmän värnplikt? Innebär den att de värnpliktiga måste acceptera vilka sociala och ekonomiska förhållanden som helst? Innebär den att de värnpliktiga måste lyda order om tjänstgöring såsom strejkbrytare eller såsom upprätthållare av allmän ordning? De som förnekar de värnpliktigas rätt att vägra i sådana sammanhang, erkänner att de ser militärapparaten såsom ett medel, som vid yttersta behov kan användas också mot det egna folket.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Pliktlagen innebär att de som tjänstgör enligt denna lag är bundna av de bestämmelser som fastställts av Sveriges riksdag.

Sedan, herr Franzén, hur var det med de 2 900 milj. kr. som ni ville spara in från den 1 juli? Kan jag inte få ett svar på den frågan, nödgas jag säga att er motion är demonstrationspolitik och inget inlägg i en seriös debatt om Sveriges försvar.

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Per Peterssons uttryck att vårt alternativ inte är seriöst får naturligtvis stå för honom själv. Vi kräver en minskning av de höga försvarskostnaderna utifrån vetskapen att det finns ett oherrans slöseri inom den militära apparaten. Det kanske var många år sedan herr Petersson gjorde lumpen, men för mig var det inte så länge sedan. Där upplever man hur det slösas med materiel på sådant sätt att om det skulle ske på den civila marknaden så skulle det vara närmast kaos på arbetsplatserna.

Dessa 2,9 miljarder är kanske enligt herr Peterssons uppfattning en hög summa. Men med vetskapen om just slöseriet inom militärapparaten – jag har själv bevittnat hur tonvis med armeringsjärn slängts i vattnet bara därför att de inte skulle få finnas kvar – kan man konstatera att det finns massor med pengar att spara in på den här delen.

Vi har diskuterat frågan om flyg och B3LA osv. Men vi kan gott ställa undan de bevingade farkosterna i hangarerna, så spar vi snabbt in resten av de pengar som behövs.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Jag skall först ta upp de två motioner, 1490 och 1043, som några socialdemokrater har väckt med anledning av kommande försvarsutredningsarbete. Vi påpekar att man i den tidigare försvarsutredningen i sin analys vidgade perspektiven på frågan om orsakerna till konflikter, kriser och krig och beskrev de säkerhetspolitiska målen och metoderna så att de avsåg att i första hand undanröja konflikthanledningarna. Utredningens egen analys av utvecklingen i världen och tänkbara hot mot Sverige borde också ha lett till helt andra avvägningar inom de säkerhetspolitiska instrumenten. Så blev emellertid inte fallet. Något avvägningsresonemang i egentlig bemärkelse – en värdering av alternativ resp. överföringar – på de tre olika nivåerna säkerhetspolitiken, totalförsvaret och det militära försvaret har hittills inte skett inom någon försvarsutredning. Vi har i motion 1490 krävt att en *kommande* säkerhets- eller försvarsutredning skall få till uppgift att göra vägningar mellan olika säkerhetspolitiska instrument och belysa effekterna vid en resursöverföring från försvaret till aktiva förebyggande säkerhetspolitiska åtgärder resp. belysa effekterna av resursöverföring från en totalförsvarsgren till en annan och resursöverföring inom det militära försvaret. Den utredningen skulle också ha till uppgift att granska konsekvenserna av olika grader av en minskning av den svenska militärbudgeten.

Utskottet avstyrker motionen med hänvisning framför allt till regeringens direktiv till den nya försvarskommittén och påpekar att vägningar mellan olika säkerhetspolitiska instrument skall ske under utredningsarbetet, och det hälsar vi naturligtvis med tillfredsställelse. Däremot besvaras inte med ett ord kravet att utredningen skall granska konsekvenserna av olika grader av en minskning av militärbudgeten. Och det vore väl för mycket begärt av en borgerlig riksdagsmajoritet att man skulle kunna tänka sig att ens utreda den möjligheten.

I motion 1043 tas frågan upp om en vidgad försvarsdiskussion. Vi kräver

där att en grupp sakkunniga utanför försvarsetablissemanget skall ingå i den nya utredningen med uppgift att granska allt underlagsmaterial och redovisa sina synpunkter såväl till utredningen som till offentligheten, enligt samma modell som för energikommissionen. I uppgiften skulle ingå att granska innebörd och konsekvenser av alternativa modeller för den säkerhetspolitiska utformningen. Det räcker knappast, enligt vår uppfattning, med en återkommande redovisning av utredningens arbete för att vidga försvarsdebatten, om utredningens material inte är begripligt. Om en öppen debatt i samhället skall bli möjlig krävs inte bara faktaredovisning utan också att analys, underlagskriterier och sakmaterial liksom hotbilder och krigsspel finns tillgängliga på för medborgarna begripligt språk. Detta skulle vara en uppgift för de tidigare nämnda sakkunniga, dvs. kvalificerade personer utanför försvarsanknutna institutioner och försvarsetablissemang. Även denna motion avstyrks av utskottet.

Innan jag går över till dagens heta försvarsdebatt – frågan om upplåsning eller ej till ett nytt flygplansäventyr – vill jag bara betona att jag finner det i motion 429 presenterade programmet i fem punkter för nedrustning vara alldeles utmärkt. Det är med glädje jag noterar socialdemokratins klart uttalade nej till forskning och utveckling för B3LA och mycket stora tveksamhet till alternativet A 20. Redan i försvarsutredningens första betänkande reserverade jag mig mot den tredje versionen av Viggen, A 20, och liksom övriga socialdemokrater i det andra betänkandet sade jag nej till B3LA. Hela försvarsutredningen hade fullgoda skäl att säga nej till B3LA. Kunskap fanns nämligen redan då om vad B3LA skulle leda till i fråga om kostnader – minst 300 miljoner per år ytterligare under denna försvarsperiod ovanpå det s. k. B-alternativet från ÖB. Försvarsutredningen var självfallet väl informerad om de olika flygplanssystemen ur teknisk synvinkel. Utredningen hade då också kunskap om kostnaderna för A 20. Utredningen hade själv i två olika arbeten granskat den fortsatta flygplansutvecklingen. Vi fann bl. a. att en samhällsekonomisk analys av de olika anskaffningsformerna visade att det inte fanns några långsiktiga samhällsekonomiska skäl för en inhemsk militär flygindustri. Tvärtom kunde den genom en sannolik framtida konkurrensnackdel i förhållande till omvärldens flygindustri – här hade vi material från mycket sakkunnigt håll till vårt förfogande – utgöra en tung samhällsekonomisk belastning. Detta har sedan också bekräftats. De resurser som nu utnyttjas inom flygindustrin – teknologisk kunskap, systemsammanhållande kompetens, välutbildad arbetskraft, anläggningar m. m. – kunde med samhällsekonomisk fördel användas inom andra samhällssektorer.

Den samhällsekonomiska utredningen visade vidare att de kortsiktiga omställningsproblemen vid en avveckling av inhemsk flygindustri beträffande sysselsättning, regional ekonomi, bytesbalans m. m. är väsentligt mindre betydelsefulla än man tidigare befarat. Omställningsproblemen ansågs hanterbara just genom den relativt långa planeringstid man haft till förfogande.

De borgerliga ledamöterna i utredningen hade således tillräckliga

kunskaper för att säga nej till B3LA redan 1977 men valde att krypa ur bekymret med att höja försvarsramen ytterligare och i stället låta den borgerliga regeringen söka pressa Saab till ett bättre pris. Resultatet blev den beryktade B3LA-beredningen och dess rapport, som verkligen är läsvärd – såväl på som mellan raderna. Slutsatsen om B3LA är helt klar – ytterligare minst 350 milj. kr. per år. Om A 20 visade B3LA-beredningen fram nya siffror. Även A 20 skulle bli väsentligt dyrare än vad försvarsutredningen fått uppgift om bara några månader tidigare. Ytterligare 100 milj. kr. per år skulle A 20 kräva under den innevarande försvarsperioden.

B3LA-beredningen säger bl. a. om kostnaderna, och jag refererar här till s. 43 i utredningens betänkande, att offerter bara finns för vissa delar av utvecklingsarbetet. För B3LA och en av versionerna av A 20 är drygt hälften av utvecklingskostnaderna offererade. Resten av beräkningarna faller tillbaka på uppskattningar. "För serietillverkningen av samtliga flygplan gäller att endast uppskattningar föreligger. Ungefär 2/3 av dessa har gjorts av industrin och resten av FMV."

Hittills har, såvitt jag vet, inget flygplan eller flygplanssystem kommit att stanna vid en beräknad kostnad, utan de slutsummor i anskaffning som redovisas av B3LA-beredningen för olika flygplansfamiljer om ca 25 miljarder kronor kommer med all sannolikhet att vida utökas. Det kanske är på sin plats att riksdagens ledamöter har klart för sig att man inte bara låser sig för 310 miljoner nu utan ger ordentligt på hand för många tiotals miljarder kronor, som i sista hand de svenska skattebetalarna skall betala.

In i debattens sista minut har också chefen för flygstaben kastat argumentet att om vi säger nej till B3LA mister vi en betydelsefull exportchans. Man är benägen att säga: "Skomakare, bliv vid din läst." Vad gör chefen för flygstaben egentligen? När blev han försäljningschef för Saab? I sak har emellertid Hans Neij fel. Att det skulle finnas en exportchans för B3LA förefaller minst sagt förunderligt. Eurofighter-affären, dvs. försöken att försälja Viggen, misslyckades trots att offerten i realiteten löd: Köp två Viggen och betala för en. Vem skulle betala det andra planet? Jo, de svenska skattebetalarna. Därtill erbjöd man 18 000 kompensationsjobb. Köparens marknad råder på flygsidan. Det här vet den förra försvarsutredningens ledamöter. Vi hade det väl belagt i det utredningsmaterial vi hade till förfogande.

Sysselsättningen har ofta använts som ett argument för fortsatt flygplansutveckling – så också i debatten i dag. Försvarsutredningen fann i sitt material att omställningsproblemen var hanterbara också ur sysselsättningssynpunkt. Riksdagen har under flera år diskuterat och sedan 1976 begärt att samhället skall delta i en alternativ planering för försvarsindustrin. Detta krav bifölls i februari månad 1976. Såvitt jag vet har ingenting gjorts för långsiktig samordnad planering för alternativt utnyttjande av försvarsindustrins resurser som riksdagen då krävde. I förra veckan beslöt en enig riksdag att av regeringen begära en utredning om hur en sådan planering skall gå till, kostnadsfördelning, ansvarsfördelning m. m.

Det ansvar som samhället har för att människor har jobb gäller självfallet

också de försvarsindustrianställda. Men det är ändå på sin plats att nämna att B3LA-projektet framför allt är en sysselsättningsplan för utvecklingsenheten på Saab, dvs. tjänstemän och forskare som snabbt måste ha ett avancerat projekt. I dag finns ca 2 500 LO-anställda på Saab och enligt uppgift ca 3 800 tjänstemän. För att hålla en produktionskedja i gång krävs mellan 1 300 och 1 500 på LO-sidan på Saab. B3LA-projektet beräknas enligt uppgift som jag har fått i dag kräva mindre än 500 LO-anställda. Det är alltså inte så att B3LA-projektets genomförande – till enorma summor för svenska skattebetalare – skulle på något sätt garantera de LO-anställda jobb i framtiden. Med rätta kräver de därför sedan många år att företaget tar fram alternativa produkter och att ett produktutvecklingscenter startas i Linköping. Detta har företaget visat mycket litet intresse för. Saabs intresse för annan produktion vaknar först den dag politikerna gör klart för industrins företrädare att det inte blir fler beställningar.

Ju längre politikerna dröjer med sitt besked desto säkrare känner sig industrin om att på nytt lyckas låsa upp besluten i den riktning de önskar. Alldeles klart för riksdagens ledamöter efter denna debatt i dag är emellertid att B3LA inte kan byggas utan väsentliga höjningar av försvarsramen – såväl vår nuvarande som kommande ÖB har klargjort detta. Vi vet också att den moderate försvarsministern vill anpassa försvarsramen efter vad han kallar verkliga behov, dvs. att höja försvarskostnaderna, att han i dag har deklarerat att det i dagens situation ej går att höja försvarsramen och att därför regeringen valt att skjuta B3LA-beslutet framför sig. Det är med oro man ställer frågan: Vad vill regeringen egentligen? När skall försvarsramen höjas ytterligare? När är ni beredda att *öppet* deklarerera hela regeringens verkliga inställning i stället för att gömma er bakom ordet handlingsfrihet? För er handlingsfrihet är uppenbarligen bara en handlingsfrihet *för B3LA, för Saab och för höjning av försvarskostnaderna.*

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara för klarhetens skull upplysa kammaren om, vilket inte klart framgick av Maj Britt Theorins anförande, att det är ett enigt försvarsutskott – alltså även socialdemokraterna – som står bakom avstyrrandet av hennes två motioner 1043 och 1450.

Maj Britt Theorin har gjort sig till tolk för önskan att avskaffa svensk flygindustri. Jag vill inte tro att hon då talar för hela sitt partis räkning.

Vad sedan gäller diskussionen om B3LA vet jag att min partivän Per-Olof Strindberg kommer tillbaka till den frågan.

MAJ BRITT THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har talat om det som debatten i dag rör, nämligen om vi skall låsa ytterligare pengar för utveckling av ett nytt flygplansäventyr eller ej. Jag har försökt klargöra fakta, som Per Petersson väl känner från försvarsutredningen men som han behagar gömma och inte ta fram i debatten.

Såväl kostnaderna för som konsekvenserna av B3LA kände den förra försvarsutredningen väl till. Vi diskuterade i försvarsutredningen olika

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

alternativ. Själv reserverade jag mig emot såväl B3LA som A 20, och motiven till detta klargjordes i min reservation: dels har vi inte behov av dessa två plan, dels har vi inte resurser att utveckla dem.

När det gäller B3LA är socialdemokratin, som Per Petersson väl känner till, helt enig. När det gäller A 20 vill jag säga att jag i dag med glädje har kunnat konstatera en mycket stor tveksamhet hos hela socialdemokratin mot A 20-projektet med den kostnadsutveckling som detta visar.

Per Petersson vet också att det har diskuterats olika alternativ, såväl köp som licenstillverkning. I min reservation till försvarsutredningen har jag också redogjort för dem som tänkbara alternativ för framtiden. Men det är viktigt att vi i dag talar om vilka konsekvenser från kostnadssynpunkt och sysselsättningssynpunkt som beslutet nu innebär. Det är vårt ansvar här i riksdagen att säga ifrån när vi – av ekonomiska och andra skäl – inte längre kan följa industrins önskemål. Det faller också på vårt ansvar att ta konsekvenserna och tillsammans med industrin planera för en annan produktion. Detta har riksdagen vid två tillfällen fattat beslut om, dels 1976, dels i förra veckan. Det är den borgerliga regeringens sak att följa riksdagens beslut.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Maj Britt Theorin åberopar det kunnande hon har inhämtat genom sitt ledamotskap av förra försvarsutredningen. Det var ju fler än Maj Britt Theorin som satt med i den utredningen. Vi fick alla i utredningen – jag tror inte att vi var närvarande vid försvarsutredningens sammanträden i mindre utsträckning än Maj Britt Theorin – viss information. Det ledde oss fram till olika ställningstaganden. Maj Britt Theorin hamnade på en helt egen linje i en reservation. Hon fullföljde den i motioner till riksdagen, som också blev behandlade i vederbörlig ordning. När riksdagen fattade beslut om Maj Britt Theorins motioner, byggda på hennes reservation, fick hon stöd för sina förslag här i kammaren enbart av vpk.

MAJ BRITT THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Om vi nu skall tala om vad vi lärde oss i utredningen, Per Petersson, så vill jag säga att vi lärde oss såväl vad kostnaderna skulle bli för dessa två plan som vilka konsekvenserna skulle bli för de svenska skattebetalarna. Ni valde att gå ur det bekymret genom att inte företa den höjning av försvarsramen som var nödvändig om den skulle kunna rymma B3LA, som ni ville ha med. De övriga socialdemokraterna i utredningen sade då ja till A 20, som kunde rymmas inom den kostnadsram man då beräknade; 50,5 miljarder för 5 år.

I dag har jag kunnat konstatera i debatten – och också efter att ha läst B3LA-beredningens rapport från i höstas – att kostnaderna för A 20 skjuter i höjden. Socialdemokratiska företrädare har här i riksdagen i dag sagt att man mot bakgrund av denna kostnadsutveckling är mycket tveksam till A 20 och att det finns olika andra alternativ att titta på. Även om jag för ett år sedan inte fick stöd av socialdemokratin i sin helhet beträffande nej till A 20 så tror jag,

efter att ha lyssnat på debatten i dag, att när vi är redo att gå till beslut i flygplansfrågan när den nya utredningen är klar med sitt arbete, så är vi helt eniga på den här punkten.

Jag har i reservation till försvarsutredningen redovisat skälen varför jag ansåg att det inte var nödvändigt med en tredje utveckling av Viggen. Vi har där haft olika bedömningar, men det är möjligt att vi i slutändan hamnar på samma ståndpunkt, och det hälsar jag naturligtvis med tillfredsställelse.

Det viktigaste är emellertid att riksdagen är medveten om vilka beslut den i dag fattar. I dag låser man upp ytterligare 300 miljoner till industrin – 300 miljoner som industrin kommer att använda som utpressning på politikerna när slutligt beslut så småningom skall fattas. Denna kunskap bör riksdagens ledamöter ha och kunskapen om vad som ligger i förlängningen, nämligen många tiotals miljarder kronor för ett nytt flygplansäventyr. Det är det socialdemokratin säger nej till.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Under den senaste tiden har vi här i kammaren fattat en rad beslut som rört villkoren för landets pensionärer, barnfamiljer, handikappade och andra utsatta grupper. Inför många av dessa beslut har regeringens företrädare hävdats, att visst skulle en förbättring för den ena eller den andra av dessa grupper ha varit befogad och önskvärd, men vi måste ta hänsyn till de ekonomiska realiteterna. Man har sagt att landets ekonomiska situation är sådan att vi måste acceptera att svångremmen dras åt.

Det har också sagts att vi måste acceptera att den offentliga sektorn hålls igen. Den offentliga sektorn har i det sammanhanget varit sjukvård, långtidsvård, barnomsorg, det kulturella utbudet och andra samhällsrelaterade verksamheter som kan bidra till att göra tillvaron bättre för de vanliga människorna i samhället.

Men till den offentliga sektorn räknas definitivt inte den militära apparaten. Den behöver inte ta hänsyn till att landets ekonomi är ansträngd. Hit skall miljonerna fortsätta att rulla i en ständig ström. För generaler och rustningsindustri existerar inte vare sig dåliga tider eller ansträngd samhällsekonomi. Detta land skall fortsätta att tävla om att hålla en bronsplats i den militära rustningsligan, avseende rustningsutgifter per capita. Endast USA och Israel anser sig ha råd och behov av större satsningar på krigsmaskineriet. Och då skall märkas att vi är ett neutralt land, som trots att neutraliteten genom åren då och då har naggats i kanten ändå rönar uppskattning och internationellt erkännande.

Detta förhållande, att vi rönar uppskattning för vår neutralitetspolitik och att Sverige i olika internationella sammanhang ställt förslag i syfte att bidra till avspänning och begränsningar av kapprustningen, både förpliktar och ger oss speciella möjligheter att spela en betydelsefull roll för att åstadkomma nödvändiga steg mot en avrustning. Men för detta krävs att Sverige verkligen följer upp sina internationella framstötter med praktiska handlingar, som visar att vi menar allvar med vårt tal om behovet av avspänning och nedrustning. I sådan riktning pekar inte det förhållandet att vi ger militärstrategerna resurser

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

att fortsätta leka militär stormakt.

Vi kommunister betraktar den svenska neutralitets- och icke-allianspolitiken som ett viktigt bidrag i den internationella fredspolitiken. Vi ser det som vår uppgift att skydda och förstärka dessa inslag, men vi anser det också vara vår plikt att fästa uppmärksamhet på åtgärder som bidrar till att försvaga vår internationella situation, och hit hör utan tvekan vårt lands otroligt höga militärutgifter.

Det förhållandet att Sveriges krigsmakt står i beroendeförhållande till Natomakterna för sin materielförsörjning utgör ett annat negativt inslag. Från vår sida bedömer vi f. n. den internationella utvecklingen positivt. Helsingforskonferensen utgjorde ett viktigt steg i strävan att reglera relationerna mellan folken i vår del av världen.

FN:s extra nedrustningssession i maj i år kan bli ett annat viktigt bidrag i strävan efter att skapa säkerhet för alla folk. Dessa initiativ kan följas upp med konkreta åtgärder från svensk sida, t. ex. att vi ansluter oss till det finska förslaget om en kärnvapenfri zon i Norden. Detta är enligt vår uppfattning bättre för Sveriges folk och den internationella avspänningen än den militära stormaktsleken.

Vi ser också ett klart samband mellan kampen för avspänning och fredlig samexistens och social och ekonomisk utveckling. Men vi vet också att det i världen finns krafter vilkas strävan inte går i denna riktning. De stora rustningsindustrierna, som gör enorma vinster på fortsatt kapprustning, fasar vid varje tecken på avspänning i vår värld.

Nyligen kunde vi läsa att svenska industrier på licens sålde vapen till länder och användningsområden som för svensk opinion var helt oacceptabla. Företagens argument för denna handel var att det svenska försvarets vapeninköp skulle bli avsevärt dyrare, därest de inte fick möjligheter att fortsätta att handla på det sättet. Det svenska försvarets inköp fick alltså tjäna som ursäkt för denna oacceptabla verksamhet.

Herr talman! Vi har i vår motion 289 uttalat oss för en helt ny försvarsordning, som bygger på neutralitetens och folkförsvarets principer och på en nedskärning av de svenska rustningsutgifterna med 50 %.

Vi anser att det är tid att göra upp med illusionen att Sverige genom en enorm satsning på krigsmakten skulle kunna avskräcka en stormakt från att anfälla vårt land. Låt mig här anknyta till de inlägg som i den här debatten har gjorts av herrar Krönmark, Aulin och Per Petersson, samtliga naturligtvis moderater. De har gång på gång stått upp och hävdat att det gäller för vårt land att skapa ett sådant försvar att det avskräcker stormakter från att angripa oss. Herr Krönmark gick till och med så långt att han sade att han ute i världen fått bekräftat att man uppskattade att vi skulle kunna tjänstgöra som en trovärdig sköld mellan de två stormakterna och att det svenska försvaret skulle bidra till avspänning i vår del av Europa.

Jag kan väl tänka mig att det finns statschefer som sagt att de uppskattar svensk neutralitetspolitik och att den är ett viktigt bidrag till att skapa avspänning i Europa. Men att det skulle finnas någon ansvarig som säger att det tjänar avspänningen och bidrar till att stoppa kapprustningen att vi deltar i

den militära kapprustningen är för mig helt obegripligt, och det kan säkerligen inte heller vara riktigt. Men att svensk neutralitetspolitik röner uppmärksamhet, även i Sovjetunionen, är helt klart. Det är också en helt berättigad uppmärksamhet och uppskattning som vi i det avseendet röner.

Avspänningens tankar måste naturligtvis tillföras brännbart stoff. Hur handlar då herrar Per Petersson och Krönmark i dessa frågor? Per Petersson har agerat med en viss framgång och faktiskt lyckats förhindra ett bilföretag att förlägga sin verksamhet till Luleå. Herr Petersson är tydligen helt okunnig om att nästan samtliga världens stora bilföretag har etablerat sig här och att transnationella företag köpt upp hela sektorer av det här landet. Men om en sovjetisk bilfirma vill ha en anläggning i Luleå, ryggar Per Petersson märkbart och tror att det äventyrar vår nationella säkerhet.

Herr Krönmark pekar på att utvecklingen i Murmansk är sådan att det finns anledning för oss att höja ett varnande finger och ytterligare skärpa vår försvarsberedskap. Men herr Krönmark säger inte ett ord om att vi omges av NATO-stater och att NATO i princip har belagt hela Europa med kärnvapenspetsar riktade mot de socialistiska staterna. Men det tycks inte vara intressant i sammanhanget. På det sättet får man en ensidighet i argumentationen som inte bidrar till att skapa vare sig avrustning eller möjligheter till avspänning i vår värld.

Jag menar alltså att den målsättning som har antagits, att vi skulle kunna tjänstgöra som något slags sköld mellan dessa två stormakter, är orimlig. Och den blir mer orimlig när vårt försvar är uppbyggt på exakt samma sätt som en eventuellt anfallande stormakt har byggt upp sitt försvar.

Internationella erfarenheter, t. ex. från Vietnam, visar att en liten nation genom att avstå från ett dyrt skalförsvar med dyrbara vapenbärare, stridsvagnar och flygplan, och i stället välja folkförsvaret utrustat med lättare vapen, inte bara kan göra livet surt för fienden utan även slutligen utgå som segrare.

Jag vill åter betona att vår uppfattning är att de stora insatserna när det gäller att skapa trygghet och säkerhet för vårt lands folk måste ligga i att bekämpa inflationen och bidra till ekonomisk och social utveckling både här hemma och i vår omvärld.

Detta synsätt står i skarp kontrast till exempelvis Sir Peter Hill-Nortons vid NATO:s militärkommitté, som vädjar till de små NATO-länderna att dessa trots den ekonomiska krisen skall upprätthålla höga militärutgifter. Han säger: "Om vi inte är beredda att även under ekonomiskt svåra tider betala för vårt starka konventionella försvar, ruineras vår försvarspotential i den grad att användandet av kärnvapen på ett tidigt stadium blir vår enda möjlighet att upprätthålla fiendens respekt och rädsla för oss."

För NATO:s militärkretsar är alternativen alltså fortsatt kapprustning eller kärnvapenkrig. Det är dessa teorier som leder till att världens militärutgifter nu utgör 388 miljarder dollar eller nästan 1 900 miljarder kronor per år – och vårt land bidrar i den leken med över 14 miljarder kronor, vilket betyder att vi nu nästan lägger 500 kr. per sekund till den militära rustningsindustrin.

Samtidigt vet vi att miljontals människor går arbetslösa och bostadslösa, att

hundratals miljoner är undernärda eller håller på att dö av svält. Dessa militärutgifter förekommer i en värld, där antalet analfabeter i absoluta tal stiger och där tusentals barn varje år blir blinda av trakom eller vitaminbrist.

Det är denna bakgrund – samt det förhållandet att den militärtekniska utvecklingen nått ett sådant stadium – som gör att ett nytt krig skulle få så katastrofala följder. Det enda skydd som kan skapas är att se till att freden får bestå. Det utgör också det bärande motivet för vår motion.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 289, vilken går ut på att riksdagen uttalar sig för en ny försvarsordning och en minskning av militärutgifterna i vårt land med 50 %. Låt mig också få yrka bifall till motionen 533, som innehåller förslag till höjda dagessättningar och uttryckningsbidrag till de värnpliktiga.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Låt mig bara få göra ett par kommentarer till några påståenden som har gjorts här i dag.

Det har talats om de enorma satsningar som vi i Sverige gör på det militära försvarets område. Man räknar då gärna i kostnad per capita. Jag kan inte finna annat än att det är ett helt orimligt sätt att räkna när man bedömer ett lands behov av försvar. Jag vill bara erinra om att 1977 års försvarsbeslut med den penningvärdeförsämring vi har haft sedan dess innebär en urholkning av det militära försvaret.

Jag vill erinra om ytterligare tre viktiga saker, som man bör ha i minnet när man beräknar försvarskostnader. Sverige är ett alliansfritt land syftande till neutralitet i krig. Vi är alltså helt hänvisade till våra egna försvarskrafter för bevarande av fred och frihet. Sverige har långa gränser och Sverige har en stor geografisk yta att försvara. Det är tre faktorer som man måste ta hänsyn till när man bedömer försvarskostnaderna.

Ett annat mycket populärt påstående, som har gjorts här i dag, är att det är ett oherrans slöseri i försvaret. De som kommer med detta påstående tycks vara helt omedvetna om att det inte finns någon gren av den svenska statsförvaltningen som i lika hög grad som försvaret är utsatt för rationaliseringar, både på enskilda förband och när det gäller fredsorganisationen som helhet. Jag tycker att man bör ha det klart för sig.

Försvarsministern beklagade tidigare i dag att försvarsdebatten i så stor utsträckning har dominerats av diskussionen om B3LA. Jag delar den uppfattningen. Men genom tidningar och massmedia har vi inför dagens försvarsdebatt upplysts om att politiker och framstående militära talesmän hävdade att Sverige inte har råd med flygplanet B3LA. Såvitt jag förstår tolkar rubrikerna bl. a. de militära talesmännen helt fel, ty vad som emellanåt är sagt från militärt håll är närmast att B3LA inte rymms inom de ekonomiska ramar som nu gäller för försvaret. Och det är ju faktiskt något helt annat.

De socialdemokratiska ledamöterna i försvarsutskottet anför i sin till betänkande nr 19 fogade reservation liknande tankegångar. De kräver att alla arbeten på projektet B3LA skall avbrytas. De kräver detta utan att närmare

analysera konsekvenserna – vare sig för säkerhets- och försvarspolitiken eller för de anställda inom flygindustrins utvecklingsavdelning. Reservanterna har dessliques så bråttom, att de inte vill avvakta resultatet av det kommitéarbete som pågår för att utreda de samhällsekonomiska, säkerhetspolitiska och industripolitiska konsekvenserna av att B3LA inte skulle utvecklas. Detta är onekligen ett förvånansvärt sätt att behandla en mycket viktig fråga.

Vi får inte glömma varför vi här i Sverige skaffade oss en inhemsk flygindustri. Jag vill mot bakgrund av detta citera ett par rader ur propositionen 149 år 1938. Där erinras bl. a. om 1936 års försvarsbeslut, som innebar att "anskaffning av materiel borde ordnas på sådant sätt, att därigenom möjliggjordes och underlättades utvecklingen av en för vår försvarsberedskap nödvändig inhemsk flygmaterielindustri". Detta fick dock enligt propositionen inte utgöra något hinder för att i avvaktan på denna uppbyggnad anskaffa materiel från utlandet.

Ja, detta var ett 40 år gammalt citat – en erinran om det betydelsefulla beslut som riksdagen i enighet fattade om utveckling av en svensk flygindustri. Man insåg då att detta var nödvändigt från säkerhetspolitisk synpunkt. Denna uppfattning visade sig vara helt riktig, bl. a. när vi under beredskapsåren – i väntan på att den svenska flygindustrin skulle få erforderlig kapacitet – förgäves försökte köpa för det svenska flygvapnet lämpade plan utifrån. Skall vi verkligen riskera att i framtiden eventuellt komma i samma situation? Vi gör det, om vi nu bifaller den socialdemokratiska reservationen.

Vi förfogar i dag över en inhemsk flygindustri, som vi vet ligger på toppnivå – även internationellt sett. Saab-Scania's flygdivision har försett och förser det svenska flygvapnet med flygvapensystem av hög klass, direkt anpassade till det svenska försvarets behov. Att i dag bifalla den socialdemokratiska reservationen skulle innebära att vi på kort tid raserade en avancerad utvecklingsindustri, att vi ställde ett stort antal forskare och tekniker utan arbete och att vi i ett längre perspektiv tog avsevärda säkerhetspolitiska risker.

Kostnadsutvecklingen när det gäller vissa avancerade vapensystem är givetvis oroande, men det är utan tvivel lättare att ha grepp över den om tillverkningen sker inom landet. Våra grannländer Norge och Danmark har fått känna av detta. Kostnadsutvecklingen för flygplanet F 16 har varit mycket kraftig, men detta till trots har exempelvis den norska försvarskommissionen i stort sett varit enig om nödvändigheten av att denna anskaffning fortsätter i kombination med avancerade raketvapen.

Åke Gustavsson talade tidigare om att vi "kastar ut" – han använde flera gånger det uttrycket – pengar på B3LA och blandade så in dagens besvärliga ekonomiska situation. Ja, visst är samhällsekonomin i dag besvärlig. Men de långsiktiga säkerhetspolitiska bedömningarna måste ändå ha en avgörande betydelse för de försvarsbeslut som vi nu är beredda att fatta. En utgift för anskaffning av flygplan från svensk industri ger dessutom återbäring till samhället och får positiva effekter på industriutvecklingen i övrigt.

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Låt mig ett ögonblick lämna den säkerhetspolitiska aspekten när det gäller Saab-Scanias flygdivision och erinra om att vi i dag befinner oss i ett läge med svåra omställningsproblem i svensk industri. Forskning och utveckling behövs på olika områden, inte minst där det finns högt teknologiskt kunnande. Detta är en verklig livsfråga, inte minst för svensk exportindustri.

Jag skall inte trötta kammaren med att erinra om vad flygindustrin betytt på detta område. Låt mig bara hänvisa till utvecklingen av produkter inom bilindustrin, på data- och elektronikområdet, när det gäller medicinsk teknik, på det submarina området, i fråga om vindkraftsutveckling etc.

Det talas så ofta om övergång till civil produktion, bl. a. på Saab-Scanias flygdivision – fru Theorin var också inne på det. En sådan inriktning kan inom överskådlig framtid inte bli en ersättning för byggande av flygplan – den kan endast bli ett komplement. Sådant arbete pågår också, och inte minst värdefullt vore det om företaget i ökad utsträckning kunde medverka i byggande av civila flygplan. Glädjande nog ser det ut som om en sådan utveckling skulle kunna bli möjlig.

När det gäller exportmöjligheterna har det varit vissa svårigheter – vi kan ju ta århundradets vapenaffär, Eurofightern – men med B3LA:s betydligt lägre driftkostnader jämfört med Viggen kan jag inte se annat än att förutsättningarna för export borde vara betydande. Jag vill också erinra om att Saab-Scanias flygdivision ändå har levererat flygplan till flera länder till betydande belopp.

Min slutsats, herr talman, kan bara bli en: Sverige har vare sig av säkerhetspolitiska eller industripolitiska skäl råd att avstå från att satsa de pengar som behövs för utvecklingen av B3LA. Det vore orimligt att avstå från detta samtidigt som vi går in med miljardbelopp för att klara sysselsättningen inom branscher där det tyvärr i vissa fall finns föga hopp om utveckling.

Jag yrkar bifall till försvarsutskottets hemställan.

ROLF HAGEL (apk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strindberg säger att man kan inte räkna militärutgifterna per capita. Han pekar på att Sverige är ett neutralt land som inte tillhör någon militärallians och att vi alltså helt måste lita till vår egen förmåga att försvara oss. Herr Strindberg säger vidare att vårt land har långa gränser, vilket alltså skulle ådra oss stora försvarskostnader.

Ja, om man har som utgångspunkt att vårt land skall skapa ett försvar av sådan storlek att det avskräcker stormakterna från att vid behov vandra in i landet, då tror jag inte att de rustningsutgifter vi i dag anslår räcker till. Vi måste antagligen tre-, fyr- eller femdubbla dem för att åstadkomma en sådan försvarsapparat att den kunde avskräcka en stormakt. Nu har jag inte den uppfattningen att vår målsättning skall vara att avskräcka en stormakt genom en våldsam rustningsapparat, utan jag tror att det är viktigare för ett land som vårt att ägna större delen av vår aktivitet till att ta politiska initiativ som bidrar till avspänning.

Självklart måste ett land som förklarat sig vara neutralt också ha

möjligheter att så att säga förhindra kränkningar av landets gränser, men det är inte den typen av försvar som Sverige har byggt upp. Enligt vår uppfattning bör vi alltså i princip kunna skära ner större delen av vårt flyg och vår flotta och också större delen av vårt artilleri för att skapa ett folkförsvar som är beväpnat med handvapen, efter de erfarenheter man har kunnat göra internationellt.

Vårt land är faktiskt inte det enda landet i världen som deklarerat sin neutralitet. Det finns också andra länder som har gjort det och som visat att det är förenligt med en neutralitetsförklaring att hålla väsentligt lägre militärkostnader. Jag kan peka på Schweiz och Österrike.

Sedan ett par ord om att mäta per capita. Jag tycker att det är alldeles utmärkt att mäta militärutgifterna på det sättet. Det visar nämligen människorna här i landet vad vi får betala per huvud för att generalerna skall fortsätta att leka militär stormakt.

PER-OLOF STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på någon längre debatt om hurudant försvar vi skall ha. Men jag tror att alla som ägnar sig åt försvarsfrågan och alla som över huvud taget har satt sig in i vad det innebär att ett land blir ockuperat är eniga om att vad vi i första hand skall se till är att någon fiende inte kommer hit. Skulle en fiende närma sig, så behövs det framför allt vapen för ett invasionsförsvar. Då räcker det inte, herr Hagel, med vare sig hagel eller handvapen.

ROLF HAGEL (apk) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar uppfattningen att vi skall se till att inte någon fiende kommer hit. Men jag delar inte uppfattningen att det är möjligt att göra det genom att köpa fler och större flygplan och kanoner, utan det måste ske genom politiska initiativ. Det tycker jag är en bättre variant. Det bidrar dessutom till att skapa avspänning i en värld som kännetecknas av ökad kapprustning med allt större utgifter för både vårt land och andra länder, som befinner sig i en betydligt sämre ekonomisk situation.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag skall helt kort ta upp en vpk-motion som behandlas i försvarsutskottets betänkande nr 19 och som gäller den militära underrättelsetjänsten och dess organisation.

Vi har från vänsterpartiet kommunisternas sida sagt att vi kan acceptera att det finns organ som samlar in och systematiserar underrättelser om militära förhållanden och annat som kan vara av betydelse för vår säkerhets- och försvarspolitik. Vad vi vänder oss emot är att detta görs till en uteslutande militär angelägenhet. Jag skall inte ånyo gå in på IB-affären, men spåren från den förskräcker onekligen, och även om en skärpning av kontrollen har skett, så förefaller mycket av denna skärpning mer vara en vacker fasad utåt och inte en grundläggande förändring.

Vpk:s krav på en civil underrättelseorganisation direkt underställd

försvarsdepartementet är fortfarande lika aktuellt, bl. a. därför att en sådan ordning skulle möjliggöra en bättre insyn men också därför att den kan bidra till att förhindra att underrättelsetjänsten fungerar som en stat i staten. Traditionellt har det ju alltid varit så att militärapparaten lierat sig med högerkrafterna såväl inom som utom landet. Därför kräver vi också en parlamentariskt tillsatt nämnd som skall granska verksamheten och inte som nu en nämnd som tillsätts av regeringen.

Herr talman! Det är en gammaldags förlegad föreställning att underrättelsetjänsten bara skall skötas av militärer. Jag vill därför yrka bifall till vår motion 686. Om inte våra krav på en förändring av underrättelsetjänsten bifalls är jag inte heller beredd att tillstyrka det belopp på över 52 milj. kr. som föreslås bli anslaget enligt propositionen utan yrkar avslag på den delen.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Under större delen av dagen har ju här också diskuterats det kontroversiella avsnitt i försvarsbudgeten som inrymmer frågan om anslag till utvecklingsarbete för det s. k. B3LA-projektet.

Vårt parti har i en motion, väckt redan under den allmänna motionstiden, föreslagit att riksdagen skall säga nej till B3LA och besluta att all vidare utredning och forskning kring detta projekt avbryts. I motioner väckta av socialdemokraterna och vpk är innebörden densamma. Allt talar för att man måste slå till bromsarna nu. I annat fall kommer svenska folket att dyrt få betala en väl saltad nota så småningom. I stället för att garantera en handlingsfrihet avser det militärindustriella komplexet att binda riksdagen till händer och fötter, så att man slutligen står inför ett fullbordat faktum.

Det var så det gick till med Viggen. Det visade sig ju att inte ens försvarsutskottets ordförande visste hur långt man hade gått innan det var för sent att backa ut.

I utskottets skrivning heter det nu bl. a.:

”Utskottet har liksom regeringen inte möjlighet att bedöma om det statsfinansiella läget kan komma att medge ett positivt beslut beträffande B3LA.”

Ja, det var märkvärdigt. I alla andra sammanhang – när det gäller viktiga sociala reformer, förbättrad sjukvård, barnomsorg, bostadspolitik – råder det aldrig någon tvekan i regeringskretsen. Då är man fullständigt klar över bedömningen. Då har man möjlighet att fastställa att det statsfinansiella läget är dåligt, och då finns det aldrig utrymme.

När budgetpropositionen lades fram i januari hade man klart för sig att det var så illa ställt att man måste pruta bort 10 milj. kr. som tidigare hade anslagits för att ge småbarnen kostnadsfria vitamindroppar för att undvika rakitis. Och när vi för ett par veckor sedan diskuterade åtgärder för att trygga sysselsättningen för gruvarbetarna i malmfälten, var Per Petersson med om att pruta bort 100 miljoner av de 300 som de fackliga organisationerna hade begärt för att man skulle slippa avsked och permitteringar i hans egen valkrets.

Ja, sådana gånger firar den borgerliga sparsamheten sina verkliga triumfer.

Man kan ta barnens vitamindroppar och riskera deras hälsa för att tillfredsställa Wallenbergimperiet och generalerna när de drömmer om Sverige som en flygmilitär stormakt, ty så fungerar det ju i realiteten. Det man satsar på en orimligt dyr militärapparat och svindyra flygplansprojekt måste med nödvändighet gå ut över någonting annat och nödvändigare.

B3LA är ett svindlande dyrt projekt. Planen kommer att kosta 58 milj. kr. per styck. Pressar man igenom projektet som militaristerna nu vill, kommer det så småningom att handla om 20 miljarder kronor.

Detta är ohyggligt mycket pengar och ofattbart för en vanlig Medel-svensson som har svårt att få resurserna att räcka till hyran och maten och möjligen en flaska Koskenkorva på lördag.

Men det är ju för att få pengar till en militärbudget som ligger i världstoppen som man måste belägga varje bit falukorv, varje limpa och varje liter mjölk med en särskild skatt.

Nu diskuterar vi alltså B3LA här i kammaren. Släpper vi loss den anden ur flaskan, blir det ännu värre. Också de pengarna skall ju tas ur de vanliga löntagarnas fickor – som i alla andra sammanhang.

Men nu sägs det att det inte handlar om några miljarder utan om bara några hundratals miljoner och att det gäller forsknings- och utvecklingsarbete för att man skall få behålla handlingsfriheten beträffande bl. a. projektet B3LA.

Det där kan ju låta lugnande. Några hundra miljoner i stället för 20 eller 25 miljarder. Men ingen bör låta lura sig. Så lät det ju också den gången det gällde Viggen, som smögs på det svenska folket med fagert tal och utstuderat mygel. Med tal om att bevara handlingsfriheten tänker man upprepa den bravaden.

I tidningen Ny Teknik av den 19 januari 1978, som kom under mina ögon, har man intervjuat projektledaren för B3LA-projektet, en ledande tjänsteman på Saab. Han är helt säker på att det här skall gå som smort. Så här säger han:

”Regeringen skjuter beslutet om B3LA ytterligare ett år framför sig. SAAB kommer att utnyttja den korta fristen till att ge planet dess slutliga form och dessutom presentera det så smakligt som möjligt för de politiska partierna.

Industrin får 300 miljoner för utvecklingsarbetet fram till sommaren 1979. Knappt hälften går till SAAB. Resten går bl. a. till Volvo flygmotor. Dessutom förväntas industrin satsa 100 miljoner.

Genom att skjuta på beslutet ännu ett år framöver blir projektet allt svårare att avbryta trots att Palme lovat stoppa B3LA om socialdemokraterna kommer till makten i nästa val.

Jag är personligen övertygad om att planet kommer att flyga en dag.”

Så säger alltså denna ledande tjänsteman vid Saab, och detta är naturligtvis också uträkningen. Den s. k. handlingsfriheten är ett led i en väl genomtänkt plan för ett utsagningsprojekt som omfattar över 20 miljarder kronor. Klarare än i den citerade intervjun kan det egentligen inte sägas.

Vårt land har en militärapparat av dimensioner som ingen annan småstat

kan uppvisa. Det är en kopia av stormakternas militärapparat. I den modellen ingår det också att vi skall ha ett av världens mest dyrbara och exklusiva flygvapen. Det har de militära strategierna kommit fram till, och det välsignas av försvarsutskottets ordförande Per Petersson. Inget annat alliansfritt och neutralt land gör oss rangen stridig.

Det kostar lika mycket pengar som det samhället satsar på bidrag till barnomsorg i daghem, fritidshem och familjedaghem. Detta är ju en orimlig uppläggning för vårt lilla neutrala land. Man måste fråga sig: Är det denna våldsamma satsning på det dyrbaraste vapenslaget som skall garantera vår säkerhet i en orolig värld? Allt tyder nämligen på att den flygmilitära filosofi som vill pressa oss på ännu mer pengar har passerats av verkligheten. Erfarenheter från Vietnam och Mellanöstern under senare år ger stöd åt den slutsatsen.

Ingen vill väl på allvar påstå att det var tack vare flygvapnet som det vietnamesiska folket besegrade en överlägsen och hänsynslös fiende. Och vad hade Vietnams folk emot sig? Jo, en flygarmada av mardrömslika dimensioner. Allt från jättelika flygande fästningar till jaktplan och bestyckade helikoptrar. USA behärskade i stort sett luftrummet – men inte vann man kriget på den överlägsenheten.

Under det senaste Mellanösternkriget visade Israel en enorm överlägsenhet när det gäller flyg. På några dagar förlorade man 110 flygplan enligt egna siffror, i verkligheten förmodligen ännu mer.

Vissa militärer drar slutsatser av det som skett. Jag var närvarande vid Folk och Försvars Storlienkonferens i februari 1974. Där talade bl. a. generallöjtnant Nils Sköld om dessa frågor och yttrade:

”Striderna i Mellanöstern bör vara en väckarklocka. Det är inte osannolikt att en vändpunkt inträffat. Stridsvagnar och flyg är naturligtvis fortfarande viktiga vapen, men de behärskar inte stridsfältet på samma sätt som tidigare.”

De tongivande inom den svenska militärledningen och i försvarsutskottet har ingenting lärt och vill ingenting lära av verkligheten och av utvecklingen. De är med tusen och ett band bundna till den svenska storfinansen. Man vill plöja på i samma fåror som tidigare därför att det ger stora profiter. Där ligger den avgörande förklaringen till att man nu förbereder ett projekt som i sin förlängning kommer att kosta långt över 20 miljarder kronor.

Påtryckningarna tar sig olika former. I försöken att påverka opinionen spelar man, som alltid när det gäller att pressa fram höjda anslag till militära ändamål, på flera strängar. När seklet var ungt förde militaristerna en smutskampanj mot liberala Karl Staaf som så småningom drevs i döden. Då såg man också ryska sågfilare överallt. Nu har man upptäckt sovjetiska ubåtar på sovjetiskt farvatten och satt in detta i kampanjen för att preparera opinionen för höjda försvarsanslag. För några månader sedan kunde man läsa att sovjetiska långtradare på landsvägarna fick de militära strategierna att darra i knäveckan. Vecka in och vecka ut matas svenska folket med tal om det militära hotet från Murmansk. Det är märkligt att man inte observerat något mystiskt periskop utanför Vaxholm, men det kanske kommer innan denna

dag är slut. Så fungerar de militära propagandakvatterna och har så gjort sedan Karl XII:s dagar.

Den andra tåten man drar i är sysselsättningen. Det var Per-Olof Strindbergs höga visa helt nyligen. Plötsligt hyser man stor omsorg för jobben. Det antyds att en mängd människor blir arbetslösa om man inte får bygga militärflygplan. Det är skrämsel och utpressning i skön förening, skrämsel mot de arbetande människorna och utpressning mot stat och kommun. Det är ett makabert inslag i debatten om B3LA. Eller menar man på fullt allvar att det inte finns något produktionsalternativ för Saab om man inte får bygga detta flygplan, i ett samhälle som innehåller så många brister och så många ouppfyllda behov?

Logiken i den delen av B3LA-anhängarnas resonemang leder obönhörligen till att Sverige måste satsa ännu mer pengar på produktion av flygplan och dyrbara vapensystem för att klara sysselsättningen. Vi skall producera för producerandets skull, för att hålla folk i rörelse och inte för nyttans. Då kan vi ju lika gärna ägna oss åt att tvätta kläder åt varandra för det ger ju också sysselsättning.

Resonemanget leder också fram till slutsatsen att då skall vårt land inte bidra till åtgärder för att främja fred och nedrustning för då skapas det arbetslöshet. Det är konsekvensen.

Det militaristiska resonemanget är bakvänt. Vad som behövs är en genomtänkt plan för alternativ produktion och om én bråkdelen, bara en bråkdelen, av de pengar, som man nu är beredd att satsa till militära ändamål, satsades på en sådan målsättning, då skulle man också finna lösningar. Det är jag helt övertygad om. Men nu satsar man en oproportionerligt stor del av vårt lands forsknings- och utvecklingsresurser på de militära projekten. Då ser man inte, och då vill man inte se några andra lösningar för att klara sysselsättningen.

Ja, herr talman, det militärindustriella komplexet har utvecklats till en särklassig parasit på den svenska samhällskroppen. Det suger blod och kraft utan att prestera någonting. Vårt lands rekordhöga militärutgifter kan i dag bara upprätthållas genom att man urholkar sociala reformer genom att man avstår från att genomföra nödvändiga och efterlängtrade sådana. Det kan upprätthållas genom ett hårdnande skattetryck och en upplåning, som är förödande för det här landets ekonomi.

Säkerheten för vårt land ligger inte i en enorm satsning till militära ändamål, utan i att Sveriges neutralitet och alliansfrihet ligger fast och att vi på alla områden för en aktiv fredspolitik. Vårt lands frihet och självständighet skall skyddas och det kan och måste ske med hänsyn till landets resurser och med hänsyn till rön och erfarenheter som kan dras av små länders framgångsrika kamp under senare årtionden.

Och då talar ingenting för satsningar av typ B3LA som man nu vill tvinga på det svenska folket.

Jag ber alltså att få yrka bifall till vår motion nr 288.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

Försvarspolitiken,
m. m.

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Dagens debatt är till stora delar en följd av det försvarspolitiska beslut som vi tog föregående år. Jag tänker därför bara beröra en del frågor som nu är aktuella i den försvarspolitiska debatten.

Som andra delar av samhället befinner sig försvarsmakten i en trängd ekonomisk situation. De beslut som vi tagit tidigare i riksdagen under året kommer att sätta sin prägel på försvarsmaktens verksamhet under de närmaste åren. Beslut om nedläggning av fredsförband får effekter i slutet av innevarande femårsperiod. Inom de närmaste veckorna lägger försvarets fredsorganisationsutredning fram ytterligare förslag om reduceringar av personal inom marin- och flygvapen.

Det beslut om kraftiga nedskärningar inom de centrala staberna som vi nyss har tagit genomförs också under den perioden. Beställningar läggs på framtiden och krigsförbandsövningar reduceras. Detta sker trots att det var det högsta alternativet som riksdagen beslutade om när det gäller försvarsutgifterna för den kommande femårsperioden och som vi tog här i fjol. Om socialdemokraternas lägre alternativ hade tagits, skulle det ha varit än svårare tider som stundat för sysselsättningen lokalt och som skulle satt sin prägel på industrin inom en rad områden. Det tal som förts från socialdemokratiskt håll om att den nuvarande regeringen arbetar för en upprustning framstår allt klarare som en överdrift, och det kan rent av betecknas som en klar förvanskning av verkligheten.

Det är också viktigt att markera att socialdemokraternas alternativ i försvarsfrågan inte följts upp med riktiga, konkreta förslag om hur man tänkt sig spara de pengar som man gör gällande kan sparas in.

Dagens debatt har rört sig mycket om flygplansfrågan och om främst B3LA. Det är intressant att konstatera att om det är fråga om att köpa fregatter och ubåtar, dyra kanoner, haubitser och andra saker, då uppstår ingen större debatt. Men så snart man börjar tala om att skaffa nya flygplan, då blir det en ganska hetsig debatt. Det är värdefullt att man får en debatt till stånd, men det skulle vara bra om det skedde även när det gäller andra områden inom försvaret.

Regeringen har i flygplansfrågan på ett som jag tycker förnuftigt sätt sett till att vi har fått handlingsfrihet ännu en tid. Regeringen har gjort detta bl. a. genom en hårdare press på flygplansindustrin än tidigare regering tillämpat.

Jag vill gärna här markera att vi från centerns sida går in i flygindustri-kommitténs arbete för att få en saklig bedömning av de effekter man får inom svensk flygindustri i den händelse B3LA inte kommer att utvecklas. Vi har inom centern inga förutfattade meningar om det slutresultat som kommittén kommer fram till, utan vi är beredda att lyssna på de synpunkter som kommer att framföras från industrin och från berörd personal.

Socialdemokraterna har här valt en annan linje, nämligen att inte avvakta resultatet av utredningen. Man har redan nu klart tagit ställning för att svensk flygindustri skall avvecklas, vilket också har framgått av dagens debatt. Jag tycker emellertid att det är viktigt att man ordentligt analyserar de problem

som hänger samman med flygindustrin innan man tar ställning. Man bör beakta hur dessa problem påverkar delar av annan svensk industri och hur vår trovärdighet inför omvärlden påverkas om vi t. ex. kommer fram till att vi skall köpa plan ute i världen.

Socialdemokraterna har tagit ställning för ett nytt skolflygplan, nämligen Saab 105. Det är viktigt att markera att det även då blir fråga om ett nytt flygplan. Jag tycker att det är underligt att man från socialdemokratiska håll talar så litet om vad kostnaden skulle bli för 105:an plus A 20. Eftersom socialdemokraterna redan tagit ställning vore det klädsamt om de också redovisade den sammanlagda kostnaden för en vidareutveckling av A 20 och Saab 105. Även om man i dagens debatt har märkt en tendens till att socialdemokraterna är beredda att gå ifrån tidigare lösningar, tycker jag att det vore angeläget att man redovisade de kostnader som gäller för de projekt som man ändå bundit sig för, dvs. vidareutveckling av skolflygplan och A 20.

Socialdemokraternas ställningstagande i dagens debatt innebär, att man är beredd att avstå ifrån svensk flygindustri liksom de följdindustrier som finns.

Åke Gustavsson tillhör tillsammans med storindustrin förkämparna för en stark och ganska ohämmad utveckling av kärnkraften. Han vill alltså till varje pris bevara kärnkraftsteknologin i Sverige, eftersom det anses värdefullt att den finns kvar inom landet. Jag vill mot den bakgrunden rikta en fråga till Åke Gustavsson, som ju har fört socialdemokraternas talan beträffande flygplansfrågan: Varför är teknologin och tekniken just på flygets område inte lika viktig som kärnkraftskunnandet?

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Gunnar Björk i Gävle måste ha missuppfattat situationen. Vi diskuterar ju nu flygindustrin. En energipolitisk debatt får vi föra i något annat sammanhang.

Här föreligger också en annan missuppfattning. Det är inte socialdemokraterna som sitter i regeringsställning tillsammans med moderaterna, utan det är centerpartiet – Gunnar Björk sade att socialdemokraterna tillsammans med storindustrin är förespråkare för en ohämmad kärnkraft, vilket dessutom är i sak felaktigt. Situationen är alltså den att centern regerar ihop med moderaterna och folkpartiet.

Gunnar Björk pådyvlar också socialdemokraternas uppfattningar som vi inte har. Vi har inte sagt att man är tvungen att lägga ner all flygindustri. Vad vi har sagt är att vi inte har möjlighet att bibehålla en kvalificerad militär flygindustri därför att kostnaderna kommer att ständigt öka för det svenska samhället – självfallet gäller detta vid löpande priser men också räknat i fasta kostnader. Det är olyckligt sett från samhällsekonomisk synpunkt och från försvarssynpunkt att man får en sådan snedbelastning.

Sedan säger Gunnar Björk: Presentera nu vad A 20 och Saab 105 kostar – de flygplanstyperna vill ni socialdemokrater ju ha! Det är i det sammanhanget två beklagliga förhållanden att notera. Det ena är att Gunnar Björk inte lyssnade på de anföranden som hölls i förmiddags, där vi socialdemokrater

sade att vi inte har låst oss för A 20. Tvärtom uppfattade jag nog det så att det uppstått en allt större tveksamhet om detta alternativ. Om inte Saabs direktörer kan presentera rimliga kostnader för ett plan av typen Saab 105, får också det alternativet vägas mot utländska, vilket Gunnar Björk i egenskap av ledamot av flygindustrikommittén är mycket väl medveten om.

Det andra beklagliga förhållandet är att kostnaden för A 20 inte går att få fram. Med de kontakter som Gunnar Björk tydligen har med storindustrin vore det lämpligt att Gunnar Björk försökte få berörda företag att lämna en offert på vad ett par A 20-alternativ skulle kosta. Det vägrade de att göra inför B3LA-beredningen. Därför kan vi inte redovisa något slutligt kostnadsalternativ för detta. Vi har dock inte bundit oss på någon punkt i dessa avseenden.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Jag konstaterar att Åke Gustavsson inte vill diskutera kärnkraften. Men det måste väl ändå finnas någon konsekvens i socialdemokraternas ställningstaganden till förmån för att till varje pris bevara teknologin och kunnandet inom landet när det gäller kärnkraften och motsvarande ställningstaganden när det gäller flygindustrin. Enligt Åke Gustavsson skall emellertid inte samma inställning gälla beträffande flygkunnandet och den tekniska utveckling som det kan bli fråga om på det området. Det tycker jag är ganska inkonsekvent. Det är väl ingen nyhet för Åke Gustavsson att det då det gäller kärnkraftsfrågan verkar som om socialdemokraterna och moderaterna är ganska överens i många stycken.

När det sedan gäller trovärdigheten är det intressant att konstatera att socialdemokraterna konsekvent talar om att det är fråga om upprustning. Men när det sedan gäller det praktiska förverkligandet såg vi för några veckor sedan t. ex. hur före försvarsministern Eric Holmqvist reserverade sig mot en nedläggning av Lv 4. I dag har vi hört Bengt Gustavsson, som höll ett fint anförande om SALT-avtalen och nedrustningsförhandlingarna i Wien samtidigt som man absolut inte fick skära ned anslagen till gevärsfaktoriet i Eskilstuna. När man kommer in på de praktiska problemen är det inte så helhjärtat med satsningen på att man skall skära ned utgifterna. I stället ser man att rader av socialdemokratiska kommunalråd uppvaktar utredningar på detta område och försöker förmå dessa att få förbanden att ligga kvar inom resp. kommuner.

När det gäller skolflygplan tycker jag ändå att det alltför litet har kommit fram i debatten att socialdemokraterna vill ha en utveckling av sådana flygplan. De vill att Saab 105 skall utvecklas och har åtminstone tidigare sagt att de vill ha en uppföljning av Viggensystemet i form av A 20. Då tycker jag ändå att man bör anstränga sig för att redovisa någorlunda trovärdiga ekonomiska kalkyler för detta.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag vill först återigen ta upp frågan om kärnkraften. Gunnar Björk i Gävle påstår att socialdemokraterna och moderaterna är överens i

många stycken. I de debatter som vi haft i kammaren sedan vi fick en borgerlig regering har centern och moderaterna när det gäller omröstningar stått på samma sida vid varenda votering. Mot centern och moderaterna har socialdemokraterna stått.

Men det kan vara intressant att diskutera detta med Gunnar Björk. Jag hade inbillat mig att vi har en borgerlig regering som för en samiad politik när det gäller kärnkraften. Men redovisa då i stället vad centern har för uppfattning i regeringsställning om avveckling av kärnkraften! Gunnar Björk kan samtidigt tala om vad moderaterna har för uppfattning och även fortsätta med att redovisa folkpartiets inställning i denna fråga.

Nu tycker jag inte att denna debatt hör hemma här, eftersom vi nu diskuterar försvarsfrågan. Men då herr Björk tog upp detta spörsmål, har jag inget emot att föra en debatt också om det.

Vidare säger Gunnar Björk att socialdemokraterna slåss för Saab 105 och för A 20. Jag trodde att det framgick av mitt förra svar att vi är tveksamma beträffande A 20, men vi vill se på det som ett alternativ. Vi vill också se på Saab 105.

Men hamnar man på en högre kostnadsnivå än vid jämförbara utländska alternativ, är det ytterst tveksamt, om man skall ge sig in på ett nytt kostnadskrävande äventyr, vilket jag också framhöll i mitt första inlägg.

Dessa fakta bör inte bara regeringen och flygindustrikommittén tänka på, utan också direktörerna i den svenska flygindustrin.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag trodde att försvarsdebatten skulle vara färdig för mitt vidkommande i dag, men jag tvingas upp av Gunnar Björk i Gävle.

Jag förstår inte att Gunnar Björk som kan så mycket tar så underliga skamgrepp i debatten, eller var det så att han bara hörde vissa delar av mitt anförande? Han menade att det skulle finnas något slags inkonsekvens i att jag talade för nedrustning samtidigt som jag slog vakt om gevärsstillverkningen. Om herr Björk hade lyssnat hade han mycket väl hört – och det vet han från tidigare debatter – att jag i alla sammanhang slår vakt om folkförsvarskomponenterna. Efter att ha talat om det önskvärda i nedrustningstrenden och behovet av aktivitet i det sammanhanget, sade jag att vi inte har någon anledning att blottställa oss. Vi behöver ett försvar till stöd för den neutralitetspolitik som vi bedriver. När vi nu baserar neutralitetspolitiken på folkets försvarskraft, är det självklart att vi behöver sådana komponenter som handeldvapen. Jag upprepar att jag inte har varit inkonsekvent i de här sammanhangen. Har det gällt att lägga ner försvarskomponenter, därför att de legat i linje med vår politik, har jag inte dragit mig undan av opportunistiska skäl.

Jag skall väl inte bara kritisera Gunnar Björk utan också prisa honom, eftersom han i samma andetag var ganska rolig. Han talade om att centerpartiets företrädare har gått in i flygindustriberedningen förutsättningslöst. Samtidigt talade han om kärnkraftsdebatten, där man också gått in i beredningar. Tänk om man varit lika förutsättningslös på den punkten och

kunnat ta och ge. Jag får väl notera som en utveckling i rätt riktning att man agerar på ett annat sätt när det gäller diskussionerna om flygindustrin.

HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Några kommentarer till ett par saker.

Det har diskuterats i flera sammanhang om att man skulle ta bort flygindustrin och omstrukturera till någon annan form av tillverkning. I den nämnda utredningen, som gjorde en samhällsekonomisk bedömning av flygindustrin, sade man t. o. m. att detta skulle kunna ge plusvärden. Vid de alternativa verksamheterna skulle man således kunna producera så pass mycket att det skulle ge mer per arbetstimme. Följaktligen skulle man genom export från dessa andra industrier kunna få större inkomster än vad importen av motsvarande flygplan kostar.

Nu finns det i och för sig undersökningar som visar att den svenska flygindustrin när det gäller produktionsvärdet per anställd ligger högre än flygindustrin i något annat land. Men det kan ju vara fråga om ett visst år, och det beror på hur man jämför. En sådan analys är en ganska svår uppgift.

När det gäller alternativ tillverkning och de nya produkterna som kommer fram, kan man konstatera att det redan nu finns ganska mycket folk som man gärna skulle vilja föra över till den produktionen. Börja med ett ganska stort antal anställda inom varven och en rad andra krisindustrier! Nu erkänner jag att utbytbarheten kan vara litet svår ibland. Men flygindustrin är väl inte den som f. n. har den minsta produktiviteten, samhällsekonomiskt sett.

Men O.K., man kan ändå föra resonemanget att man skulle vilja ta bort flygplanstillverkningen för att använda resurserna för någonting annat. Undersökning av alternativ produktion var riksdagen inne på förra veckan. Observera emellertid att det förslag som föreligger i dag inte handlar om att föra över resurser till annan verksamhet, utan här är det från oppositionen enbart fråga om att ta bort resurser från flygindustrin utan att sätta någonting annat i stället. Det finns alltså inga förslag om att man på industrihuvudtiteln eller på annat sätt skall skapa sysselsättning. Utan det gäller att göra en statsfinansiell besparing – det är det enda argument som anförs – av storleken 350 miljoner. För att få den besparingen måste man alltså från 1 juli friställa ungefär 1 500 personer.

Nu kan det rent praktiskt vara litet svårt att fatta ett sådant beslut i april, eftersom många av de människor det gäller har uppsägningstider som är så långa att det är svårt att få bort dem från den 1 juli. Men bortsett från det är alltså det statsfinansiella argumentet att man skall få bort lönekostnader. Men den statsfinansiella vinsten får man inte om man skall skapa sysselsättning för de här människorna via arbetsmarknads- eller industrihuvudtiteln.

Vi skall naturligtvis söka tillverkare av materiel där det blir billigast. Det ligger mycket i vad Åke Gustavsson sade senast, nämligen att om utländska flygplan kan utträta det vi behöver och dessa ställer sig billigare, så talar det för att man skall köpa dem utifrån. Men det resonemanget har en förutsättning: Om man importerar får man i så fall inte ha några kvarliggande kostnader för en svensk flygindustri.

Anta att vi har hälften eller en tredjedel kvar av vår nuvarande flygindustri. Då måste kostnaden för den läggas ovanpå importkostnaden. För att import skall vara billigare förutsätts sålunda en snabb nedläggning, som innebär att vi icke har några kostnader för flyginclustrin den dag vi importerar. Finns det kvardröjande kostnader, då måste de som sagt läggas ovanpå vad importen kostar.

Om vi går in för import av flygmateriel så måste den naturligtvis betalas med någonting. Vi måste se till att våra egna resurser kan användas till produktion för export. Och samhällsøkonomiskt är det inte ointressant hur mycket vi exporterar och importerar.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Det är klart att det inte är någon kärnkraftsdebatt som vi för nu, men jämförelsen med att bevara det teknologiska kunnandet i landet tycker jag ändå är befogad. När man nu på socialdemokratiskt håll är så ytterligt angelägen om att bevara kärnkraftsteknologin här i landet så borde man ha ungefär samma ambition när det gäller att behålla kunnandet inom flygindustrin och kanske få del av en rad spin-off-effekter som brukar finnas på detta område.

Jag beklagar om Bengt Gustavsson tyckte att det var ett skamgrepp att jag åberopade att han i sitt huvudanförande blandade ihop gevärsfaktoret i Eskilstuna med de stora nedrustningsfrågorna. Jag tycker att det var ett bra exempel på socialdemokraternas dilemma i försvarsfrågan. Man talar om att rusta ner, men när nedrustningen berör den egna bygden ställer man inte upp längre.

När det gäller socialdemokraternas ställningstagande i flygindustrifrågan tycker jag att man inte borde gå ut så pass hårt och ta ställning innan man har sett vad flygindustrikommittén kommer fram till. Det kan ju komma fram uppgifter som visar att betydande omställningsproblem och betydande kostnader är förenade med att avveckla flygindustrin.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Vi drar oss inte för att ta ställning emot den egna valkretsens intressen. Men när intressena sammanfaller ser jag inget fel i att man hävdar dem i samma anförande.

Skall vi föra neutralitetspolitik, då behöver vi ha ett försvar. Socialdemokraterna anser – och jag hoppas att herr Björk anser detsamma – att försvaret skall grundas på folkets värnkraft, alltså att vi skall ha ett värnpliktsförsvar. Har man ett sådant, är det angeläget att man också har vapen att sätta i händerna på de värnpliktiga.

Överläggningen var härmed slutad.

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Punkten 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 289 av Alf Lövenborg och Rolf Hagel samt nr 687 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 289 av Alf Lövenborg och Rolf Hagel samt nr 687 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 288
Nej – 16
Avstår – 3

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Bengt Gustavsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Bengt Gustavsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 148

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 146

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1768 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 4 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1768 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 291
Nej – 16

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 4 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Gustavsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 132
Avstår – 15

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 326 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 4 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 326 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 290
Nej – 16

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 4 mom. 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 147

M o m . 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1047 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 4 mom. 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1047 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 290
Nej – 17

Punkten 5

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 687 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Bengt Gustavsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 5 mom. 1 antar reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 687 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 143
Nej – 16
Avstår – 146

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 5 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 135
Avstår – 14

M o m . 2

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 5 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 135
Avstår - 14

*Försvarspolitiken,
m. m.*

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 5 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 148

M o m . 5 o c h 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) motionen nr 1046 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 533 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Tommy Franzén begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 5 mom. 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1046 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 16

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 5 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 149

M o m . 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1046 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 5 mom. 9 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1046 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 16

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Försvarspolitiken,
m. m.*

M o m . 10

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 5 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 147

M o m . 11-14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 6

M o m . 1-16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 17

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1768 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 6 mom. 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1768 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 15

M o m . 18-44

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 45

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande yrkandena 1 och 2 i motionen nr 686 av Lars Werner m. fl. Därefter företas mom. 45 i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Yrkandena 1 och 2 i motionen nr 686 av Lars Werner m. fl.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels nämnda motionsyrkanden, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 6 mom. 45 såvitt avser yrkandena 1 och 2 i motionen nr 686 av Lars Werner m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionsyrkandena.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 16

Mom. 45 i övrigt

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels yrkandet 3 i motionen nr 686 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 6 mom. 45 i övrigt röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit yrkandet 3 i motionen nr 686 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 16

M o m . 46-55

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 7-14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 6 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkanden

1977/78:20 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller ekonomiskt försvar inom handelsdepartementets verksamhetsområde

1977/78:21 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1978/79

1977/78:22 med anledning av motioner om vissa industribeställningar för försvarets räkning

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Riksdagsinformation till allmänheten

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:37 med anledning av talmanskonferensens förslag (1977/78:18) om fortsatt försöksverksamhet med riksdagsinformation till allmänheten jämte motioner.

I förslag 1977/78:18 hemställde talmanskonferensen

1. att riksdagen beslutade uppdra åt riksdagens informationsgrupp att fortsätta försöksverksamheten med riksdagsinformation till allmänheten i enlighet med vad som förordats av den av talmanskonferensen tillsatta arbetsgruppen,

2. att riksdagen till bestridande av kostnaderna för försöksverksamheten under 1978 anvisade 3 920 000 kr.

Det nu aktuella förslaget hade utarbetats av en av talmanskonferensen tillsatt informationsgrupp, bestående av representanter för riksdagspartierna, och därefter beretts av en arbetsgrupp inom talmanskonferensen. Informationsgruppen hade föreslagit att en riksdagsjournal skulle ges ut med två nummer under 1978 och utvärderas. Journalen skulle direkt distribueras till samtliga landets hushåll, och den totala kostnaden beräknades till 6,3 milj. kr. Den av talmanskonferensen tillsatta arbetsgruppen hade närmare övervägt

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Riksdagsinfor-
mation till allmän-
heten*

Onsdagen den
26 april 1978

*Riksdagsinfor-
mation till allmän-
heten*

förslaget och förordat att försöksverksamheten skulle begränsas till att avse ett nummer av journalen, varvid kostnaderna skulle minska till 3 920 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av förslaget väckta motionerna

1977/78:1865 av Gunnar Biörck i Värmdö (m),

1977/78:1866 av Göthe Knutson (m), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade uppdra åt riksdagens informationsgrupp att fortsätta försöksverksamheten med riksdagsinformation till allmänheten i form av kontinuerlig dagspressannonsering under 1978,

2. att riksdagen till bestridande av kostnaderna för försöksverksamheten under 1978 anvisade 3 920 000 kr., och

1977/78:1867 av Olle Svensson m. fl. (s, c), vari hemställts att riksdagen beslutade ge till känna vad i motionen anförts om behovet av försök med information om riksdagens arbete via annonsering.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande grunderna för fortsatt försöksverksamhet med riksdagsinformation till allmänheten med avslag på motionen 1977/78:1866 yrkandet 1 bifalla förslaget 1977/78:18 yrkandet 1,

2. med bifall till förslaget 1977/78:18 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1977/78:1866 yrkandet 2 till Den inre riksdagsförvaltningen: Fortsatt försöksverksamhet med riksdagsinformation till allmänheten på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under sjuttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 920 000 kr.,

3. avslå motionen 1977/78:1865,

4. förklara motionen 1977/78:1867 besvarad med vad utskottet anför.

Reservation hade avgivits av Anders Björck (m) och Lars Schött (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. avslå förslaget 1977/78:18,

2. a) avslå motionen 1977/78:1865,

b) avslå motionen 1977/78:1866,

c) avslå motionen 1977/78:1867.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Det tillägg till finansplanen som presenterades i dag visar på ett förhöjt underskott i budgeten. Ett sådant underskott kan angripas med två metoder. En är att tillföra staten nya inkomster, en är att spara på utgifterna. Båda metoderna har sina vanskligheter. Att reducera redan existerande utgifter, antingen det är fråga om anslag eller löner, kan medföra obehagliga konsekvenser. Det kan medföra omställningar och föranleda ingripanden av icke förutsett slag. Det blir också lätt föremål för kritik och reaktion.

Men i dag, herr talman, står vi inför en besparing som kan göras utan att sådana här problem följer i släptåget. Förslaget gäller utgivande av en riksdagsjournal på försök under nästa budgetår till en kostnad av 4 milj. kr. Ursprungligen hade man tänkt sig två journaler under ett och samma år. Det skulle kosta 6,3 milj. kr. P. g. a. kritik inom talmanskonferensen återförvisades det förslaget, och när det kom tillbaka var det fråga om en journal, men kostnaden hade då stigit och uppgick till ca 4 milj. kr. Ej avprutades mycket, hälften dock prutades strax.

Nu vill reservanternas i utskottet, till vilka jag ansluter mig, ta bort även den andra halvan, dvs. hela anslaget som sådant. Här för återoppar de det statsfinansiella läget, vilket sannerligen inte gör det önskvärt med nya utgifter av det här slaget. Denna utgift kan icke betraktas som nödvändig, icke som särskilt påkallad.

Vi tycker att en sådan åtgärd kan ske utan opinionsstormar eller kritik. Kan någon, herr talman, tänka sig att det på Sergels torg skulle höras talkörer säga: "Hör ropen skalla, riksdagsjournal kräver alla." Jag tror inte på det. Kammarkaren kan mycket väl avslå detta förslag. Jag yrkar således bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarkarens förhandlingar.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är naturligtvis från allmän demokratisk synpunkt viktigt att de medborgare på vilkas mandat riksdagen vilar får goda möjligheter att följa med i vad som händer i riksdagen och också får en realistisk bild av hur arbetet går till i den folkvalda församlingen.

Huvudparten av informationen om riksdagen kommer säkerligen alltid att transformeras över de ordinarie massmediaorganen och genom den verksamhet som de politiska partierna bedriver. Vad det gällt när dessa frågor av och till tagits upp i riksdagen har varit dels på vad sätt riksdagen själv genom olika åtgärder kan underlätta och stimulera massmedias rapportering, dels vilka insatser riksdagen kan göra för att komplettera den information som tidningar, radio och TV står för.

Att de här frågorna över huvud taget kommit upp är naturligtvis i sig ett bevis för att man ansett att den utåtriktade informationen inte alltid och i alla avseenden fungerat tillfredsställande. Det har funnits och finns en hel del missförstånd hos allmänheten om riksdagens arbete, och nyhetsflödet från riksdagen har att i massmedia utså en hård konkurrens med all annan angelägen nyhetsrapportering. Det är inte alltid riksdagsarbetet kan hävda sig i den fortlöpande prioritering som massmediafolket har att göra.

Först under senare år har riksdagen på allvar uppmärksammat de här viktiga frågorna om den utåtriktade informationen, men nu har det å andra sidan hänt en hel del. En särskild utredning grubblade för ett par år sedan över vad som kunde göras, och som ett resultat av detta har det, som framhålls i utskottsbetänkandet, skett en rad förstärkningar av riksdagens informations-

Onsdagen den
26 april 1978

*Riksdagsinfor-
mation till allmän-
heten*

resurser. Därutöver har det förekommit en hel del försöksverksamhet med en mera direkt av riksdagen producerad information.

Vad det nu närmast gäller är om och på vad sätt riksdagen skall gå vidare. En särskild av riksdagen tillsatt informationsgrupp har fått i uppgift att fundera över detta, att ta initiativ och att komma med förslag. Ett förslag från denna informationsgrupp har riksdagen nu att ta ställning till. Det gäller, som Allan Hernelius nämnde, utgivandet av en särskild s. k. riksdagsjournal, som skall gå ut till samtliga hushåll. Det är en försöksverksamhet som sedan skall utvärderas. Förslaget bygger på erfarenheterna från ett liknande tidigare försök, dock av starkt begränsad omfattning. Informationsgruppen hade, som Allan Hernelius mycket riktigt påpekade, från början tänkt sig att det nya försöket skulle omfatta utgivningen av två riksdagsjournaler, men detta förslag har under den fortsatta behandlingen i talmanskonferensen och i utskottet bantats ner till en journal.

I informationsgruppen var man enig om satsningen på ytterligare försöksutgivning. Förslaget biträdades således även av moderata samlingspartiets representant – såvitt jag har kunnat förstå minst lika helhjärtat som av andra ledamöter. I talmanskonferensen och i utskottet har emellertid moderata samlingspartiets representanter reserverat sig med hänvisning till, vilket också framgick av Allan Hernelius anförande, att ett sådant här försök kostar pengar. Dessutom anförde Allan Hernelius såsom skäl att det inte ställts några krav från Sergels torg på en sådan här riksdagsjournal. Det var en nyhet för mig att Allan Hernelius rättar sina ställningstaganden efter de krav som ställs från torget här utanför huset.

Vad vi än företar oss på detta område, kommer det att kosta en hel del. Om vi vill finna vägar att förbättra informationen om riksdagen, får vi under alla omständigheter vara beredda att betala notan. Alternativet är att inte göra någonting. Det är reservanternas alternativ. Den summa det här gäller är inte av den storleken att den på något märkbart sätt kan vare sig försämra eller förbättra statsfinanserna.

Det finns inte nu, herr talman, någon anledning att ta upp en allmän debatt om hur en mera ordinär informationsverksamhet från riksdagen till allmänheten skall utformas. Det kan bli anledning att återkomma till det så småningom. Men eftersom det finns åtminstone en motion i ärendet, i vilken det krävs att vi nu skall bestämma oss för att använda de begärda pengarna till annonsering i stället för till riksdagsjournalen, bör man kanske framhålla ett par saker.

Det ena är att annonsering och utgivande av en riksdagsjournal inte behöver uppfattas som konkurrerande insatser. De kan vara kompletterande och således tillgodose olika informationsbehov. Det andra är att vi redan har en ganska omfattande erfarenhet av annonsering och således ett någorlunda tillfredsställande underlag för en värdering. Men det har vi inte, som jag tidigare framhållit, när det gäller en utgåva av riksdagsjournaltyp.

Det är således för att skaffa ett mera tillfredsställande underlag för en samlad värdering av vilka satsningar som riksdagen bör göra i framtiden som försöket med riksdagsjournalen bör drivas ett steg vidare. Det innebär inget

slutligt avgörande om hur uppläggnings av den mediainriktade informationen skall vara utformad. Vad det nu gäller är fortsatt försöksverksamhet på ett avgränsat område.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara ställa en fråga: Anser inte herr Fiskesjö också att en sådan här försöksverksamhet utan våda skulle kunna anstå ett år, om vi därmed sparade fyra miljoner i ett besvärligt statsfinansiellt läge?

BERTIL FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! En sådan här försöksverksamhet kan naturligtvis anstå. Men samtidigt vill jag gärna säga att jag tycker att det är angeläget att vi så småningom och inom en ganska nära framtid kan samla oss till en övergripande värdering av vilka vägar vi skall gå för att förbättra informationen till allmänheten om det arbete som bedrivs här i huset.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Tror herr Fiskesjö att vi får underlag för en övergripande värdering av alla dessa frågor genom att utdela en journal, som tillsammans med varuhustryck och annat stoppas i brevlådorna vid ett tillfälle under året?

BERTIL FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Riksdagsjournalen är ju endast *en* bit i den försöksverksamhet som har bedrivits på det här området. Om vi inte hade bedrivit eller bedriver någon försöksverksamhet så har vi över huvud taget inget underlag för att göra någon värdering.

STURE PALM (s):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse den positiva inställning som kommer till uttryck hos konstitutionsutskottets majoritet i denna fråga. Utskottets talesman Bertil Fiskesjö har också erinrat om att en del har hänt på området, och även om informationsgruppen har tvingats begränsa sitt program på grund av det statsfinansiella läget ger skrivningen besked om att möjligheten att gå vidare hålls öppen.

I en av motionerna – nr 1861 av Gunnar Biörck i Värmdö – förs ett dunkelt kompensationsresonemang som skulle innebära en koppling prestöd-förbättrad riksdagsinformation. Utskottet avvisar mycket klart sådana tankar när det sägs att "en grundläggande förutsättning för det statliga prestödet är att det utges villkorslöst avseende bl. a. tidningarnas redaktionella material". Detta är en välgörande deklaration.

I anslutning till att den första pressutredningen avlämnade sitt betänkande under 1960-talet drev en ledamot i utredningen den meningen att staten skulle kompensera sig för sitt prestöd genom en omfattande offentlig annonsering i dagspressen. Den tanken fick dess bättre inte heller någon

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Riksdagsinfor-
mation till allmän-
heten*

Onsdagen den
26 april 1978

*Riksdagsinfor-
mation till allmän-
heten*

anslutning av riksdagens majoritet.

De uppgifter som informationsgruppen fått sig förelagda handlar om en rak information för att förbättra allmänhetens kunskaper om riksdagen och dess arbete.

Efter att en försöksverksamhet genomförts 1974 kom jag med i arbetet i en andra omgång, nämligen från hösten 1976.

Av konstitutionsutskottets handlingar som nu ligger framför oss framgår i stora drag det arbete som genomförts.

Vi har arbetat med tre projekt.

Det första gällde ett antal temaannonser som införts i Jämtlands läns dagstidningar samt de största vecko-, konsument- och facktidningarna i Örebro län. Texterna har handlat om arbetsmiljön, försvaret samt social-, familje- och alkoholpolitiken. Det visade sig ganska snart att det var stora svårigheter för en parlamentariskt sammansatt grupp att bli enig om de ämnen som skulle behandlas. Därför lämnades bl. a. energifrågan samt frågan om staten och kyrkan utanför detta program.

Med ledning av dessa erfarenheter tror jag att vi numera är ense om att denna typ av information är alltför tungrodd och att annonsering av detta slag inte på långa vägar ger ett resultat som står i överensstämmelse med de ekonomiska insatserna.

Mot den bakgrunden föddes tanken på att ge ut en riksdagsjournal som ger ett betydligt större utrymme för att behandla stora politiska frågor till hyggligare kostnader än metoden att genomföra en mycket omfattande annonsering. Försökskommun för den här riksdagsjournalen blev Uddevalla, och resultatet kan betecknas som gott, efter den mycket omfattande utvärdering som skedde av projektet.

Ett andra projekt handlade om en regional dagspressannonsering i Örebro län. Det gällde en förenklad version av den tidigare riksdagsrapporten. Avsikten med dessa annonser var att belysa innebörden av vissa riksdagsbeslut. Informationen gällde bl. a. mervärdeskattehöjningen, barnbidragen, socialförsäkringen och u-hjälpen. I annonserna gavs också upplysning om var man kunde nå det egna länets riksdagsledamöter.

Ett tredje projekt handlade om presentationen av de frågor som riksdagen hade att behandla under den kommande veckan. Det var en kort och populär presentation av riksdagens föredragningslista. Detta projekt genomfördes i Blekinge län, och jag är övertygad om att ifall det är riksdagens mening att gå vidare med dagspressannonsering, så är denna typ av annonsering väl motiverad och mycket angelägen. Det är på den här punkten som jag har förhoppningar om att såväl talmanskonferensen som konstitutionsutskottet är beredda att tillmötesgå de anspråk som följdriktigt framöver kommer att ställas, om utredarnas intentioner skall realiseras.

Jag tror att informationsgruppen är helt enig om att med samma självklarhet som fullmäktigeförsamlingarnas föredragningslistor förs in som annonser i pressen borde riksdagens kommande veckoprogram med god redigering på samma sätt bli tillgängligt för allmänheten.

Jag är övertygad om att vi – trots att det nu inte föreligger något förslag när

det gäller denna flermiljonerssatsning som det kan bli fråga om – så småningom kommer tillbaka till denna fråga.

Det projekt som vi i dag har att ta ställning till gäller alltså utgivningen av en riksdagsjournal som skulle täcka hela Sverige.

Utgångspunkten för detta förslag är, som jag erinrat om, att en politisk upplysningsverksamhet genom temaannonsering är svår att genomföra av utrymmes- och kostnadsskäl. Detta talar till förmån för att i stället välja den metod som nu konstitutionsutskottet ställt sig bakom.

Informationsgruppen har utarbetat en skiss till en 32-sidig journal, där regeringspartier och opposition i princip ges jämbördiga möjligheter att komma till tals. Denna kan alltså komma till användning under förutsättning att riksdagen bifaller förslaget.

Uppgiften är att berätta något om hur riksdagen arbetar och om riksdagsarbetet med tyngdpunkt på de stora frågor som nu ligger framför oss. De ämnen som utvalts gäller främst rikets affärer, beskrivning av det statsfinansiella läget och hur man från olika håll vill bemästra problemen, strukturproblemen 1970-tal, arbetsmarknadsproblemen och energifrågorna. De fem partiledarna får utrymme för sina partiers ideologi och politiska målsättningar under arbetsrubriken Sverige under 80-talet.

Herr talman! Jag har med detta inlägg i all korthet önskat markera att informationsgruppen är i gång med det arbete som riksdagen ålagt oss. Arbetets omfattning har kraftigt reducerats sedan utredningen en gång lade fram sitt förslag. Gruppen har själv aktivt medverkat i ansträngningarna att hålla nere kostnaderna genom att begränsa sina önskemål. Talmanskonferensen har gått ännu längre i samma riktning. Det betyder att de förslag som nu konstitutionsutskottet presenterar är att betrakta som ett minimiprogram. Om riksdagen till äventyrs skulle komma på tanken att följa reservanternas förslag innebär detta att verksamheten läggs ned på obestämd tid och att vi inte kan tillgodogöra oss och vidareutveckla de erfarenheter som vunnits genom den försöksverksamhet som bedrivits under ett antal år. Framställningen handlar alltså om att vi i något vidgad omfattning vill fortsätta försöksverksamheten.

Herr talman! Jag yrkar mot denna bakgrund bifall till utskottets hemställan.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag har i motionen 1866 föreslagit att de medel som talmanskonferensen begärt, 3 920 000 kr., i sin helhet skall användas till kontinuerlig dagspressannonsering. Jag motsätter mig alltså utgivandet av en s. k. riksdagsjournal, dvs. en trycksak.

Anslår riksdagen medel enligt utskottets hemställan under p. 2, så skulle det innebära att man kunde införa tio informationsannonser, var och en på ca 1 000 spaltmillimeter, i landets samtliga dagstidningar. 1 000 spaltmillimeter motsvarar en annonsstorlek på en dryg A 4-sida. Det är detsamma som en kvartssida i det större dagstidningsformatet och en halvsida i tabloid, dvs. kvällstidningsformat. En ansevärd annonsmängd med riksdagsinformation

skulle således kunna gå ut till allmänheten, om man satsade pengarna på ett sådant förnuftigt sätt.

Skulle man däremot satsa dessa nära 4 milj. kr. på en trycksak, skulle det bara räcka till ett enda nummer, om man – som förslaget lyder – skall täcka samtliga hushåll i landet.

Med en dagspressannonsering når man också i stort sett samtliga hushåll – inte bara en utan tio gånger. Dessutom uppnår man i stor utsträckning en dubbeltäckning och även en tre- och fyrdubbel täckning i en del av hushållen. Som bekant har många hushåll, familjer och enskilda i vårt land både två och flera tidningar dagligen. Här skulle man alltså få den angelägna upprepningseffekten redan med en enda annons. Den effekten får man i högsta grad genom en kontinuerlig annonsering.

Riksdagens informationsgrupp har tidigare provat en sådan kontinuerlig annonsering i ett par kortare omgångar. Därvid konstaterade man – vilket redovisas i talmanskonferensens förslag till riksdagen – att tidningsannonseringen pekar på en hög läsfrekvens och att läsfrekvensen utvisade en fördubbling vid andra annonsomgången, dvs. våren 1977.

Jag är övertygad om, herr talman, att läsfrekvensen på dagspressannonsering från riksdagen skulle bli ständigt högre efter hand som de aktuella informationsannonserna skulle dyka upp i tidningarna. De 15 % tidningsläsare som 1977 hade läst riksdagsannonserna så väl att de kunde återge innehållet skulle sannolikt öka till ett mycket högt procenttal om man nu ginge in för en kontinuerlig annonsering, förslagsvis tio gånger under det här året. Erfarenheterna på annonsmediaområdet ger nämligen klara besked om annonseringens stora effekter, inte minst genom upprepning.

Vad som allmänt talar för kontinuerlig informationsannonsering i stället för utgivande av en separat, gratisutgiven trycksak är den genomslagskraft annonsen otvivelaktigt har bl. a. genom tidningsläsarens vanemönster. Man köper ju en tidning för att läsa den, för att få information. Man är mottaglig och receptiv. Man lär snart känna sin tidning eller sina tidningar. Man observerar särskilt vissa avdelningar i tidningen som ständigt återkommer. På samma sätt observerar man i ständigt högre grad annonser som återkommer i den tidning eller de tidningar man läser.

När det gäller trycksaker – och i all synnerhet gratisutgivna sådana – förhåller det sig annorlunda. En broschyr är som regel en enstaka företeelse. Den är inte detsamma som en tidning. En tidning läser man ju varje dag eller så ofta den utkommer, och i allmänhet saknar man den enormt om det skulle brista i utbärningen någon dag. Tidningen vill man ha med hela dess innehåll – även annonserna. Trycksaken i brevlådan har man inte ens bett om. I våra brevlådor hamnar ju nästan dagligen trycksaker, s. k. direktreklam. Jag skall här inte göra någon egentlig bedömning av dessa företeelser, bara konstatera att trycksaksreklamen i allmänhet går i papperskorgen eller soppåsen mer eller mindre direkt i de flesta hushåll. Många människor ber t. o. m. att få slippa direktreklam och trycksaker i sina brevlådor och brevinkast. I USA kan man för resten fylla i ett formulär och lämna in till posten för att därigenom slippa – som man uppfattar det – detta elände.

Det framgår också av informationsgruppens redovisning, som finns med i talmanskonferensens förslag till riksdagen, att hälften av mottagarna av den riksdagsjournal som riksdagen tidigare gett ut på prov över huvud taget inte hade uppmärksammat denna riksdagens utgåva. Det anges nämligen att 50 % uppmärksammat trycksaken, som i förslaget nu alltså kallas riksdagsjournal. 15–20 % uppgav att de hade läst den.

Egentligen är det väl ganska uppenbart att en informationsdrive från riksdagens sida – även om den är temporär eller enstaka – enbart bestående av en trycksak är tokig, när man betänker att en enda satsning kostar nästan 4 milj. kr. och att det då endast är 15–20 % av svenska folket som verkligen tar del av den. Det är dyra läsare man då skaffar sig, och det har vi knappast råd med i nuvarande statsfinansiella läge.

Det är också en ytterst väsentlig sak som informationsgruppen missar, om riksdagen beslutar att följa gruppens och utskottets förslag, och det är den högaktuella och löpande informationen. Jag anser i likhet med de flesta andra, som funderat över frågan om allmänhetens behov av information från riksdagen, att allmänheten helt enkelt har rätt att kräva fortlöpande och aktuell information från denna vår lagstiftande församling i landet. Endast ett besvärligt statsfinansiellt läge kan motivera att denna information uteblir – och då endast temporärt i avvaktan på att de ekonomiska förutsättningarna förbättras.

Dagspressen ger förvisso en daglig information om vad som i stort tilldrar sig i riksdagen, men denna information är i första hand inriktad på nyhetsbevakning och ger inte alltid en allsidig bild av riksdagsarbetet. En komplettering som är aktuell i tiden i informationsannonseringens form är angelägen.

Vad som bl. a. talar mot en s. k. riksdagsjournal är att en sådan absolut inte kan ge aktuell information. Detta är riksdagens informationsgrupp tydligen också på det klara med, men gruppen påstår att riksdagsjournalen överträffar dagspressannonsering när det gäller mera utförlig och grundläggande information om riksdagen. Jag tror personligen först och främst att informationsgruppen i det fallet har kommit litet snett i sin bedömning. En trycksak är knappast billigare och effektivare – det är dessa båda faktorer som skall ställas samman – än dagspressannonseringen. Det har gjorts undersökningar om effektiviteten på detta område.

Framför allt måste riksdagen, i det kärva ekonomiska läge som råder, i första hand prioritera det främsta informationsbehovet hos allmänheten, och det gäller aktualiteter – av riksdagen fattade beslut som är av betydelse för hela svenska folket eller för större eller mindre grupper av medborgare. Den informationen kommer man inte att kunna ge förrän den är minst sagt nattstånd, om man kastar ut hela den aktuella summan på nära 4 miljoner på en enda trycksak, som tydligen skall ge djupinformation och omöjligan kan ge aktualiteter.

Utskottets talesman herr Fiskesjö har gjort den bedömningen i en replik till mig att det här är fråga om ett både-och. Det är inte fråga om att annonseringen skulle vara sämre än en riksdagsjournal, utan här är det fråga

Onsdagen den
26 april 1978

*Riksdagsinfor-
mation till allmän-
heten*

om fortsatt försöksverksamhet. Jag är helt på det klara med detta, herr talman, och det framgår av min motion 1866. Men den försöksverksamhet som det skulle innebära att nu ge ut en enda trycksak en enda gång tillsammans med all annan trycksaksreklam kan knappast ge någon som helst värdefull erfarenhet. Enda skillnaden mellan detta och det tidigare utgivandet är att trycksaken skulle nu nå hela svenska folket. Då kan vi väl konstatera att de prov som gjorts väl kan svara mot ungefär samma population som bildar underlag för SIFO:s och andra gallupinstituts mätningar. Man kan inte få fram någonting med att nu dela ut denna trycksak över hela landet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion 1866.

STURE PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan försäkra Göthe Knutson att vi i informationsgruppen angripit dessa frågor mycket förutsättningslöst. Vi har arbetat med olika metoder och kom ganska snart till den slutsatsen att om man valde journalen skulle vi få ut större effekt och mer utrymme för det budskap som riksdagspartierna har att gå ut med till människorna. Detta är inte något påfund enbart av oss. Vi har stått i nära kontakt med professionella informatörer med stor erfarenhet på just dessa områden. 20 % läsare av en journal av detta slag som spridits i Uddevalla ansågs vara en hög siffra bland dem som sysslar med dessa saker, vilket har gjort det föreliggande projektet ganska intressant.

När vi sysslar med annonser visar det sig vara svårt att få en nyanserad beskrivning av de problem som man vill göra allmänheten bekant med. En 32-sidig tidning ger mera svängrum för att klara ut de frågeställningar som gruppen tänkt belysa, om riksdagen nu beslutar bevilja dessa pengar.

Efter kriget hade vi någonting som hette ekonomisk information. Den upplysningsverksamheten bedrevs i ett läge när de ekonomiska frågorna diskuterades mycket livligt i olika sammanhang. Den gjorde säkert sin nytta, och man hade ett visst utrymme för att beskriva de olika problemen. Jag är övertygad om att det bör finnas ett ganska allmänt intresse för att det svenska folket blir bekant med de något större frågeställningar som vi har att hantera under de närmaste åren. Det kan ge huvudgrupperingarna i svensk politik möjlighet att åskådliggöra sin syn på olika problem.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan mycket väl tänka mig att det finns professionella informatörer som påstår att en trycksak är utomordentligt effektiv. Men det finns också professionella informatörer på annonsmediaområdet, som påstår att annonsen är det bästa. Jag kan för egen del konstatera att jag här har pläderat för den ena formen av informationsmedia, nämligen dagspressannonsering. Men det har jag gjort utifrån den utgångspunkten att om man har en summa på nära 4 milj. kr. och detta belopp inte räcker för att ge ut mer än en enda trycksak en enda gång, då skall man inte välja den metoden, utan i stället välja den metod som kan ge den information som allmänheten har

störst behov av, nämligen fortlöpande information om riksdagens arbete och beslut. Detta når man genom denna informationsannonsering, som det också talas positivt om i en motion med Olle Svensson som första namn. Om man väljer den föreslagna storleken, en A 4-sida inne i samtliga landets dagstidningar, får man ut informationen 10 gånger.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Riksdagsinfor-
mation till allmän-
heten*

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag kan konstatera att när det gäller möjligheterna att rädda statsfinanserna med hjälp av att avslå det här anslagsförslaget är meningarna tydligen delade inom moderata samlingspartiet. Partiets representant i informationsgruppen har från början tillstyrkt förslaget om två journaler. Göthe Knutson vill använda samma summa till annan information än en journal. Allan Hernelius vill inte bevilja några pengar alls.

Göthe Knutson säger att han är medveten om att det här är ett led i en försöksverksamhet. Men samtidigt argumenterar han precis som om riksdagen band sig för hur den utåtriktade informationen skall läggas upp för all framtid. Som jag framhöll i mitt inledningsanförande är inte en informationsskrift av det här slaget ett medium som utesluter användandet av annonser för helt andra syften.

Det är kanske värt att påminna om att vi som har jobbat med den tidigare försöksannonseringen vet att det irte är det lättaste att i allmän enighet mellan fem partier och med mycket knappa tidsmarginaler komma överens om vad som skall finnas med eller inte i dessa annonser. Det är också ganska besvärligt att på rent allmänna grunder göra ett urval ur det stora flöde av beslut som fattas här i riksdagen. Men syftet med den riksdagsjournal vi nu utger är att i det stora perspektivet ge underlag för en samlad bedömning av vilka satsningar riksdagen skall göra för framtiden.

Jag vill ännu en gång betona att vi inte låser oss för hur informationen skall vara upplagd genom att nu bifalla utskottets förslag.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fiskesjö menar att jag skulle göra mig skyldig till en inkonsekvens genom att dels säga att jag är medveten om att det här rör sig om försöksverksamhet, dels vilja binda mig för den ena formen. Detta har jag litet svårt att se logiken i. Jag har konstaterat att när vi bara har en viss summa pengar – om nu riksdagen anslår den summan; det finns mycket som talar för att man inte skulle göra det – bör vi rimligen använda den på bästa sätt.

För att uttrycka mig enklare skulle jag vilja säga att vi bör lägga pengarna där de ger den bästa effekten. Det gör vi enligt min bedömning inte om vi lägger dem på den här journalen.

Urvalet är svårt att göra, säger också herr Fiskesjö. Det gällde annonserna, om jag förstod herr Fiskesjö rätt. Jag kan försäkra herr Fiskesjö att det skulle vara precis lika svårt i så fall att göra urvalet i en trycksak, även om denna innehåller 30, 40 eller t. o. m. 50 sidor. Det är som bekant så att riksdagstrycket omfattar betydligt större volymer.

Onsdagen den
26 april 1978

*Riksdagsinfor-
mation till allmän-
heten*

BERTIL FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påminna om vad jag sade i mitt inledningsanfö-
rande.

När det gäller annonseringen har vi en omfattande erfarenhet av de
problem som den innebär och de fördelar som den ger. När det gäller den typ
av information det nu är fråga om har vi inte denna breda erfarenhet. Av det
skälet skall vi nu satsa på att se vilka effekter vi får fram av riksdagsjournalen.
Det är som ett led i våra strävanden att få fram ett så gott beslutsunderlag som
möjligt som denna satsning bör göras.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! I likhet med vad herr Hernelius gjorde tidigare tillåter jag mig
att ställa följande fråga till herr Fiskesjö: Vilken erfarenhet tror man sig få
utöver den man redan har genom att ge ut en riksdagsjournal en enda gång
tillsammans med all annan brevlådereklam?

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skulle vilja sätta den här frågan i samband med den
diskussion som f. n. pågår om förtroendet för våra folkvalda. Om man ser på
de väljarundersökningar som genomförts av bl. a. statistiska centralbyrån så
framgår det att en ökad andel av intervjupersonerna nu instämmer i negativa
uttalanden om politikerna. Den negativa tendensen har stadigt ökat.

Det är klart att denna allvarliga utveckling har olika orsaker. En är säkert
bristande information till allmänheten om riksdagsarbetet. Då bör vi nog vara
tillräckligt självvranssakande gentemot dem som har att bevaka dessa frågor
att vi konstaterar att vårt arbete inte alltid är organiserat på ett fördelaktigt sätt
då det gäller att få så god och kontinuerlig information som möjligt.

Vi bedriver oftast arbetet under sena kvällar så att det ligger i massmedie-
mörker. Tidningar, radio och TV tvingas då att koncentrera sitt intresse till
mer spektakulära händelser, där partiledarna och regeringsledamöterna
uppträder. Det mer tålmodiga vardagsarbetet och mycket av informationen
om olika beslut som fattas, kommer därmed bort.

Jag instämmer i vad Bertil Fiskesjö och Göthe Knutson sagt om behovet av
förbättrad information. Och jag missförstår självfallet inte någon av dem då
jag ändå starkt vill understryka att den största informationsmängden
självklart skall gå genom de reguljära nyhetskanalerna. Men den bör – det har
diskuterats av olika informationsutredningar – kunna kompletteras med
olika former av information.

En försöksverksamhet har genomförts. Läser man rapporterna i frågan
finner man, tycker jag, positiva erfarenheter av både annonseringen i
dagspress och försöket med utgivning av en särskild s. k. riksdagsjournal,
som distribuerats till hushållen i en del av landet.

Jag har i en motion understrukit behovet av att man inte stannar upp med
annonseringen i den försöksverksamhet som pågår. När motionen nu
besvaras med vad utskottet anfört så innebär det ett positivt ställningsta-
gande till att man fortsätter med sådan information genom annonsering. De

två informationskanalerna är inte, vilket har sagts här, konkurrerande alternativ, utan de tillgodoser olika informationsbehov.

För mig är dock annonseringen en mycket värdefull kanal. Jag vill i fråga om den instämna i vad Göthe Knutson sagt. Och framför allt vill jag påpeka att s. k. påannonsering om vad som kommer att hända i riksdagen är viktig. Det skulle vara värdefullt att använda sådan information när man fullföljer försöket.

Mot bakgrund av att jag uppfattar majoritetens ställningstagande här i utskottet så att utskottet stödjer tankarna på ett fullföljande även av annonsinformationen som medel att förbättra intresset för riksdagsarbetet, så vill jag tillstyrka utskottets förslag, samtidigt som jag gärna vill instämna i de synpunkter till förmån för en annonsering som framförts av Göthe Knutson.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av Anders Björck och Lars Schött i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 1866 av Göthe Knutson i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Allan Hernelius begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Anders Björck och Lars Schött i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Allan Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	245
Nej	–	50
Avstår	–	2

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Onsdagen den
26 april 1978

Formerna för statligt stöd till företag

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Anders Björck och Lars Schött i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Allan Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Anders Björck och Lars Schött i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Schött begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 247
Nej - 49
Avstår - 4

§ 8. Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1977/78:30 med anledning av propositionen 1977/78:80 om ändring i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden

1977/78:31 med anledning av propositionen 1977/78:140 med förslag om allmän beredskapsbudget för budgetåret 1978/79 jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 **Formerna för statligt stöd till företag**

Föredrogs finansutskottets betänkande 1977/78:32 med anledning av motioner om formerna för statligt stöd till företag m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:356 av Tage Adolfsson m. fl. (m),

1977/78:650 av Barbro Engman (s) och

1977/78:894 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen i enlighet med vad som sagts i motionen 1977/78:893 som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för förenklade former för finansiellt statligt stöd till företag.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:356,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:650,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:894.

Reservation hade avgivits av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Paul Jansson, Arne Pettersson, Per-Axel Nilsson, Anita Gradin och Torsten Karlsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:894 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om åtgärder för förenklade former för finansiellt statligt stöd till företag.

TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Arbetsmarknadspolitiken är ett viktigt instrument i strävandena att klara den fulla sysselsättningen. Det var under socialdemokraternas tid i regeringsställning som sysselsättningspolitiken blev ett av samhällets viktigaste områden. Såväl individens trygghet och välfärd som samhällets utveckling kom att stå i förgrunden för denna målsättning. Med detta som utgångspunkt lades grunden till den moderna arbetsmarknadspolitiken som vi sett så många goda resultat av.

I anslutning härtill har ett stort antal bidragsformer vuxit fram för statligt stöd till företagen. Stödet har utgått både i form av bidrag och som lån i olika former. Jag skall inte här gå in på att försöka beskriva hela floran av stöd och bidragsmöjligheter som nu är introducerade och jag skall inte räkna upp alla de myndigheter som sköter hanteringen av stödet. Men det lär finnas ett hundratal sådana bidragsformer.

Sysselsättningsutredningen har direktiv att överväga nuvarande instrument inom arbetsmarknads- och regionalpolitiken. Därvid kommer utredningen även att beröra formerna för branschstöd m. m. Som ett led i beredningen av utredningens kommande förslag bör ingå att inventera övriga former för finansiellt stöd till företagen inom områden som företagservice, miljö, energi, forskning, utveckling r. m. Denna genomgång bör ligga till grund för överväganden rörande möjligheterna att reducera antalet stödformer, harmonisera bidragsvillkoren samt förenkla företagens och myndigheternas hantering av stödet.

I vår partimotion, nr 894, tar vi upp frågan om formerna för det statliga stödet till företagen och myndigheternas hantering av detsamma och kräver en inventering i syfte att förenkla stödet. Liknande krav framförs i motion 650 av Barbro Engman.

Båda motionerna har varit hos arbetsmarknadsstyrelsen, statens industriverk, förvaltningsutredningen och sysselsättningsutredningen för yttrande. Av de yttranden som lämnats framgår klart ett behov av en sådan inventering av samtliga former för finansiellt stöd till företagen som påtalats i motionerna 650 och 894. En positiv attityd intas till kravet i vår partimotion 894 att en sådan inventering bör ligga till grund för överväganden rörande möjligheterna att reducera antalet stödformer, harmonisera bidragsvillkoren samt

förenkla företagens och myndigheternas stödhantering. Mot denna bakgrund är det förvånansvärt att utskottsmajoriteten avstyrker motionen, som syftar till ett tillkännagivande till regeringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

AXEL KRISTIANSSON (c):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 32 behandlas tre motioner. En är en moderatmotion med Tage Adolfsson som första namn. De andra två är socialdemokratiska motioner med Barbro Engman resp. Olof Palme som första namn; den senare har självfallet dignitet av partimotion.

Utskottet har, oavsett dignitet och ursprung, behandlat motionerna lika och avstyrker samtliga.

Motionerna har ett gemensamt drag, och det är att motionärerna vill gå till kamp mot vad man kallar bidrags- och stödfloran. Moderaternas motion gäller förmodligen främst transfereringar och sociala bidrag – den är mycket kortfattad men man kan dra den slutsatsen. Socialdemokraternas motioner är inriktade på en översyn av stödet till näringslivet, där – det skall villigt erkännas – det har utvecklats en rik flora av stödåtgärder.

När det gäller samtliga motioner men kanske främst då moderatmotionen kan det ifrågasättas om tidsläget är det lämpligaste för förändringar. Man kanske rent av kan fråga sig om det över huvud taget är lämpligt att nu dra upp varaktiga riktlinjer på dessa områden, så exceptionellt som tidsläget f. n. är.

Det kan om s-motionerna främst sägas att det knappast ännu finns tillräckligt fasta hållpunkter för att göra de värderingar som man önskar på detta område. Det finns naturligtvis när det gäller dessa stödåtgärder åtskilligt av improvisationer, som alltså inte avses att vara beständiga; de har ibland t. o. m. karaktären av brandkårsutryckningar. Så länge vi befinner oss i ett sådant läge är en utvärdering knappast meningsfull. Det är så många bedömningar som måste göras och så många hänsyn som måste tas. Åtgärderna bör rimligen också ha verkat en viss tid, om man skall kunna göra en rimlig och rättvis värdering av dem.

De här motionerna har, som Torsten Karlsson sade, varit på remiss hos arbetsmarknadsstyrelsen, statens industriverk, förvaltningsutredningen och sysselsättningsutredningen. Jag vill tolka remissvaren så att det inte finns särskilt mycket som tyder på att vi skulle ha ett akut utredningsbehov vid sidan om eller utöver de utredningar som är i gång eller utöver det arbete som utförs inom resp. verk.

När man sedan ser på motionerna finner man att motionen 356 av Tage Adolfsson m. fl. närmast innehåller ett krav på en ny besparingsutredning. Vi har haft en sådan, men den verksamheten avslutades i och med regerings-skiftet och uppgifterna blev i huvudsak överflyttade på förvaltningsutredningen, som har något annorlunda och kanske mera långtgående direktiv. Som ledamot i den utredningen kan jag säga att jag fann det föga meningsfullt att försöka nå samförstånd på de områden som motionen tar upp. Jag tror att den regering som vill göra någonting här säkerligen har tillräckligt underlag,

eller kan skaffa sig sådant. Det är ju närmast en ekonomisk-politisk bedömning vad man kan och bör göra här. Denna motion har också enhälligt avstyrkts.

Detsamma kan sägas om motionen 650 av Barbro Engman, där motionären kräver en speciell utredning med sikte på de stödåtgärder som finns på företagssidan. Men inte ens hennes partikamrater har velat gå med på detta utredningskrav.

När det sedan gäller den motion som har digniteten partimotion så förvånar jag mig faktiskt över Torsten Karlssons förvåning över att vi inte har tillstyrkt den, för här finns det ju inga större skillnader mellan majoritetens syn och reservanternas. Det måste ha varit digniteten som varit avgörande när man skrev reservationen, eller också var det en misstänksamhet mot regeringen när det gäller att följa upp vad sysselsättningsutredningen kommer med, som vi självfallet inte kan dela. Detta kan naturligtvis inte vara skäl för ett bifall till motionen. Både utskottsmajoriteten och reservanterna säger ju att det är angeläget att förenkla och effektivisera samt att se över stödåtgärderna.

Men båda parter säger också att man i det avseendet måste avvakta vad sysselsättningsutredningen kommer med – så långt är man överens. Sedan kommer skiljelinjen, och den karakteriseras av att reservanterna vill ge regeringen till känna att den skall titta på och utvärdera det här resultatet. Från majoritetens sida förmenar vi att regeringen självfallet kommer att göra det när tiden är inne. Jag vill således, herr talman, till slut notera att skillnaderna icke är stora.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Axel Kristiansson säger att skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna inte är så stor. Det ger lätt uppfattningen att det mera är för formens skull som utskottsmajoriteten inte vill biträda oppositionens förslag. Det tycks vara huvudmotivet för avslagsyrkandet.

När det gäller de yttranden som kommit in till utskottet måste man väl ändå säga att statens industriverk har en betydande dignitet. Industriverket säger bl. a. att man delar uppfattningen att det är angeläget att existerande former av finansiellt stöd till företagen inventeras samt att möjligheterna att reducera antalet stödformer och harmonisera bidragsvillkoren övervägs. Man måste väl ändå betrakta industriverket som en viss auktoritet i detta sammanhang.

Även förvaltningsutredningen och sysselsättningsutredningen är inne på samma tankegångar.

Utskottsmajoriteten borde alltså ha haft mycket att hämta ur dessa yttranden.

AXEL KRISTIANSSON (c):

Herr talman! Nej, Torsten Karlsson, det är ingalunda illvilja mot motionärerna som gör att utskottet avstyrkt motionen. Vi är i utskottet överens om att vi skall invänta sysselsättningsutredningens förslag. Frågan är då, som jag

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

Formerna för statligt stöd till företag

tidigare sade, om riksdagen skall rikta en pekpinne mot regeringen eller räkna med att regeringen kommer att göra denna utvärdering. Utskottsmajoriteten anser att det är en självklarhet att regeringen kommer att göra detta. I ett sådant läge har det väl aldrig hänt att riksdagen gjort ett uttalande till regeringen bara för att tillfredsställa en minoritet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Torsten Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Torsten Karlsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 133
Avstår - 10

§ 10 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1977/78:48 med anledning av motion om företagsleasad bil för privat bruk

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Höjning av stämpelskatten

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:49 med anledning av motion om höjning av stämpelskatten.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:1453 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i stämpelskattelagen (1964:308), innebärande att

lagfartsstämpeln höjdes till 1,5 % för fysiska personer och 3 % för juridiska personer samt att inteckningsstämpeln höjdes till 1 %.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

Höjning av stämpelskatten

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1453.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Curt Boström och Eric Marcusson (samliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla yrkandet i motionen 1977/78:1453 och anta framlagt förslag till lag om ändring i stämpelskattelagen (1964:308).

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Bland inkomstförstärkningarna till den alternativa budget som socialdemokraterna presenterade under den allmänna motionstiden fanns också med ett förslag om höjningar av stämpelavgifterna vid förvärv av fast egendom eller vid uttag av inteckningar. Vi ansåg det befogat att förbättra budgetsituationen när motionen skrevs, och mot bakgrund av de siffror vi fått oss till del i kompletteringspropositionen är det numera dubbelt befogat.

Som vi alla vet lever detta land mer och mer på skulder. Jag har inte för avsikt att i dag ta upp någon större debatt om den ekonomiska politiken. Vi får snart tillfälle att diskutera de stora ekonomiska sammanhangen, då kompletteringspropositionen skall behandlas. Icke desto mindre yrkar jag bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen för att ge riksdagen möjlighet att redan nu förbättra statens ekonomi. Det rör sig om ca 440 milj. kr. i helårseffekt.

Om det berättigade i att höja en avgift av det här slaget och kanske förvandla den till en skattekölla kan man naturligtvis ha delade meningar. Det är väl tämligen säkert att stämpelskatterna redan i nuläget räcker för att betala samhällets kostnader för de inskrivningar som det här är fråga om. Men vår uppfattning är att en skatt av det här slaget är minst lika berättigad som många andra skatter, och mot bakgrund av de höga fastighetspriserna på senare tid torde den här gruppen av skattebetalare ha ovanligt god bärkraft.

Vi är medvetna om att en utredning f. n. arbetar med spörsmål som är förknippade med dessa avgifter, men i dagsläget anser reservanterna att man inte kan invänta utredningsförslaget, då budgeten behöver förstärkas omgående.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

MARGIT ODELSPARR (c):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas den socialdemokratiska partimotionen 1453 om en höjning av stämpelskatten. Enligt nu gällande bestämmelser utgår stämpelskatt för förvärv genom köp, byte eller vissa därmed jämförliga fång. Skatten utgår med 1 kr. för varje fullt hundratal kronor av egendomens värde, dock lägst med 10 kr. Förvärvas egendom av

Onsdagen den
26 april 1978

*Höjning av stäm-
pelskatten*

juridisk person utgår skatten i regel med dubbelt belopp. Från denna regel har vissa undantag gjorts.

Socialdemokraterna har i sin partimotion, vilken utskottets ordförande närmare redogjort för, föreslagit att stämpelskatten skall höjas till 1:50 kr. för varje fullt hundratal kronor av egendomens värde. För juridiska personer föreslås dubbel skatt. Vidare föreslås även en höjning av in-teckningsstämpeln. I och för sig innebär det socialdemokratiska förslaget en inkomstförstärkning till statskassan, vilken förstärkning motionärerna beräknat till ca 440 milj. kr.

Eftersom det f. n. pågår en utredning angående stämpelskatten, har utskottsmajoriteten ansett det vara riktigt att avvakta utredningens förslag innan någon förändring vidtas. Normalt sett brukar som bekant riksdagen inte ta ställning till frågor som är under utredning, och det finns ingen orsak att frångå denna regel. Dessa motiv har legat bakom utskottsmajoritetens ställningstagande.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wårnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan Erik Wårnberg begårt votering upplästes och godkåndes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betånkandet nr 49 röstas ja,

den det ej vill röstas nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wårnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wårnberg begårde röstråkning verkstålldes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156

Nej – 143

§ 12 Föredrogs

Skatteutskottets betånkande

1977/78:52 med ånledning av propositionen 1977/78:163 om åndring i uppbördslagen (1953:272)

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Ny företagsform för mindre företag

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

Föredrogs lagutskottets betänkande 1977/78:24 med anledning av motion om ny företagsform för mindre företag.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:1477 av Karl Erik Olsson m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde tilläggsdirektiv till utredningen Kooperationen och dess roll i samhället att även utreda frågan om särskild kooperativ företagsform för småföretag.

*Ny företagsform
för mindre företag*

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1477.

KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! I motionen nr 1477 yrkas att riksdagen hos regeringen begär tilläggsdirektiv till utredningen Kooperationen och dess roll i samhället att även utreda frågan om en särskild kooperativ företagsform för småföretag.

Vi är alla medvetna om att den ekonomiska situationen i vårt land är besvärlig. Detta gäller naturligtvis särskilt de krisdrabbade branscherna, men det gäller också näringslivet i allmänhet. I och för sig är det ingenting egendomligt att företag föds, växer, åldras och så småningom dör. Man skall alltså inte förvånas av att företag upphör att existera, att de måste läggas ner. Dagens allvarliga problem är att det föds så få nya företag.

Finns det då inte anledningar att starta företag i dag? Jo, det finns säkert. Redan den ekonomiska situationen med en sviktande marknad för en rad traditionella produkter borde vara anledning för uppfinningsrika människor att satsa på produktion av nya produkter. Den energidebatt som vi för i det svenska samhället borde också resultera i ett stort nyföretagande. Behoven av alternativa energikällor, behovet av energisparande och behovet av ny energisnål teknik borde ge sådana resultat. Ett större resurs- och miljömedvetande, som f. n. breder ut sig till allt större grupper i samhället, borde ha samma effekt. Vi måste bli mer medvetna om betydelsen av att underhålla, vårda och reparera de tillgångar som vi har.

Tyvärr saknas f. n. företagsformer som gör det lätt och eftersträvansvärt att etablera småföretag. Aktiebolaget är en företagsform som framför allt är lämpad för större företag och där kapitalinsatsen och vinstintresset utgör den avgörande styrmekanismen. Den kooperativa företagsformen har från många synpunkter företräden framför aktiebolag. Men denna är också mest lämpad för större företag.

De krav som skulle ställas på en företagsform för småföretag bl. a. inom de sektorer som jag antytt är att man inom ett företag på likvärdiga grunder skulle kunna förena bidrag med kapital, kunskap och arbete. Det förekommer ofta att några personer var för sig har tillgång till någon eller några av dessa resurser, men de saknar en form där de kan samverka och utnyttja de här resurserna.

Jag skall inte gå in på detaljerna när det gäller hur en dylik företagsform

skulle se ut. Det är emellertid viktigt att en sådan debatt förs, och den bedömningen delar tydligen även lagutskottet.

I utskottsbetänkandet står det:

”I likhet med motionärerna anser utskottet det angeläget att åtgärder vidtas som syftar till att underlätta nyetablering av företag. Inte minst viktigt härvidlag är att det associationsrättsliga regelsystemet utformas så, att de rättsliga förutsättningarna för uppkomsten av nya företag är goda.”

Så långt är vi alltså överens. Men sedan gör utskottet ett par erinringar som jag måste invända emot.

Utskottet påpekar att man redan i dag inom ramen för handelsbolag och enkla bolag har möjlighet att driva ett bolag i enlighet med de principer som vi har förespråkat i motionen. Detta är i och för sig riktigt. Emellertid är det en väldig skillnad mellan möjlighet, dvs. att något inte är förbjudet, och att man från samhällets sida stimulerar och underlättar en viss verksamhet. Och det är ju detta behov av stimulans som både motionärerna och utskottet har uttalat sig för.

Utskottet hänvisar också till att direktiven till kooperationsutredningen tar upp frågan om nyetablering av företag på kooperativ grund. Detta hade vi också konstaterat innan vi skrev motionen. Men vad vi också konstaterade var att det inte fanns någon särskild formulering i direktiven som gällde småföretag, och vi vet också att de flesta företag, när de bildas, är just småföretag.

Nu säger utskottet, att eftersom kooperationsutredningen redan har direktiv som täcker det område som föreslås i motionen, så behövs inga tilläggsdirektiv. Jag kan i dag i huvudsak instämma i utskottets bedömning på denna punkt. Men det beror mindre på utredningsdirektiven och mer på de kontakter som jag i ett senare skede haft med både industridepartementet och utredningens ordförande. Det är för mig glädjande att man i dessa båda instanser tycks vara besjälad av samma vilja som vi är som har undertecknat motionen.

Jag retar mig ändå litet på att utskottet i sin hemställan helt kallt föreslår riksdagen att avslå motionen. Man är i allt väsentligt överens med oss motionärer, man är medveten om att denna debatt är väldigt viktig. Frågorna som rör ägarförhållande och företagsformer för de företag som bildas i dag är mycket betydelsefulla för det framtida näringslivets möjligheter att fungera. Hur nya företag organiseras och hur nya system kan växa fram är egentligen en mycket viktigare och angelägnare diskussion än en teoretisk och krånglig debatt om löntagarfonder och hur ägandet av de nu existerande storföretagen skulle kunna organiseras.

Vi måste försöka förändra debatten om näringspolitiken, så att inte företagandet som sådant bedöms negativt. Alla måste vara intresserade av att företag skall fungera. Men då krävs det också företagsformer och ägarformer där alla både är och känner sig delaktiga.

Även om det finns vissa möjligheter i nuvarande lagstiftning och även om det pågår ett utredningsarbete inom ett visst område, så bör inte riksdagen vara förhindrad att tillkännage en mening på grund av en motion i en sådan

här fråga, där alla parter tycks vara i stort sett överens.

Herr talman! Med hänvisning till detta ber jag att få yrka bifall till motionen 1477.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Att stimulera bildandet av nya företag är utan tvivel en viktig uppgift – på den punkten är utskottet och motionärerna helt överens. Den näringspolitik som regeringen och riksdagsmajoriteten har ansvaret för har också varit inriktad på att genom olika åtgärder främja just den mindre företagsamheten och nyföretagandet. Låt mig med anledning av detta också säga att utskottet har bedömt att den motion som nu behandlas har ett vällovligt syfte. Som motionären så riktigt påpekar är det viktigt att nya företag bildas och att det sker i större utsträckning än som varit fallet hittills.

Det finns emellertid övertygande skäl för att avslå motionen. Jag vill helt kort nämna tre.

För det första är handelsbolagsformen – såsom motionären också var inne på i sitt anförande – en nu existerande bolagsform som mycket väl kan användas i just de situationer som, såvitt jag kan förstå, förespeglar motionären, dvs. då delägarnas insatser är av varierande slag och då det inte endast är fråga om kapitalinsatser utan också insatser i form av kunnskap eller arbete. Handelsbolagsformen är alltså väl användbar, och den är dessutom så utformad att det egentligen inte finns anledning att närmare precisera hur insatserna skall vara fördelade. Handelsbolagsformen lämnar fältet fritt på den punkten, och det borde enligt min mening ligga väl i linje med vad motionärerna önskar sig.

För det andra är en kooperationsutredning tillsatt som har att studera kooperationen. Utskottet har kunnat konstatera att det inom ramen för detta utredningsarbete också bör ligga att överväga frågor som har att göra med mindre, kooperativa företag. Såvitt jag kan förstå har motionärerna inte någon avvikande uppfattning på den punkten.

För det tredje och slutligen kan vi konstatera att ytterligare en utredning, nämligen 1974 års bolagskommitté, arbetar med frågor som har anknytning till vad motionären här tagit upp. Bolagskommittén har i uppdrag att lägga fram förslag till ny handelsbolagslag, vilken naturligtvis kan komma att påverka situationen för de mindre företagen, men den har framför allt i uppdrag att överväga huruvida vi i Sverige skall införa en särskild företagsform för de mindre företagen. Resultatet av detta arbete har givetvis såväl motionärerna som utskottet anledning att invänta med största intresse.

Med hänvisning till dessa tre synpunkter och till vad utskottet har anfört i betänkandet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Ny företagsform
för mindre företag*

Onsdagen den
26 april 1978

*Ny företagsform
för mindre företag*

KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill i anslutning till vad jag tidigare sade lägga till ytterligare en sak, och det gäller bolagskommitténs arbete, som Joakim Ollén nu var inne på. Bolagskommittén kommer att föreslå en företagsform som, om jag uppfattat saken rätt, närmast är att betrakta som ett enklare aktiebolag. Det skulle innebära en företagsform som följer precis samma principer som gäller för ett aktiebolag. Jag kan ha förståelse för att detta kan vara både vällovligt och nödvändigt, men jag tror ändå att det vore angeläget att man också utformade en kooperativ företagsform för mindre företag. Jag vill än en gång påpeka att det i utredningsdirektiven faktiskt inte står någonting om detta med mindre kooperativa företag.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Låt mig bara konstatera att det väsentliga är att vi får fram företagsformer som stimulerar nyföretagandet och som gör det "lätt att leva" för de mindre företagen. Ett utredningsarbete i den riktningen utförs bl. a. av 1974 års bolagskommitté, och jag tycker att vi har alla skäl att invänta resultatet av det arbetet innan vi bestämmer oss för att utreda ytterligare företagsformer.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1477 av Karl Erik Olsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 14 Anmälades och bordlades

Propositioner

1977/78:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1978/79, m. m. (kompletteringsproposition)

1977/78:187 om avskaffande av den allmänna arbetsgivaravgiften

§ 15 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1977/78:50 med anledning av propositionen 1977/78:136 om ändrade regler för skattetillägg m. m. jämte motioner

Kulturutskottets betänkande

1977/78:21 med anledning av propositionen 1977/78:120 om vissa anslag ur kyrkofonden jämte motion

§ 16 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 26 april

1977/78:167 av *Björn Molin* (fp) till justitieministern om den organiserade ekonomiska brottsligheten:

Den ekonomiska brottsligheten har sedan några år varit föremål för mycken debatt. För att samordna samhällets insatser mot den organiserade ekonomiska brottsligheten tillsattes i september 1976 inom rikspolisstyrelsen en arbetsgrupp mot organiserad brottslighet. Arbetsgruppen avgav i maj 1977 ett åtgärdsförslag, innefattande bl. a. inrättande av särskilda polisiära enheter i vissa större städer och en omprioritering av rikspolisstyrelsens resurser till förmån för den organiserade ekonomiska brottsligheten. I samma syfte har rikspolischefen nyligen uttalat sig för inrättande av särskilda rotlar för ekonomiska brott och för specialutbildade åklagare för denna typ av brott.

Regeringen beslöt i slutet av föregående år att ge brottsförebyggande rådet i uppdrag att se över lagstiftningen i samband med ekonomiska brott och att handha vissa övergripande frågor vid bekämpandet av organiserad ekonomisk brottslighet. En successiv ökning av det antal polisbefattningar som sysslar med ekonomiska brott har även skett.

På senare tid har vid flera tillfällen de otillräckliga resurserna för bekämpande av ekonomisk brottslighet påtalats. Så skulle exempelvis enligt en tidningsuppgift f. n. endast en person inom Stockholmskriminalen vara sysselsatt med att utreda valutabrott. Under alla omständigheter är det klart att antalet personer som faktiskt sysselsätts med utredning av den ekonomiska brottsligheten alljämt är ringa. Det är självfallet viktigt att riksdagens intentioner bakom besluten om personalförstärkningar på detta område kan omsättas i praktiken.

Man har i olika sammanhang sökt uppskatta omfattningen av den organiserade ekonomiska brottsligheten. Rikspolisstyrelsens arbetsgrupp beräknar omsättningen i den ekonomiska brottsligheten till 2 miljarder kronor. Det belopp som genom den ekonomiska brottsligheten undandras beskattning beräknades av arbetsgruppen till mellan 5 och 20 miljarder kronor. Senare beräkningar har stanna för att det undanhållna skattebeloppet i det här sammanhanget uppgår till ca 15 miljarder kronor. Enbart detta visar på storleken av problemområdet organiserad ekonomisk brottslighet och på den sneda relationen mellan omfattningen av den ekonomiska brottsligheten och de resurser som satsas på dess bekämpande.

Olika uppgifter tyder vidare på att den organiserade brottsligheten har vissa anknytningar till förvaltnings-, advokat- och revisionssektorn. Rikspolisstyrelsen har uppmärksammat att vissa advokater fungerat som juridiska rådgivare åt personer som sysslat med ekonomiska brott. Arbetsgruppen mot

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

Anmälan av interpellation

Onsdagen den
26 april 1978

*Meddelande om
frågor*

organiserad brottslighet fann att ett trettiotal revisionsbyråer och ett dussin advokater kontinuerligt ägnade sig åt rådgivningsverksamhet inom det organiserade ekonomiska brottsområdet. I brottsförebyggande rådets övergripande arbete med ekonomisk brottslighet ingår bl. a. med anledning härav en översyn av advokatreglerna.

Det här anförda belyser vilket allvarligt samhällsproblem den organiserade ekonomiska brottsligheten utgör. Vi har hittills inte satsat tillräckligt på att kartlägga och bekämpa denna brottslighet. Finans- och bankstatistiken skulle kunna ändras för att bättre tjäna som underlag för en kartläggning av den ekonomiska brottsligheten och av samspelet mellan olika grenar av denna brottslighet. Den egentliga spaningsverksamheten på detta område kan öka. Kontrollen av företagens utlandsaffärer kan skärpas. I brottsbekämpande syfte kan samarbete mellan olika myndigheter intensifieras – bl. a. rikspolisstyrelsen, riksskatteverket, riksbanken och tullverket.

Mot bakgrund härav anholder jag att få rikta följande frågor till justitieministern:

1. Anser justitieministern att omfattningen av den organiserade ekonomiska brottsligheten har tillräckligt kartlagts?
2. Vilka ytterligare åtgärder för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten i vid mening anser justitieministern nu bör vidtas?
3. Utgör enligt justitieministerns mening samspelet mellan å ena sidan den organiserade ekonomiska brottsligheten och å den andra viss revisions- och advokatverksamhet ett problem?

§ 17 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 26 april

1977/78:433 av *Karl-Anders Petersson* (c) till jordbruksministern om utbyggnad av fiskodlingen i Mörrum:

I motionen 1976/77:1233 hemställde Claes Elmstedt och jag om åtgärder i syfte att få till stånd en utbyggd fiskodling i Mörrum för att på det sättet främja tillgången på lax och öring i Östersjön för yrkesfisket.

Avser jordbruksministern att vidta de av oss efterlysta åtgärderna för att bygga ut fiskodlingen i Mörrum?

1977/78:434 av *Ingegärd Frænkel* (fp) till statsrådet Britt Mogård om vidgad rätt till ledighet med B-avdrag för lärare:

Avser regeringen att vidta några åtgärder för att söka åstadkomma ändring i fråga om möjligheterna för lärare att studera med B-avdrag?

1977/78:435 av Kersti Swartz (fp) till socialministern om förbättrad information rörande föräldrapenning vid tillfällig vård av barn:

Informationen om att arbetsgivarinträde endast gäller viss typ av föräldrapenning är uppenbarligen ej tillräcklig. I cirkulär 1966:736 ges anvisningar om reglering av sjuklöneförmåner och föräldrapenning i samband med barns födelse samt om anmälningsförfarande vid sjukdomsfall och föräldrapenning i samband med barns födelse. Föräldrapenning för tillfällig vård av barn omnämns ej i cirkuläret. Arbetsgivarna har att informera sina anställda om i vilka fall anmälan måste ske till försäkringskassan. I de fall den enskilde missar en anmälan, vilket inträffat, utgår ej ersättning.

Med hänvisning till ovanstående skulle jag vilja ställa följande fråga till socialministern:

Avser socialministern att ta några initiativ för att förbättra informationen till de enskilda i vad gäller reglerna för erhållande av föräldrapenning för tillfällig vård av barn?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 17.50.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 130

Onsdagen den
26 april 1978

*Meddelande om
frågor*